

OD KONFLIKTU K SPOLOČENSTVU

SPOLOČNÁ EVANJELICKO-KATOLÍCKA PRIPOMIENKA
REFORMÁCIE V ROKU 2017

SPRÁVA EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKEJ
KOMISIE PRE JEDNOTU

ÚVODNÉ POZNÁMKY PREKLADATELSKEJ SKUPINY

Predkladáme vám preklad správy Evanjelicko-rímskokatolíckej komisie pre jednotu »Od konfliktu k spoločenstvu«. Pôvodný jazyk tohto dokumentu je angličtina, v rovnakom čase bol však publikovaný i v nemčine, pričom nemeckú verziu pripravili členovia komisie, ktorí vypracovali správu v angličtine. Pri preklade do slovenčiny sme vychádzali z anglického originálu a veľmi dôsledne sme prihliadali aj na nemeckú verziu. V prípade rozdielov medzi týmito dvoma jazykovými verziami sme sa častejšie pridržovali nemeckej verzie, keďže nám autori poskytli informáciu, že je prepracovanejšia a niektoré drobné chyby v nej boli odstránené. Viaceré faktické rozdielnosti (napr. dátumy alebo odkazy na citované zdroje, ako napríklad Weimarské vydanie Lutherových spisov) sme sami vyhľadali a vybrali korektnú verziu, prípadne opravili údaj. Pri preklade sme si pomáhali tiež prekladmi do ďalších jazykov, ako napríklad talianskym či poľským prekladom.

Keďže v katolíckej a evanjelickej teológii na Slovensku nie je celkom jednotná terminológia, museli sme urobiť niekoľko terminologických rozhodnutí. Veríme, že aj týmto spôsobom naša práca prispeje k zblíženiu a vzájomnému obohateniu medzi našimi cirkvami. Budovať spoločnú terminológiu, spoločný spôsob vyjadrovania tých istých právd viery je dôležitým elementom na ceste k jednote. Medzi najdôležitejšie z týchto rozhodnutí patria nasledovné:

Pri citovaní Biblie (s výnimkou priamych citátov napr. z konfesionálnych dokumentov) sme používali Slovenský ekumenický preklad tak, ako je dostupný na webovej stránke Slovenskej biblickej spoločnosti <https://www.biblia.sk/>. Kde to bolo možné aj pri teologických formuláciách sme sa snažili používať terminológiu zavedenú ekumenickým prekladom Biblie.

Ospravedlnenie – vzhľadom na dohodu v *Spoločnom vyhlásení k učeniu o ospravedlnení* sme používali tento termín a nie termín »ospravedlivenie«, ktorý sa používa v katolíckej teológii. V priamych citátoch z katolíckych dokumentov sme však, prirodzene, ponechali pojem použitý v jednotlivých dokumentoch*.

* V katolíckom teologickom slovníku používanie slova „ospravedlivenie“ vychádza z nasledovných argumentov: „V úradne schválenom slovenskom texte Nového zákona sa používajú vžití výrazy „ospravedlniť“, „ospravedlnený“, „ospravedlnenie“, i keď odporujú vnútorným zákonitostiam slovenčiny. Kresťan sa totiž stáva „spravodlivým“, nie „spravdným“. Preto by malo byť „ospravodlivit“, „ospravodlivený“, „ospravodlivenie“, ako je to aj v týchto *Úvodných poznámkach k spisom Nového zákona*. Sloveso „ospravodlivit“ sa uvádza aj v *Slovníku slovenského jazyka. II. diel*. Bratislava, 1960, s. 606, i keď s iným významom a s označením „zastar.“; HERIBAN, J. *Úvodné poznámky k spisom Nového zákona*. Rim: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1989, s. 68. Edícia Biblica 3; porov. KKC 1987n; NEUNER, J., ROOS, H. *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 401. Z nemeckého originálu J. Neuner, H. Roos *Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung*. 12. Auflage. Podobne sa vyjadruje recenzia, hodnotiaca slovenčinu v slovenskom preklade *Katechizmu Katolíckej cirkvi*: „Pozornosť iste upúta aj sloveso *ospravodlivit* za staršie *ospravedlnit*. Treba súhlasiť

V evanjelickej terminológii sa zvyčajne používa pojem »zasľúbenie«, »zasľubovať«. Katolícka teológia používa v rovnakom kontexte pojmy »prisľúbenie«, »prisľubovať«. Pri preklade sme striedali obidva termíny. Keď však išlo o postoj jednej zo strán, častejšie sme sa priklonili k výrazu, ktorý je danej strane bližší.

V súvislosti s Eucharistiou/Večerou Pánovou (oba tieto termíny sú ako v anglickom, tak i v nemeckom texte, takže tu sme nemuseli robiť rozhodnutia, držali sme sa originálu) katolíci hovoria o »obete« (nominatív: »obeta«), evanjelici majú zaužívaný pojem »obeť«. Pri týchto pojmoch sme rozlišovali obsahovo. Pojem »obeta« sme používali vtedy, keď išlo o obeť prinášanú na oltár. Slovom »obeť« sme vyjadrovali Ježišovu obeť na kríži, a tiež našu obeť v zmysle dobrovoľného zrieknutia sa niečoho v prospech iného.

Pri sviatostiach evanjelici na Slovensku obyčajne hovoria o »prisluhovaní«, katolíci majú zaužívaný termín »vysluhovanie«, resp. »vysluhovať«. Je bežné hovoriť tiež o »slávení« sviatostí. V texte sme prekladali dané výrazy všetkými tromi spôsobmi, ktoré sme sa snažili alternovať, pričom sme sa, podobne ako pri ďalších dvojiciach výrazov (viď hore prisľúbenie/zasľúbenie), častejšie priklonili k termínu uprednostňovanému v danom spoločenstve, najmä ak išlo o vyjadrenie ich postoja.

V súvislosti s uvádzaním do úradu duchovnej služby sa v Katolíckej cirkvi hovorí o »vkladaní« rúk, v Evanjelickej cirkvi o »skladaní« rúk. Slovenský ekumenický preklad Biblie používa pojem »kladenie« rúk. Držali sme sa terminológie ekumenického prekladu Biblie, ktorá už bola na Slovensku uvedená do používania a ktorú sme týmto chceli posilniť.

Anglický i nemecký text dokumentu používa slovo »presbyter« a od neho odvodené výrazy v zmysle, v akom sa u nás na Slovensku používa v Katolíckej cirkvi. Toto používanie sme zachovali a pri prvom použití sme ho v doplňujúcej poznámke pod čiarou vysvetlili. Na niektorých miestach (podobne ako v anglickej a nemeckej verzii) sme v zátvorke pre lepšie pochopenie uviedli, čomu výraz zodpovedá v evanjelických kruhoch (výraz je synonymom slova kňaz, resp. farár a odvodenín). Považovali sme za dôležité na toto upozorniť zvlášť evanjelických čitateľov, keďže v Evanjelickej cirkvi sa pojmy presbyter a odvodeniny používajú v inom význame (označujú zväčša laických predstaviteľov vo vedení cirkevných organizačných jednotiek).

Pri písaní malých a veľkých písmen na začiatku slov nám ako výborný nástroj poslúžili pravidlá Konferencie biskupov Slovenska „Písanie veľkých písmen v náboženskej terminológii“ (<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/ostatne-dokumenty/c/pisanie-velkych-pismen-v-nabozenskej-terminologii>). Bolo však potrebné urobiť niekoľko dodatočných

s odmietavým postojom k staršiemu *ospravedlniť*, lebo svojím dnešným významom (vysvetliť, prečo sa istá povinnosť nevykonáva, nebrať na vedomie, prepáčiť, odpustiť, resp. byť dôvodom na odpustenie; porov. *Krátky slovník slovenského jazyka*) je už veľmi vzdialené od základu spravodlivý, resp. spravodlivosť. A podoba *ospravedliviť* je práve „priezačne“ utvorená z tohto základu“; HORECKÝ, J. Nad slovenským prekladom katechizmu. In: *Verbum. Časopis pre kresťanskú kultúru*. Košice: Verbum, 1999. Ročník X. Číslo 2, s. 116–117.

rozhodnutí.

Pri zámenách súvisiacich s Bohom sme používali malé začiatkové písmená tak, ako je to aj v ekumenickom preklade Biblie, okrem priamych citátov (napr. zo Symbolických kníh), kde sme zachovali originálne znenie. Pri písaní slova Cirkve sme sa rozhodli po konzultácii s Konferenciou biskupov Slovenska používať veľké C, keď sa hovorí o jednej jedinej a spoločnej Cirkvi, po ktorej túžia a do nej patria aj katolíci aj evanjelici spoločne. Malé c sme ponechali, keď sa myslelo na evanjelické cirkvi, Katolícku cirkev, miestnu cirkev a pod.

Pri slovách tradícia/Tradícia, sviatosť/Sviatosť, Večera (Pánova), ukrižovaný/Ukrižovaný sme postupovali podľa anglickej verzie. V súvisi s Božím slovom sme písali majuskulu, len keď išlo o druhú božskú osobu (Slovo). Pri slovách vyznačených *kurzívou*, prípadne tučným, sme sa držali anglického a nemeckého originálu.

Poznámky pod čiarou v dokumente sme niekoľkokrát podrobne prešli a zjednotili z hľadiska formátovania i po obsahovej stránke, pretože sa nemecké a anglické poznámky pod čiarou na niektorých miestach čiastočne nezhodovali. Snažili sme sa integrovať všetky poznámky pod čiarou z nemeckej aj anglickej verzie, aby slovenský čitateľ mal čo najväčšie množstvo informácií. Z tohto dôvodu sa číslovanie poznámok pod čiarou v slovenskom preklade nezhoduje ani s anglickým, ani s nemeckým číslovaním.

Kde existuje slovenský preklad textu, ktorý dokument cituje (napr. *Spoločné vyhlásenie ku učeniu o ospravedlnení*, Symbolické knihy, dokumenty koncilov), pokiaľ nie je uvedené inak, držali sme sa existujúcich slovenských prekladov a v poznámkach pod čiarou sme pre čitateľov uviedli odkazy na slovenské verzie. V prípade dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu sme za smerodajnú verziu pokladali preklad dostupný na webovej stránke Konferencie biskupov Slovenska <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil>.

Pre upresnenie a/alebo aktualizáciu informácií prekladateľa na niektorých miestach doplnili slovenský text poznámkou pod čiarou označenou hviezdíčkou. * Tieto poznámky nie sú súčasťou originálneho textu. V texte sa tiež nachádzajú slová alebo časti slov v hranatej zátvorke []. Tieto sú doplnené pre lepšiu zrozumiteľnosť, presnosť, úplnosť, prípadne sú to úpravy slov v citátoch, ktoré boli z gramatického hľadiska potrebné na plynulosť textu. Niektoré z týchto hranatých zátvoriek sme prebrali z pôvodného textu, niektoré bolo potrebné doplniť vzhľadom na slovenský jazyk.

Pri označovaní odkazov na Weimarské vydanie Lutherových spisov sme použili novší formát, zavedený Lutherovou spoločnosťou, ktorý prehľadnejším spôsobom označuje jednotlivé miesta. Takisto pri odkazoch na Symbolické knihy evanjelickej cirkvi sme použili nový prehľadnejší systém ich uvádzania, pričom po uvedení názvu jednotlivého spisu Symbolických kníh číslo pred dvojbodkou označuje kapitolu, resp. časť daného spisu, za dvojbodkou je uvedené číslo strany v autorizovanom vydaní z roku 1992. Číslo za bodkou označuje číslo riadka, ktoré sú

uvedené na okrajoch strán v slovenskom vydaní Symbolických kníh. Veríme, že aj toto pomôže čitateľom v lepšej orientácii pri prípadnom získavaní informácií z pôvodných zdrojov.

Na preklade pracovala intenzívne viac ako 3 roky ekumenická pracovná skupina zložená z pedagógov a doktorandov Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, Rímskokatolíckej cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského a Teologickej fakulty Trnavskej univerzity. Ďakujeme doc. Ondrejovi Prostredníkovi za jazykové korektúry a odborné poznámky.

Preklad tohto dokumentu bol pre nás viac ako len teologicko-prekladateľskou prácou. Boli sme obohatení obsahom dokumentu, jeho teologickou hĺbkou a precíznosťou, ale rovnako tak boli nesmierne vzácne naše vzájomné diskusie, ktoré dokument a práca na jeho preklade podnietili. Upevnili medzi nami priateľstvo presahujúce hranice našich jednotlivých cirkví, ktoré bude trvať ďaleko za hranice práce na tomto jednom projekte. Našu prácu sprevádzali pravidelné intenzívne modlitby nás prekladateľov, ako i ľudí, ktorých sme požiadali o modlitebnú podporu.

S vďačnosťou jednému Bohu, ktorý nás spája putom, ktoré je omnoho silnejšie ako čokoľvek, čo nás rozdeľuje, predkladáme tento dokument slovenskej verejnosti. Budeme vďační za spätnú väzbu k prekladu a ešte vďačnejší, ak dokument podnieti na Slovensku mnohé diskusie a napomôže k hlbšiemu uvedomeniu si toho, že je omnoho viac toho, čo nás spája ako toho, čo nás rozdeľuje.

Za prekladateľov,

Eva Guldanová

koordinátorka prekladateľskej skupiny

Prekladateľská skupina:

Ľubomír Batka (Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku)

Anna-Maria Benková (Slovenská evanjelická a. v. cirkev v Srbsku)

Adriána Biela (Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku)

Eva Guldanová (Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku)

Marek Heczei (Rímskokatolícka cirkev)

Martin Kováč (Starokatolícka cirkev v ČR)

Martin Mihalik (Rímskokatolícka cirkev)

Štefan Panuška (Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku)

Michaela Poschová (Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku)

PREDSLOV

Zápas Martina Luthera o Boha poháňal a určoval celý jeho život. Otázka, »Ako môžem nájsť milostivého Boha?«, ho neustále sužovala. Milostivého Boha našiel v evanjeliu Ježiša Krista. »Skutočná teológia a poznanie Boha sú v ukrižovanom Kristovi« (*Heidelbergská dišputa*).*

V roku 2017 sa katolícki a evanjelickí kresťania najvhodnejšie obzrú na udalosti pred 500 rokmi tak, že postaví do centra evanjelium Ježiša Krista. Evanjelium sa má sláviť a odovzdať ľuďom našej doby tak, aby svet uveril, že Boh daruje seba samého ľuďom a povoláva nás do spoločenstva s ním a s jeho Cirkvou. V tomto spočíva základ našej radosti v našej spoločnej viere.

K tejto radosti patrí aj triezvy, sebakritický pohľad na nás samých, a to nielen na naše dejiny, ale aj na našu prítomnosť. My kresťania sme vskutku neboli vždy verní evanjeliu. Príčasť sme sa prispôbovali zmýšľaniu a vzorcom správania okolitého sveta. Opakovane sme stáli v ceste radostnej zvesti o Božom milosrdenstve.

Ako jednotlivci, aj ako spoločenstvo veriacich potrebujeme neustále pokánie a reformu, k čomu nás povzbudzuje a vedie Duch Svätý. »Keď náš Pán a Majster povedal: »Pokánie čiňte« (*Mt 4,17*), tak chcel, aby celý život veriacich bol pokáním.«* Takto znie úvodná výpoveď Lutherových 95 téz z roku 1517, ktoré boli impulzom reformačného hnutia.

Hoci táto téza určite nie je v dnešnej dobe samozrejmosťou, chceme ju my, evanjelickí a katolícki kresťania, brať vážne tým, že nasmerujeme náš kritický pohľad najskôr na seba a nie na iných. Naším základným pravidlom je učenie o ospravedlnení, ktoré vyjadruje posolstvo evanjelia, a »ktorého cieľom je neprestajne orientovať celé učenie a prax našich cirkví na Krista« (*Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení*, 18).

Pravá jednota Cirkvi môže existovať výlučne ako jednota v pravde evanjelia Ježiša Krista. Skutočnosť, že zápas o túto pravdu viedol v 16. storočí k strate jednoty západného kresťanstva, patrí k temným stránkam cirkevných dejín. V roku 2017 budeme musieť otvorene vyznať, že sme sa pred Kristom previnili tým, že sme narušili jednotu Cirkvi. Tento pamätný rok pre nás predstavuje dve výzvy: očistenie a uzdravenie spomienok a obnovenie kresťanskej jednoty v súlade s pravdou evanjelia Ježiša Krista (Ef 4,4-6).

Nasledujúci text popisuje cestu »od konfliktu k spoločenstvu« – cestu, ktorej cieľ sme ešte

* Vysvetlenie k 18. téze, WA 1: 362.18-19; LW 31: 52.

* *Martin Luther, »Dišputa pojednávajúca o moci odpustkov – 95 výpovedí«, preklad Adriána Biela, in Adriána Biela, Maroš Nicák, Lubomír Batka (editori), *95 výpovedí Dr. Martina Luthera: Malý spis – veľké zmeny* (Praha: Lutherova spoločnosť, 2015), s. 14.

nedosiahli. Napriek tomu Evanjelicko-rímskokatolícka komisia pre jednotu prijala s vážnosťou slová Jána XXIII.: »To, čo nás spája je väčšie než to, čo nás rozdeľuje.«

Pozývame všetkých kresťanov k tomu, aby správu našej komisie študovali bez predsudkov a kriticky, a aby spoločne s nami kráčali cestou k hlbšiemu spoločenstvu všetkých kresťanov.

Karlheinz Diez,
pomocný biskup fuldský,
(v zastúpení katolíckeho spolupredseda)

Eero Huovinen,
emeritný biskup helsinský,
evanjelický spolupredseda

ÚVOD

1. V roku 2017 si evanjelickí a katolícki kresťania spoločne pripomenú 500. výročie začiatku reformácie. Evanjelici a katolíci sa v súčasnosti tešia narastajúcemu vzájomnému porozumeniu, intenzívnejšej spolupráci a väčšej vzájomnej úcte. Spoločne dospeli k poznaniu, že je viac toho, čo ich spája ako toho, čo ich rozdeľuje: predovšetkým spoločná viera v trojjediného Boha a v zjavenie v Ježišovi Kristovi, ako aj zhoda v základných pravdách učenia o ospravedlnení.
2. Už 450. výročie Augsburského vyznania v roku 1980 ponúklo evanjelikom a katolíkom príležitosť rozvinúť spoločné chápanie základných právd viery tým, že poukázali na Ježiša Krista ako na živý stredobod našej kresťanskej viery.¹ Pri príležitosti 500. výročia narodenia Martina Luthera v roku 1983 sa medzinárodný dialóg medzi rímskymi katolíckymi a evanjelikmi prihlásil k viacerým Lutherovým základným požiadavkám. Správa komisie ho označila za »svedka Ježiša Krista« a vyhlásila, že »evanjelické ani katolícke kresťanstvo nemôže prejsť bez povšimnutia popri tejto postave a poslanstve tohto muža.«²
3. Blížiaci sa rok 2017 je výzvou pre katolíkov a evanjelikov k tomu, aby viedli dialóg o otázkach a dôsledkoch wittenberskej reformácie, ktorej stredom bola osoba a myslenie Martina Luthera, a aby vytvorili perspektívy umožňujúce pripomenutie si a osvojenie si reformácie v súčasnosti*. Lutherov reformný program predstavuje duchovnú a teologickú výzvu aj pre dnešných katolíkov a evanjelikov.

¹ Roman Catholic / Lutheran Joint Commission [Rímskokatolícko-evanjelická spoločná komisia], »All Under One Christ: Statement on the Augsburg Confession 1980 [Všetci pod jedným Kristom: Stanovisko k Augsburskému vyznaniu 1980],« in Harding Meyer a Lucas Visher (editori), *Growth in Agreement I: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level* [Rast v zhode I: Správy a spoločné stanoviská ekumenických konverzácií na globálnej úrovni], 1972-1982 (Geneva: World Council of Churches [Ženeva: Svetová rada cirkví], 1984), s. 241-247.

² Roman Catholic / Lutheran Joint Commission [Rímskokatolícko-evanjelická spoločná komisia], »Martin Luther: Witness to Jesus Christ [Martin Luther – svedok Ježiša Krista]« I.1, in Jeffrey Gros, FSC, Harding Meyer a William G. Rusch (editori), *Growth in Agreement II: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level* [Rast v zhode II: Správy a spoločné stanoviská ekumenických konverzácií na globálnej úrovni], 1982-1998 (Geneva: WCC Publications [Ženeva: Vydavateľstvo SRC], 2000), s. 438. Slovenský preklad: *Cirkevné listy*, roč. 96, č. 10 (Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1983), s. 151.

* T. z. pri spoločnom hľadaní hodnotných a nosných prvkov reformácie dnes.

KAPITOLA I

SPOMIENKA NA REFORMÁCIU V EKUMENICKEJ A GLOBÁLNEJ DOBE

4. Každá pripomienka má svoj vlastný kontext. Ten dnešný v sebe zahŕňa tri hlavné výzvy, ktoré predstavujú príležitosti a záväzky zároveň: (1) Ide o prvú storočnicu reformácie, ktorá sa uskutoční v dobe ekumenizmu. Spoločná spomienka je preto príležitosťou k prehĺbeniu spoločenstva medzi katolíkmi a evanjelikmi. (2) Ide o prvú storočnicu reformácie v dobe globalizácie. Spoločná spomienka preto musí zahŕňať skúsenosti a perspektívy kresťanov z juhu a severu, východu i západu. (3) Ide o prvú storočnicu reformácie, ktorá sa musí zaoberať nevyhnutnosťou novej evanjelizácie v období, ktoré je poznačené rastúcim počtom nových náboženských hnutí a súčasne nárastom sekularizácie na mnohých miestach. Spoločná spomienka je preto príležitosťou a záväzkom na spoločné svedectvo viery.

CHARAKTER PREDCHÁDZAJÚCICH VÝROČÍ

5. 31. október 1517 sa pomerne skoro stal symbolom protestantskej reformácie šestnásteho storočia. Aj dnes si mnohé evanjelické cirkvi každoročne 31. októbra pripomínajú udalosti, ktoré sú známe pod označením »reformácia.« Storočnice reformácie sa oslavovali honosne a slávnostne. Na týchto podujatiach bývali obzvlášť viditeľné protikladné pohľady rôznych konfesijných skupín. Pre evanjelikov predstavovali tieto spomienkové dni a storočnice príležitosť znovu prerozprávať príbeh počiatku charakteristickej – »evanjelickej« – formy ich cirkvi, aby tak zdôvodnili svoju osobitú existenciu. To bolo prirodzene spojené s kritikou Rímskokatolíckej cirkvi. Katolíci na druhej strane využívali takéto pamätne udalosti ako príležitosť k obvineniu evanjelikov z neospravedlňujúceho oddelenia sa od pravej Cirkvi a z odmietnutia Kristovho evanjelia.
6. Politické a cirkevnopolitické agendy často ovplyvňovali predchádzajúce sté výročia. Oslava 100. výročia v roku 1617 napríklad prispela k stabilizácii a oživeniu spoločnej reformačnej identity evanjelikov a reformovaných pri ich spoločných spomienkových oslavách. Evanjelici a reformovaní preukázali vzájomnú solidaritu prostredníctvom ostrých polemík voči Rímskokatolíckej cirkvi. Spoločne oslavovali Luthera ako osloboditeľa spod rímskeho jarma. Omnoho neskôr, v roku 1917, počas prvej svetovej vojny, bol Luther vykresľovaný ako nemecký národný hrdina.

PRVÁ EKUMENICKÁ SPOMIENKA

7. V roku 2017 si po prvýkrát storočnicu reformácie pripomenieme v dobe ekumenizmu. V tom istom roku zároveň uplynie päťdesiat rokov evanjelicko-rímskokatolíckeho dialógu. Evanjelikov a katolíkov obohacuje, že ako súčasť ekumenického hnutia sa spoločne modlia, spoločne slávia bohoslužby* a spoločne slúžia svojim komunitám. Spoločne tiež čelia politickým, sociálnym a ekonomickým výzvam. Spiritualita, ktorá je zjavne viditeľná v konfesiónálne miešaných manželstvách viedla k novým pohľadom a otázkam. Evanjelici a katolíci dokázali prehodnotiť svoje teologické tradície a prax, pričom sú si vedomí, že sa vzájomne ovplyvňovali. Rok 2017 si preto túžia pripomenúť spoločne.
8. Tieto zmeny si vyžadujú nový prístup. Už nie je vhodné, aby sme len naďalej opakovali predchádzajúce opisy obdobia reformácie, ktoré prezentovali evanjelické a katolícke postoje oddelene a často vo vzájomnom protiklade. Historická spomienka si vždy vyberá spomedzi veľkého množstva historických momentov a usporadúva vybrané prvky do zmysluplného celku. Keďže tieto opisy minulosti boli väčšinou protichodné, často prehlbovali konflikt medzi konfesiami a niekedy viedli k otvorenej nevraživosti.
9. Spôsob pripomínania si dejín mal závažné následky na vzájomný vzťah medzi konfesiami. Z uvedeného dôvodu je spoločná ekumenická pamiatka evanjelickej reformácie veľmi dôležitá a súčasne veľmi náročná. Mnohí katolíci si ešte aj dnes spájajú slovo »reformácia« predovšetkým s rozdelením Cirkvi, kým pre evanjelických kresťanov sa slovo »reformácia« viaže hlavne so znovuobjavením evanjelia, istotou viery a slobodou. Aby bolo možné určiť vzájomnú súvislosť oboch perspektív a viesť ich do dialógu, musíme brať vážne obe východiská.

SPOMIENKA V NOVOM GLOBÁLNOM A SEKULÁRNOM KONTEXTE

10. Kresťanstvo sa počas uplynulého storočia stalo výrazne globálnym. V súčasnosti na celom svete žijú kresťania rôznych vierovyznaní. Počet kresťanov na juhu rastie, zatiaľ čo ich počet na severe klesá. Cirkvi na juhu neustále získavajú čoraz väčší význam v rámci svetového kresťanstva. Tieto cirkvi väčšinou nevnímajú konfesiónálne spory 16. storočia ako svoje vlastné, a to ani vtedy, ak sú prepojené s rôznymi európskymi a severoamerickými cirkvami prostredníctvom rozličných kresťanských svetových spoločenstiev, s ktorými majú spoločný vieroučný základ. S ohľadom na rok 2017 bude veľmi dôležité, aby sme vážne zohľadnili

* Bohoslužbu slova (resp. ekumenické bohoslužby).

prínos, otázky a postoje týchto cirkví.

11. V krajinách, v ktorých je kresťanstvo udomácnené už mnoho stáročí, v poslednom čase veľa ľudí vystúpilo z cirkví, alebo zabudlo na svoje cirkevné tradície. V týchto tradíciách odovzdávali cirkvi z generácie na generáciu to, čo prijali zo svojho stretnutia s Písmom svätým: chápanie Boha, ľudstva a sveta ako odpovede na Božie zjavenie v Ježišovi Kristovi; múdrosť, ktorá sa v priebehu generácií vyvinula zo skúsenosti celoživotného stretávania sa kresťanov s Bohom; a bohatstvo liturgických foriem, cirkevných piesní a modlitieb, katechetickej praxe a diakonskej služby. V dôsledku tohto zabudnutia je veľa z toho, čo v minulosti Cirkev rozdeľovalo, dnes takmer neznáme.
12. Základom ekumenizmu však nemôže byť zabudnutie na tradíciu. Ako si ale potom máme pripomenúť dejiny reformácie v roku 2017? Čo z toho, za čo obe konfesie bojovali v 16. storočí, si zaslúži byť zachované? Naši otcovia a matky vo viere boli presvedčení, že existovalo niečo, za čo sa oplatilo bojovať, a síce niečo, čo bolo nevyhnutné pre život s Bohom. Ako môžu byť často zabudnuté tradície odovzdané našim súčasníkom tak, aby sa nestali len predmetom antikvárneho záujmu, ale aby podporovali dynamický kresťanský život? Akým spôsobom sa môžu tradície ďalej odovzdávať tak, aby sa nevytvárali nové zákopy medzi kresťanmi rôznych vyznaní?

NOVÉ VÝZVY PRE SPOMIENKU V ROKU 2017

13. V priebehu storočí boli Cirkev a kultúra často prepojené tým najužším možným spôsobom. Veľa z toho, čo prináležalo k životu Cirkvi, v priebehu stáročí našlo priestor aj v kultúrach jednotlivých krajín a zohráva v nich úlohu až dodnes, a to niekedy aj nezávisle od cirkví. V rámci príprav na rok 2017 bude potrebné určiť a interpretovať tieto rôznorodé prvky tradície, ktoré sú v súčasnosti prítomné v kultúre, ako aj viesť dialóg medzi Cirkvou a kultúrou vo svetle týchto rozličných aspektov.
14. Už viac ako sto rokov sa letničné* (turíčne) a charizmatičké hnutia šíria po celom svete. Tieto vplyvné hnutia priniesli nové dôrazy, popri ktorých sa viaceré staré konfesijné spory zdajú prekonané. Letničné (turíčne) hnutie je prítomné v množstve ďalších cirkví vo forme charizmatičkého hnutia, ktoré vytvára nové spoločné črty a spoločenstvá presahujúce konfesijné hranice. Týmto toto hnutie otvára nové ekumenické možnosti, no zároveň vytvára dodatočné výzvy, ktoré budú zohrávať významnú úlohu pri pripomenutí si reformácie v roku 2017.

* V slovenskej rímskokatolíckej terminológii sa používa pojem *turíčne hnutie*.

15. Zatiaľ čo sa predchádzajúce reformačné výročia konali v konfesijne homogénnych krajinách, alebo aspoň v krajinách s väčšinovým kresťanským obyvateľstvom, žijú dnes kresťania na celom svete v multireligióznom prostredí. Tento pluralizmus kladie ekumenizmu novú výzvu, pričom ho nerobí zbytočným, ale práve naopak, čini ho oveľa naliehavším, keďže nepriateľstvo konfesijných protikladov poškodzuje dôveryhodnosť kresťanov. Spôsob, akým sa kresťania medzi sebou navzájom vyrovnávajú s odlišnosťami, môže príslušníkom iných náboženstiev vyjaviť niečo o ich viere. Pretože otázka zvládnutia vnútrokresťanských konfliktov je pri výročí začiatku reformácie obzvlášť naliehavá, zaslúži si tento aspekt zmenenej situácie zvláštnu pozornosť v našich úvahách o roku 2017.

KAPITOLA II

16. To, čo sa stalo v minulosti, nemožno zmeniť. To, čo si z minulosti pripomínáme a spôsob, akým si to pripomínáme, sa ale postupom času môže naozaj meniť. Spomienka sprítomňuje minulosť. Hoci je minulosť sama osebe nemenná, sprítomnenie minulosti v súčasnosti sa dá zmeniť. S výhľadom na rok 2017 nejde o to, aby sme rozprávali iné dejiny, ale aby sme tieto dejiny prerozprávali iným spôsobom.
17. Evanjelici a katolíci majú veľa dôvodov na to, aby prerozprávali svoje dejiny novým spôsobom. Navzájom sa zblížili skrze rodinné zväzky, cez ich intenzívnejšiu misijnú službu vo svete a prostredníctvom ich spoločného odporu voči tyranii na mnohých miestach. Tieto prehĺbené kontakty zmenili ich vzájomné vnímanie a priniesli novú naliehavosť pre ekumenický dialóg a ďalší výskum. Ekumenické hnutie dalo vnímaniu reformácie v cirkvách novú orientáciu: ekumenickí teológovia sa rozhodli nepresadzovať svoje konfesiónálne sebazdôraznenie na úkor svojich partnerov v dialógu, ale radšej hľadať to, čo majú v odlišnostiach a dokonca aj v protikladoch spoločné, a týmto pracovať na prekonaní odlišností, ktoré rozdeľujú Cirkve.

PRÍNOSY VÝSKUMU STREDOVEKU

18. Vedecký výskum významne a v mnohých ohľadoch prispel k zmene vnímania minulosti. V prípade reformácie to zahŕňa protestantské ako aj katolícke opisy cirkevnej histórie, ktoré boli schopné korigovať predchádzajúce konfesiónálne obrazy dejín prostredníctvom prísnych metodologických postupov a reflexie okolností ich vlastného pohľadu a predpokladov. Na katolíckej strane to platí najmä pre novší výskum Luthera a reformácie, na strane protestantskej ide predovšetkým o zmenu obrazu stredovekej teológie, ako aj o obsiahlejšie a diferencovanejšie spracovanie obdobia neskorého stredoveku. V súčasných opisoch reformačného obdobia sa nová pozornosť venuje aj veľkému množstvu neteologických faktorov – politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych. Paradigma »konfesionalizácie« významne skorigovala predchádzajúcu historiografiu tohto obdobia.
19. Na neskorý stredovek sa už nenazerá ako na dobu úplného temna, ako ho často vykresľovali protestanti, ale ani ako na celkom svetlé obdobie, ako to predostierali staršie katolícke opisy. Toto obdobie sa dnes javí ako doba veľkých protikladov – medzi vonkajšou zbožnosťou a hlbokým zvnútornením; medzi teológiou orientovanou na skutky v zmysle *do ut des*

(»dávam, aby si dal«)* a presvedčením o úplnej závislosti na Božej milosti; medzi ľahostajnosťou voči náboženským povinnostiam, dokonca aj povinnostiam vyplývajúcim z cirkevného úradu, a vážnymi reformami, ako to bolo v prípade niektorých mníšskych rádov.

20. Cirkev neskorého stredoveku bola všetkým možným, len nie jednoliatym celkom: *corpus christianum* v sebe zahŕňal rozmanité teológie, životné štýly a koncepcie Cirkvi. Historici hovoria o pätnástom storočí ako o výnimočne zbožnej dobe Cirkvi. Počas tohto obdobia získavalo čoraz viac laikov dobré vzdelanie, takže túžili počuť lepšie kázne a teológiu, ktorá by im pomohla viesť kresťanský život. Luther sa chopil týchto prúdov teológie a zbožnosti a ďalej ich rozvinul.

KATOLÍCKY VÝSKUM O LUTHEROVI V 20. STOROČÍ

21. Katolícky výskum o Lutherovi v 20. storočí vzišiel z katolíckeho záujmu o dejiny reformácie, ktorý sa prebudil v druhej polovici 19. storočia. Títo teológovia nadviazali na úsilie katolíckeho obyvateľstva vo väčšinovo protestantskej Nemeckej ríši, ktoré sa snažilo vymaniť sa spod jednostrannej, protirímskej, protestantskej historiografie. Zlom v katolíckom bádani nastal s tvrdením, že Luther v sebe prekonal katolicizmus, ktorý nebol úplne katolícky. Podľa tohto postoja život a učenie cirkvi v neskorom stredoveku slúžili predovšetkým ako negatívne pozadie pre reformáciu: kríza v katolicizme spôsobila, že Lutherov náboženský protest bol pre mnohých presvedčivý.
22. Luther bol vykresľovaný novým spôsobom ako úprimný nábožný človek a svedomitý muž modlitby. Precízny a podrobný historický výskum ukázal, že katolícka literatúra o Lutherovi bola v posledných štyroch storočiach až po dvadsiate storočie významne formovaná komentármi Johanna Cochalea, Lutherovho súčasníka a oponenta, poradcu vojvodu Juraja Saského. Cochaleus charakterizoval Luthera ako odpadlíckeho mnícha, ničiteľa kresťanstva, hubiteľa mravov a heretika. Výsledkom tohto prvého obdobia, ktorého analýza Luthera bola kritická, no zároveň prívetivá, bolo oslobodenie katolíckeho výskumu od jednostranného prístupu takýchto polemických diel o Lutherovi. Triezve historické analýzy iných katolíckych teológov ukázali, že to neboli základné myšlienky reformácie, ako napr. učenie o ospravedlnení, ktoré viedli k rozdeleniu Cirkvi, ale skôr Lutherova kritika stavu dobovej cirkvi, ktorá povstala z týchto požiadaviek.
23. Ďalším krokom v katolíckom výskume o Lutherovi bolo odkrytie analogických obsahov zasadených v rozličných teologických myšlienkových štruktúrach a systémoch, a to

* *V slovenčine ľudovo »niečo za niečo«.

predovšetkým systematickým porovnaním dvoch typických teológov oboch konfesíí, Tomáša Akvinského a Martina Luthera. Táto práca umožnila teológom pochopiť Lutherovu teológiu v rámci jej vlastnej štruktúry. Katolícky výskum zároveň preskúmal zmysel učenia o ospravedlnení v Augsburskom vyznaní. Týmto bolo možné zasadiť Lutherove reformné požiadavky do širšieho kontextu tvorby evanjelických vyznaní. Výsledkom bolo, že zámer Augsburského vyznania bolo možné vnímať ako vyjadrenie zásadných reformných požiadaviek a zároveň ako snahu o zachovanie jednoty Cirkvi.

EKUMENICKÉ PROJEKTY PRIPRAVUJÚCE CESTU KU KONSENZU

24. Tieto snahy viedli priamo k ekumenickému projektu katolíckeho uznania Augsburského vyznania, ktorý začali v roku 1980 evanjelickí a katolícki teológovia v Nemecku pri príležitosti 450. výročia predloženia Augsburského vyznania. Rozsiahle výsledky neskoršej ekumenickej pracovnej skupiny protestantských a katolíckych teológov, ktoré mali svoje korene v katolíckom výskume o Lutherovi, vyústili do štúdie *Odsúdenia reformačnej doby – ešte stále rozdeľujú cirkvi?*³
25. *Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení*,⁴ spoločne podpísané predstaviteľmi Svetového luteránskeho zväzu a Rímskokatolíckej cirkvi v roku 1999, ktoré budovalo na týchto základoch, ako aj na dokumente *Ospravedlnenie z viery dialógu v Spojených štátoch*,⁵ potvrdilo konsenzus medzi evanjelikmi a katolíkmi v základných pravdách učenia o ospravedlnení.

VÝVOJ U KATOLÍKOV

26. Druhý vatikánsky koncil sa v nadväznosti na biblickú, liturgickú a patristickú obnovu predchádzajúcich desaťročí zaoberal takými témami ako vážnosť a úcta ku Svätému písmu v živote cirkvi, znovuobjavenie všeobecného kňazstva všetkých pokrstených veriacich,

³ Karl Lehmann a Wolfhart Pannenberg (editori), *Condemnations of the Reformation Era: Do They Still Divide?* [Odsúdenia reformačnej doby – ešte stále rozdeľujú cirkvi?], anglický preklad Margaret Kohl (Minneapolis, MN: Fortress, 1990); pôvodné nemecké vydanie: Karl Lehmann a Wolfhart Pannenberg (editori), *Lehrverurteilungen – kirchentrennend? I: Rechtfertigung, Sakramente und Amt im Zeitalter der Reformation und heute* (Freiburg/Göttingen: Herder/Vandenhoeck & Ruprecht, 1986).

⁴ Svetový luteránsky zväz a Rímskokatolícka cirkev, *Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení* (Trnava: Spolok svätého Vojtecha / Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2004). Pôvodne publikované ako *Gemeinsame Erklärung zur Rechtfertigungslehre* (Frankfurt am Main: Verlag Otto Lembeck / Paderborn: Bonifatius-Verlag, 1999); anglický preklad: *Joint Declaration on the Doctrine of Justification* (Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans, 2000).

⁵ H. George Anderson, T. Austin Murphy, Joseph A. Burgess (editori), *Justification by Faith, Lutherans and Catholics in Dialogue VII* [Ospravedlnenie z viery, Evanjelici a katolíci v dialógu VII] (Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, 1985).

nevyhnutnosť neustáleho očisťovania a reformy cirkvi, chápanie cirkevného úradu ako služby, a význam slobody a zodpovednosti človeka, vrátane uznania náboženskej slobody.

27. Koncil okrem iného uznal prvky posvätenia a pravdy aj mimo štruktúr Katolíckej cirkvi. Vyhlásil, že »niektoré, ba mnohé a význačné prvky a hodnoty, z ktorých sa vo svojom celku buduje a živí sama Cirkev, možno nájsť aj mimo viditeľného okruhu Katolíckej cirkvi,« a vymenoval tieto prvky: »písané Božie slovo, život v milosti, viera, nádej a láska, ako aj iné vnútorné dary Ducha Svätého i viditeľné prvky« (UR 3).⁶ Koncil hovoril aj o tom, že existuje »nemálo posvätných* úkonov kresťanského náboženstva«, ktoré sa konajú u »oddelených bratov«, a tvrdil, že »môžu rozličným spôsobom bezpochyby vzbudiť skutočný život v milosti, podľa rozmanitého charakteru jednotlivých cirkví alebo spoločenstiev. Treba ich teda pokladať za schopné otvárať vstup do spoločenstva spásy« (UR 3). Toto uznanie sa nevzťahovalo len na jednotlivé prvky a úkony v týchto spoločenstvách, ale aj na »oddelené cirkvi a spoločenstvá« samotné, »lebo Kristov Duch sa ich nezdráha používať ako nástroje spásy« (UR 3).
28. Vo svetle obnovy katolíckej teológie, ktorá sa stala viditeľnou na Druhom vatikánskom koncile, môžu dnes katolíci oceniť reformné požiadavky Martina Luthera a posudzovať ich s väčšou otvorenosťou, než to bolo možné v minulosti.
29. Implicitné zblíženie sa s Lutherovými požiadavkami viedlo k prehodnoteniu jeho katolicity, ktoré sa udialo v kontexte poznania, že jeho zámerom bolo cirkev reformovať, a nie rozdeliť. Toto je zjavné vo vyhláseniach kardinála Jana Willebrandsa a pápeža Jána Pavla II.⁷ Znovuobjavenie týchto dvoch charakteristických znakov jeho osoby a teológie viedlo k novému ekumenickému pochopeniu Luthera ako »svedka evanjelia.«
30. Podobne aj pápež Benedikt XVI., keď v roku 2011 navštívil augustiniánsky kláštor v Erfurte, kde Luther žil ako mních približne šesť rokov, uznal oblasti, v ktorých osoba a teológia Martina Luthera predstavuje duchovnú a teologickú výzvu pre súčasnú katolícku teológiu. Pápež Benedikt poznamenal: »To, čo ho [Luthera] znepokojovalo, bola otázka o Bohu, ktorá predstavovala hlboké zaniehanie a hybnú silu celej jeho životnej cesty. ›Ako môžem nájsť milostivého Boha?‹ – táto otázka ho bytostne zasiahla a stála na pozadí celého jeho teologického hľadania a vnútorného zápasu. Teológia nepredstavovala pre Luthera žiadnu

⁶ *Unitatis Redintegratio* = UR.

* V anglickom aj nemeckom texte *liturgických*.

⁷ Jan Willebrands, »Lecture to the 5th Assembly of the Lutheran World Federation, on July 15, 1970 [Prednáška na 5. valnom zhromaždení Svetového luteránskeho zväzu, 15. júla 1970],« in *La Documentation Catholique* (6. september 1970), s. 766; Ján Pavol II., »Letter to Cardinal Willebrands for the Fifth Centenary of the Birth of Martin Luther [List kardinálovi Willebrandsovi k päťstému výročiu narodenia Martina Luthera],« in *Information Service*, č. 52 (1983/II), s. 83-84.

akademickú záležitosť, ale zápas o seba samého, ktorý bol opätovne zápasom o Boha a s Bohom. ›Ako môžem nájsť milostivého Boha?‹ Vždy nanovo ma zasahuje fakt, že práve táto otázka bola hybnou silou celej jeho cesty. Koho to dnes ešte vôbec zaujíma – aj medzi kresťanmi? Čo znamená otázka o Bohu v našom živote? V našom hlásaní? Väčšina ľudí, i medzi kresťanmi, dnes predsa predpokladá, že Boh sa v konečnom dôsledku nezaujíma o naše hriechy a čnosti.«⁸

VÝVOJ U EVANJELIKOV

31. Evanjelický výskum o Lutherovi a reformácii tiež prešiel značným vývojom. Skúsenosti dvoch svetových vojen vyvrátili prevládajúce domnienky o dejinnom pokroku a o vzťahu medzi kresťanstvom a západnou kultúrou, kým vzostup kerygmatickej teológie otvoril novú cestu k uvažovaniu o Lutherovi a s Lutherom. Dialóg s historikmi pomohol integrovať historické a sociálne faktory do popisov reformačných hnutí. Evanjelickí teológovia rozpoznali úzku previazanosť teologických pohľadov a politických záujmov nielen na katolíckej, ale aj na evanjelickej strane. Dialóg s katolíckymi teológmi im pomohol prekonať jednostranné konfesiónálne prístupy a sebakritickejšie zaobchádzať s aspektmi ich vlastných tradícií.

VÝZNAM EKUMENICKÝCH DIALÓGOV

32. Partneri v dialógu sú viazaní učením svojich vlastných cirkví, ktoré podľa ich presvedčenia vyjadruje pravdu viery. Tieto učenia vykazujú veľa spoločného, môžu sa však odlišovať alebo si dokonca protirečiť vo svojich formuláciách. Prvá skutočnosť dialóg umožňuje, druhá ho robí nevyhnutným.
33. Dialóg ukazuje, že partneri hovoria odlišnými jazykmi a rôzne rozumejú významu slov. Používajú odlišné delenia a premýšľajú v rozličných myšlienkových formách. Čo sa však v spôsobe vyjadrovania javí ako protiklad, nie je vždy protikladom v podstate. Pre správne pochopenie vzťahu medzi jednotlivými článkami učenia sa musia tieto texty interpretovať vo

⁸ Benedikt XVI., »Address [Príhovor],« Meeting with the Council of the Evangelical Church in Germany [Stretnutie s Radou Evanjelickej cirkvi v Nemecku], 23. september 2011, dostupné z: www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2011/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20110923_evangelical-church-erfurt_en.html; anglický preklad pozmenený. Pôvodný nemecký originál: Benedikt XVI., »Ansprache,« Begegnung mit Vertretern des Rats der Evangelischen Kirche in Deutschland, 23. september 2011, dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/speeches/2011/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20110923_evangelical-church-erfurt.html. Slovenský preklad: Benedikt XVI., »Príhovor Benedikta XVI. počas stretnutia so zástupcami Evanjelickej cirkvi«, 23. september 2011, dostupné z: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20110923037>; slovenský preklad pozmenený.

svetle historického kontextu, v ktorom vznikli. To nám umožňuje rozoznať, kde naozaj existuje rozdiel alebo protiklad, a kde nie.

34. Ekumenický dialóg znamená odpútať sa od vzorcov myslenia, ktoré vznikajú z odlišností medzi konfesiami a zdôrazňujú ich. Namiesto toho partneri v dialógu najskôr hľadajú na to, čo majú spoločné, až následne zvažujú význam svojich rozdielov. Tieto rozdiely však neprehliadajú ani nezľahčujú, pretože ekumenický dialóg je spoločným hľadaním pravdy kresťanskej viery.

KAPITOLA III

HISTORICKÝ NÁČRT EVANJELICKEJ REFORMÁCIE**A KATOLÍCKEJ ODPOVEDE**

35. V súčasnosti sme schopní prerozprávať príbeh evanjelickej reformácie spoločne. Napriek tomu, že evanjelici a katolíci majú odlišný uhol pohľadu, vďaka ekumenickému dialógu sú schopní prekonať tradičnú anti-protestantskú a anti-katolícku hermeneutiku, aby našli spoločný spôsob, akým si môžu pripomínať minulé udalosti. Nasledujúca kapitola nie je úplným opisom celej histórie a všetkých sporných teologických otázok. Zdôrazňuje len niektoré z najvýznamnejších historických okolností a teologických tém reformácie 16. storočia.

ČO ZNAMENÁ POJEM REFORMÁCIA?

36. V antike latinské slovo *reformatio* poukazovalo na predstavu, že zlú prítomnú situáciu je možné zmeniť prostredníctvom návratu k dobrým a lepším časom minulosti. V stredoveku sa pojem *reformatio* veľmi často používal v kontexte mníšskej reformy. Mníšske rády sa zapájali do *reformatio*, aby prekonalí úpadok disciplíny a zbožného života. Jedno z najväčších reformných hnutí vzniklo v desiatom storočí v opátstve Cluny.
37. V neskorom stredoveku sa koncept nutnosti reformy uplatnil na celú Cirkev. Cirkevné koncily a takmer každý ríšsky snem Svätej ríše rímskej nemeckého národa sa zaoberali *reformatio*. Kostnický koncil (1414-1418) považoval reformu Cirkvi v »hlave i v údoch« za nevyhnutnú.⁹ Veľmi rozšírený reformný dokument s názvom »Reformácia cisára Žigmunda« požadoval znovunastolenie skutočného poriadku v takmer každej oblasti života. Na konci pätnásteho storočia sa myšlienka reformácie rozšírila aj na vládu a univerzitu.¹⁰
38. Luther sám používal pojem »reformácia« sporadicky. V jeho »Vysvetleniach dišputy o moci odpustkov*« konštatuje: »Cirkev potrebuje reformáciu, ktorá nie je dielom jedného jediného

⁹ Kostnický koncil, 3. zasadnutie, 26. marec 1415.

¹⁰ Pozri The Lutheran World Federation and Pontifical Council for Promoting Christian Unity [Svetový luteránsky zväz a Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov], *The Apostolicity of the Church: Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity* [Apoštolická Cirkev: Študijný dokument Evanjelicko-rímskokatolíckej komisie pre jednotu] (Minneapolis, MN: Lutheran University Press, 2006), ods. 92, pozn. č. 8. [= *ApC* 92]. Pri citátoch z ekumenických dokumentov uvedené číslo indikuje odstavce a nie číslo strany.

* Latinský názov *Resolutiones disputationum de indulgentiarum virtute* (1518).

človeka, konkrétne pápeža, ani dielom mnohých ľudí, teda kardinálov, na oboje poukázal posledný koncil, ale je dielom celého sveta, je naozaj dielom Božím. Čas pre túto reformáciu samozrejme pozná jedine ten, kto čas stvoril.«¹¹ Niekedy Luther používal slovo »reformácia«, aby opísal zlepšenie poriadkov, napr. univerzít. Vo svojom reformnom traktáte »Kresťanskej šľachte nemeckého národa« z roku 1520 požadoval »spravodlivý, slobodný koncil,« ktorý by umožnil prediskutovať reformné návrhy.¹²

39. Pojem »reformácia« sa neskôr začal používať v užšom zmysle na označenie komplexu historických udalostí, ktoré spadajú do rokov 1517 až 1555, teda od rozšírenia »95 výpovedí« Martina Luthera až po Augsburský náboženský mier. Teologický a cirkevný spor, ktorý vyvolala Lutherova teológia, sa vzhľadom na dobové okolnosti veľmi rýchlo ocitol v spleti politických, hospodárskych a kultúrnych záujmov. To, čo označuje termín »reformácia« preto ďaleko presahuje to, čo Luther sám učil alebo zamýšľal. Koncept »reformácie,« ako označenia pre celú epochu, pochádza od Leopolda von Rankeho, ktorý v 19. storočí spopularizoval výraz »vek reformácie.«

IMPULZ PRE SPUSTENIE REFORMÁCIE: SPOR O ODPUSTKY

40. Dňa 31. októbra 1517 poslal Luther ako dodatok listu adresovaného arcibiskupovi Albrechtovi z Mainzu 95 výpovedí s nadpisom »Dišputa pojednávajúca o moci odpustkov«. V tomto liste Luther vyjadril vážne pochybnosti ohľadom kázania o odpustkoch a ich praxe, ktoré spadali pod zodpovednosť arcibiskupa, a nabádal ho k náprave. V ten istý deň napísal aj list svojmu diecéznemu biskupovi Hieronymovi Schulzemu z Brandenburgu. Po tom, čo Luther poslal svoje výpovede aj malému okruhu kolegov a s najväčšou pravdepodobnosťou ich pribil aj na bránu zámockého kostola vo Wittenbergu, chcel iniciovať akademickú diskusiu o otvorených a nevyriešených otázkach, týkajúcich sa teórie a praxe odpustkov.
41. Odpustky zohrávali významnú úlohu v zbožnosti vtedajšej doby. Odpustok sa vnímal ako odstránenie časného trestu za hriech, ktorého vina je už odpustená. Kresťania mohli odpustok získať za istých predpísaných podmienok – ako modlitba, skutky lásky, či almužna – prostredníctvom pôsobenia Cirkvi, o ktorej sa myslelo, že rozdeľuje a udeľuje kajúcnikom z pokladu zásluh Krista a svätých.
42. Podľa Lutherovho úsudku prax s odpustkami uškodila kresťanskej zbožnosti. Pýtal sa, či odpustky môžu oslobodiť kajúcnikov od trestov, ktoré im uložil Boh; či nejaké tresty, ktoré im

¹¹ WA 1: 62.27-31; LW 31: 250.

¹² WA 6: 407.1; LW 44: 127.

uložil kňaz, môžu byť prenesené do očistca; či uzdravujúci a očišťujúci účel trestov neznamená, že úprimný kajúcnik by uprednostnil odtrpenie si trestov namiesto toho, aby bol od nich oslobodený; a či by sa peniaze, ktoré boli dané na odpustky, nemali radšej rozdať chudobným. Luther okrem toho uvažoval nad podstatou pokladu Cirkvi, z ktorého pápež udeľoval odpustky.

PROCES PROTI LUTHEROVI

43. Lutherových »95 výpovedí« sa veľmi rýchlo rozšírilo po celom Nemecku a spôsobili veľký rozruch, pričom vážne uškodili odpustkovej kampani. Čoskoro sa objavili fámy, že Luther bol obvinený z kacírstva. Už v decembri 1517 poslal arcibiskup z Mainzu »95 výpovedí« spoločne s doplňujúcim materiálom do Ríma na preskúmanie Lutherovej teológie.
44. Luther bol prekvapený reakciou na jeho výpovede, nakoľko nezamýšľal vyvolať verejnú, ale skôr akademickú diskusiu. Obával sa, že jeho výpovede by mohli byť nesprávne pochopené, ak by ich čítalo širšie publikum. Na konci marca 1518 preto vydal kázeň v hovorovej nemčine »Reč o odpustku a milosti« (»Sermo von Ablass und Gnade«). Išlo o mimoriadne úspešný pamflet, vďaka ktorému sa Luther rýchlo stal dobre známou postavou medzi nemeckou verejnosťou. Luther opätovne zdôrazňoval, že okrem prvých štyroch jeho výpovede neboli definitívnymi tvrdeniami, ale skôr tézami na diskusiu.
45. Rím sa obával, že Lutherova teológia by mohla podkopať cirkevné učenie ako i autoritu pápeža. Luther bol preto vyzvaný, aby prišiel do Ríma, kde sa mal zodpovedať pred cirkevným súdom za svoju teológiu. Avšak na žiadosť saského kurfirsta Friedricha Múdreho sa proces presunul do Nemecka, na ríšsky snem v Augsburgu. Poverenie vypočúvať Luthera dostal kardinál Kajetán. Pápežské poverenie stanovovalo, že Luther musí svoje učenie odvolať. V prípade odmietnutia mal kardinál moc uvaliť na Luthera kliatbu * alebo ho zadržať a priviesť do Ríma. Kajetán po stretnutí vypracoval stanovisko pre magistérium, ktoré pápež krátko po výsluchu v Augsburgu aj verejne vyhlásil, avšak bez akejkoľvek odpovede na Lutherove argumenty.¹³
46. Celý proces, ktorý v konečnom dôsledku viedol k Lutherovej exkomunikácii, bol vo svojich základoch nejednoznačný. Luther predložil otázky na diskusiu a predostrel argumenty. On i verejnosť, ktorá bola informovaná prostredníctvom letákov a publikácií o jeho názoroch a priebehu procesu, očakávali výmenu názorov. Bolo mu prisľúbené spravodlivé súdne

* Zákaz pôsobenia.

¹³ Lev X., *Cum postquam*, 9. november 1518, DH 1448, porov. 1467 a 2641.

konanie. Napriek ubezpečeniam, že bude vypočutý, mu bolo neustále prízvukované, že má odvolať alebo bude vyhlásený za kacíra.

47. 13. októbra 1518 Luther v slávnostnej *protestatio* vyhlásil, že je v zhode so Svätou rímskou cirkvou, ale že nemôže odvolať, pokiaľ nebude presvedčený o tom, že sa mýli. 22. októbra opäť trval na tom, že jeho myslenie a učenie nie sú v protiklade k učeniu Rímskej cirkvi.

NEÚSPEŠNÉ STRETNUTIA

48. Kardinál Kajetán si pred stretnutím s Lutherom starostlivo preštudoval dva spisy tohto wittenberského profesora a dokonca o nich napísal traktáty. Kajetán však chápal Luthera v rámci svojho vlastného terminologického systému, a preto neporozumel Lutherovi ohľadom istoty viery, i keď správne zreprodukoval jednotlivosti Lutherovej pozície. Luther, naopak, nepoznal kardinálovu teológiu a pri vypočúvaní, ktoré umožňovalo len ohraničenú diskusiu, kardinál nútil Luthera k odvolaniu. Výsluch neumožnil Lutherovi spoznať pozíciu kardinála. Je tragédiou, že dvaja z najvýznamnejších teológov 16. storočia sa stretli práve na súdnom pojednávaní o bludárstve.
49. Lutherova teológia sa v nasledujúcich rokoch vyvinula pomerne rýchlo a priniesla so sebou aj nové sporné témy. Obžalovaný teológ pracoval na tom, aby obhájil svoj postoj a získal prívržencov v boji proti tým, ktorí ho chceli vyhlásiť za kacíra. Objavili sa mnohé publikácie za a proti Lutherovi, no konala sa len jedna dišputa, a to v Lipsku v roku 1519 medzi Andreasom Bodensteinom von Karlstadt a Lutherom na jednej strane a Jánom Eckom na strane druhej.

ODSÚDENIE MARTINA LUTHERA

50. V Ríme medzitým pokračoval proces proti Lutherovi a pápež Lev X. sa nakoniec rozhodol konať. Aby zadosťučinil svojmu pastorálnemu úradu, cítil sa povinný chrániť »pravú vieru« voči tým, ktorí »prekrúcajú a falšujú Písmo« tak, že už nie je »Kristovým evanjeliom«. ¹⁴ Preto vydal bulu *Exsurge Domine* (15. júna 1520), ktorá odsúdila 41 tvrdení vybraných z rozličných Lutherových diel. Aj keď sa všetky nachádzajú v Lutherových spisoch a sú aj správne citované, predsa sú vytrhnuté z ich vlastného kontextu. *Exsurge Domine* ich označuje ako »heretické, alebo pohoršujúce, alebo nesprávne, alebo urážajúce zbožné uši, alebo zvädzajúce

¹⁴ Lev X., *Exsurge Domine* in Peter Fabisch a Erwin Iserloh (editori), *Dokumente zur Causa Lutheri (1517-1521)* [Dokumenty k Lutherovej kauze], zv. 2, *Corpus Catholicorum* 42 (Münster: Aschendorffsche, 1991), s. 366 a 370. Porovnaj tiež *Exsurge Domine*, DH 1451-1492. Tiež dostupné z: www.ewtn.com/library/papaldoc/110exdom.htm.

jednoduché duše a odporujúce katolíckej pravde»,¹⁵ pričom nešpecifikuje, ktorá charakteristika sa vzťahuje ku ktorej výpovedi. V závere vyjadruje pápež svoje znechutenie, že Luther neodpovedal na žiadne z jeho pozvaní na diskusiu. Zotrváva však v nádeji, že Luther zažije obrátenie srdca a odvráti sa od všetkých omylov. Pápež Lev dal Lutherovi 60 dní, aby odvolal svoje »omyly«, inak bude čeliť exkomunikácii.

51. Eck a Aleander, ktorí zverejnili *Exsurge Domine* v Nemecku, navádzali k tomu, aby boli Lutherove diela pálené. Ako odpoveď, niektorí wittenberskí teológovia spálili 10. decembra 1520 niekoľko kníh, ktoré zodpovedali tomu, čo sa neskôr nazývalo kánonickým právom, spolu s niekoľkými knihami z pera Lutherových odporcov. Luther hodil pápežskú bulu do ohňa, z čoho bolo zrejmé, že nebol pripravený odvolať. Bulou *Decet Romanum Pontificem* bol Luther dňa 3. januára 1521 exkomunikovaný.

AUTORITA PÍSMO

52. Spor o odpustkoch rýchlo prerástol do sporu o autorite. Rímska kúria podľa Luthera stratila autoritu, pretože trvala na svojej autorite formálne a neargumentovala biblicky. Na začiatku sporu boli pre Luthera teologické authority – Písmo, cirkevní otcovia a kánonická tradícia – v jednote. V priebehu konfliktu sa však táto jednota rozpadla, keď Luther prišiel k záveru, že spôsob výkladu kánonov predstaviteľmi rímskej kúrie bol v rozpore s Písmom. Z katolíckej strany nešlo v tomto spore ani tak o nadrženosť Písma – s tou súhlasili katolíci – ako skôr o jeho správnu interpretáciu.
53. Po tom, ako Luther usúdil, že niektoré vysvetlenia Ríma nemajú biblický základ, alebo že dokonca biblickej zvesti odporujú, začal uvažovať nad tým, že by pápež mohol byť antikristom. Týmto nepochybne šokujúcim obvinením chcel Luther vyjadriť, že pápež nedovoľoval povedať Kristovi to, čo Kristus chcel povedať, a že sa tým pápež nadradil nad Bibliu, namiesto toho, aby sa podriadil jej autorite. Pápež trval na tom, že jeho úrad bol ustanovený *iure divino* (božským právom), zatiaľ čo Luther pre tento nárok nenašiel žiadne biblické odôvodnenie.

LUTHER VO WORMSE

54. Podľa zákonov Svätej rímskej ríše nemeckého národa sa musela na osobu, ktorá bola exkomunikovaná, uvaliť aj ríšska kliatba. Členovia ríšskeho snemu, ktorý sa konal vo

¹⁵ Tamže, s. 368, DH 1492.

Wormse, napriek tomu žiadali, aby Luthera vypočula nezávislá autorita. Luther bol preto predvolaný do Wormsu. Cisár prisľúbil Lutherovi, ktorý bol už medzičasom vyhlásený za kacíra, bezpečný sprievod do mesta. Luther očakával na ríšskom sneme dišputu, no namiesto toho sa ho iba spýtali, či napísal knihy, ktoré pred ním ležali na stole, a či je pripravený odvolať.

55. Luther na túto výzvu odvolať odpovedal jeho známymi slovami: »Pokiaľ ma nepresvedčí svedectvo Písma alebo jasné rozumné dôvody – lebo neverím ani pápežovi ani samotným koncilom, lebo je zrejmé, že sa často mýlili alebo si protirečili – ja zostávam presvedčený slovami Písma, ktoré som citoval, a moje svedomie je zajatcom Božieho slova. Preto nemôžem a ani nechcem nič odvolať, lebo nie je bezpečné a ohrozuje spásu ísť proti svedomiu. Boh mi pomáhaj. Amen.«¹⁶
56. Cisár Karol V. na Lutherove slová odpovedal pozoruhodnou rečou, v ktorej predstrel svoje úmysly. Poznamenal, že pochádza z dlhej línie panovníkov, ktorí vždy považovali za svoju povinnosť brániť katolícku vieru »kvôli spásu duší«, a preto má aj on tú istú povinnosť. Cisár tvrdil, že jeden rehoľný brat sa mýli, keď jeho názor stojí v protiklade k celému kresťanstvu za posledných tisíc rokov.¹⁷
57. Ríšsky snem vo Wormse postavil Luthera mimo zákon, a preto mal byť uväznený alebo dokonca zabitý. Jednotlivým panovníkom prikázal potlačiť »luteránske bludárstvo« všetkými možnými prostriedkami. Lutherove názory však boli pre viaceré kniežatá a mestá presvedčivé, a preto nevykonali ríšsky mandát [na svojich územiach].

ZAČIATKY REFORMAČNÉHO HNUZIA

58. Lutherovo chápanie evanjelia bolo presvedčivé pre neustále narastajúci počet kňazov, mníchov a kazateľov, ktorí sa pokúšali toto chápanie zapracovať do svojich kázní. Viditeľnými znakmi prebiehajúcich zmien bolo, že laici pristupovali k prijímaniu pod oboma spôsobmi, niektorí kňazi a mnísi sa ženili, určité pôstne predpisy sa už viac nedodržovali a miestami sa prejavovala neúcta voči obrazom a relikviám.
59. Luther nemal v úmysle založiť novú cirkev, ale bol súčasťou širokej a mnohostrannej túžby po reforme. Zohrával čoraz aktívnejšiu úlohu tým, že sa pokúšal prispieť k reforme praxe a

¹⁶ WA 7: 838.4-9; LW 32: 112-3. Pôvod známých slov »Tu stojím, inak nemôžem.« je neistý a je pravdepodobné, že ich Luther nepovedal.

¹⁷ Fritz Reuter (ed.), *Der Reichstag zu Worms von 1521: Reichspolitik und Luthersache* [Ríšsky snem vo Wormse 1521: Ríšska politika a Lutherova záležitosť], zv. 2 (Köln a Wien: Böhlau, 1981), s. 226-229; pozri tiež LW 32: 114-115, pozn. č. 9.

učenia, ktoré sa zdali byť založené výlučne na ľudskej autorite a v napätí alebo v rozpore s Písmom. Vo svojom spise »Kresťanskej šľachte nemeckého národa« (1520) Luther obhajoval kňazstvo všetkých pokrstených, a tak aj aktívnu úlohu laikov pri reforme cirkvi. Laici zohrávali dôležitú úlohu v reformačnom hnutí, či už kniežatá, členovia mestských rád alebo obyčajní ľudia.

POTREBA DOHLĀDU

60. Keďže neexistoval žiadny centrálny plán ani ústredný orgán, ktorý by uskutočňoval reformy, situácia sa líšila od mesta k mestu a od dediny k dedine. Vynorila sa preto potreba zorganizovať cirkevné vizitácie. Keďže tieto si vyžadovali poverenie od kniežat a členov mestských rád, reformátori požiadali saského kurfürsta, aby v roku 1527 ustanovil a splnomocnil vizitačnú komisiu. Jej úlohou nebolo len zhodnotiť kázanie a celú službu i život farárov, ale tiež zabezpečiť, aby dostávali finančné prostriedky na svoje živobytie.
61. Táto komisia zaviedla niečo ako cirkevnú vládu. Superintendenti boli poverení úlohou dohľadu nad farármi* určitého regiónu a dozerali na ich učenie a spôsob života. Komisia tiež skúmala bohoslužobné poriadky a dohliadala na ich jednotu. V roku 1528 bola vydaná príručka pre farárov, ktorá riešila všetky ich hlavné doktrinálne a praktické problémy. Táto príručka zohrávala dôležitú úlohu v dejinách evanjelických vierovyznaní.

PRINÁŠANIE SVÄTÉHO PÍSMA ĽUĎOM

62. Luther spolu s kolegami z Wittenberskej univerzity preložil Bibliu do nemčiny, takže si ju viacerí ľudia mohli sami prečítať. Vďaka tomu sa, okrem iného, mohli podieľať na duchovnom a teologickom rozhodovaní v živote cirkvi. Z tohto dôvodu evanjelickí reformátori založili školy pre chlapcov i dievčatá a vynaložili značné úsilie, aby presvedčili rodičov, že majú svoje deti posielat' do školy.

KATECHIZMY A PIESNE

63. Aby zlepšil slabú znalosť kresťanskej viery medzi duchovnými služobníkmi a laikmi, napísal Luther svoj Malý katechizmus pre širokú verejnosť a Veľký katechizmus pre farárov a vzdelaných laikov. Katechizmy vysvetľovali Desatoro, Modlitbu Pánovu, vyznania viery

* Myslí sa tým každý vtedajší správca farnosti.

(kréda), a obsahovali časti o sviatostiach krstu svätého a Večere Pánovej. Malý katechizmus, Lutherova najvplyvnejšia kniha, výrazne posilnil znalosti viery medzi bežnými ľuďmi.

64. Tieto katechizmy boli určené nato, aby pomohli ľuďom žiť kresťanský život a nadobudnúť schopnosť teologického a duchovného rozhodovania. Katechizmy ukazujú, že pre reformátorov viera neznamenal len dôverovať Kristovi a jeho zaslúbeniam, ale aj prijať výrokový obsah viery, ktorý sa dá a musí naučiť.
65. Nato, aby reformátori napomohli zapojeniu laikov do bohoslužieb, písali piesne a vydávali spevníky. Tie zohrávajú trvalú rolu v evanjelickej spiritualite a stali sa súčasťou vzácneho dedičstva celej Cirkvi.

DUCHOVNÍ SLUŽOBNÍCI PRE CIRKEVNÉ ZBORY

66. Evanjelické cirkevné zbory mali teraz Sväté písmo v materinskom jazyku, katechizmy, piesne, cirkevné a bohoslužobné poriadky. Napriek tomu pretrval veľký problém, a to ako zabezpečiť duchovných služobníkov pre cirkevné zbory. Počas prvých rokov reformácie sa veľa kňazov a mníchov stalo evanjelickými farármi, takže bol k dispozícii dostatok farárov. Tento spôsob získavania duchovných služobníkov sa však časom ukázal nedostatočným.
67. Je pozoruhodné, že reformátori čakali až do roku 1535, kým usporiadali vlastné ordinácie vo Wittenbergu. V Augsburskom vyznaní (1530) reformátori vyhlásili, že sú pripravení poslúchať biskupov, ak by sami biskupi povolili hlásanie evanjelia podľa reformačných presvedčení. Keďže sa tak nestalo, reformátori stáli pred voľbou: buď zachovajú tradičný spôsob svätenia kňazov biskupmi, čím by sa ale vzdali reformačného kázania, alebo si ponechajú reformačnú kázeň, no farárov by museli ordinovať iní farári. Reformátori si vybrali druhú možnosť, pričom prevzali tradíciu výkladu pastorálnych epištol, ktorá siaha až k Hieronymovi v ranej cirkvi.
68. Členovia Wittenberskej teologickej fakulty, ktorí konali z poverenia cirkvi, preskúšali učenie a posúdili životy kandidátov. Ordinácie sa konali vo Wittenbergu a nie v cirkevných zboroch ordinandov, pretože farári boli ordinovaní do úradu duchovnej služby celej cirkvi. Ordinačné dekréty zdôrazňovali vieroučnú zhodu ordinandov s Cirkvou. Ordinačný obrad spočíval v kladení rúk a modlitbe o Ducha Svätého.

TEOLOGICKÉ POKUSY O PREKONANIE NÁBOŽENSKÉHO KONFLIKTU

69. Augsburské vierovyznanie (1530) sa pokúsilo urovnať náboženský konflikt evanjelickej reformácie. Prvá časť (články 1-21) predstavuje evanjelické učenie v súlade s náukou »všeobecnej Cirkvi alebo Rímskej cirkvi«,¹⁸ druhá časť sa zaoberá zmenami, ktoré iniciovali reformátori, aby napravili niektoré praktiky chápané ako »zneužívania« (články 22-28) s tým, že predložili dôvody na zmenu týchto praktík. Na konci prvej časti sa píše: »Toto je takmer kompletný súhrn učenia medzi nami. Ako možno vidieť, nie je tu nič, čo by sa odchyľovalo od Písma, alebo Katolíckej cirkvi, alebo od Rímskej cirkvi, ako je známe z cirkevných spisovateľov. Pretože je to tak, príliš ostro súdia tí, ktorí tvrdia, že naši ľudia majú byť považovaní za kacírov.«¹⁹
70. Augsburské vyznanie je silným svedectvom odhodlanosti evanjelických reformátorov zachovať jednotu Cirkvi a zotrvať v jednej viditeľnej Cirkvi. Tým, že rozdiely prezentovali výslovne ako málo významné, podobá sa toto vyznanie tomu, čo by sme dnes nazvali diferencujúcim konsenzom.
71. Niektorí katolícki teológovia ihneď videli potrebu odpovedať na Augsburské vierovyznanie a rýchlo vypracovali Konfutáciu (Podvrátenie) Augsburského vyznania. Táto podrobne sledovala text a argumenty vyznania. Konfutácia spoločne s Augsburským vyznaním potvrdila viacero základných kresťanských právd, ako učenie o Trojici, Kristovi a krste. Na základe biblických a patristických textov však Konfutácia zavrholo mnohé evanjelické interpretácie učenia o Cirkvi a sviatostiach. Keďže evanjelikov argumenty Konfutácie nepresvedčili, na konci augusta roku 1530 sa začal oficiálny dialóg s cieľom urovnať rozdiely medzi Augsburským vyznaním a Konfutáciou. Prostredníctvom dialógu sa však nepodarilo vyriešiť pretrvávajúce problémy v chápaní cirkvi (Cirkvi) a sviatostí.
72. Ďalším pokusom o prekonanie náboženského konfliktu boli takzvané *Religionsgespräche* alebo Kolokviá (Speyer/Hagenau [1540], Worms [1540-1541], Regensburg [1541-1546]). Cisár, alebo jeho brat kráľ Ferdinand, zvolali rozhovory, ktoré sa konali pod vedením cisárskeho zástupcu. Cieľom bolo primäť evanjelikov, aby sa navrátili k presvedčeniu svojich protivníkov. Dôležitú úlohu v nich zohrali taktiky, intrigy a politický tlak.
73. Výsledkom vyjednávania bol pozoruhodný text v *Regensburskej knihe* (1541) ohľadom učenia o ospravedlnení, no konflikt týkajúci sa učenia o Eucharistii sa ukázal neprekonateľný.

¹⁸ BSLK 83c,9 nasl.; BC 59.

Pozn. prekl.: Na tomto mieste je použitý preklad z latinského textu Augsburského vierovyznania, v Symbolických knihách (Oto Vízner (ed.), *Symbolické knihy evanjelickej cirkvi augsburského vyznania* (Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1992) je preklad z nemeckého textu AV.

¹⁹ BSLK 83c,7-14; BC 59.

Nakoniec obidve strany, Rím aj Luther, odmietli výsledky, takže vyjednávania definitívne stroskotali.

NÁBOŽENSKÁ VOJNA A AUGSBURSKÝ MIER

74. Šmalkaldská vojna (1546-1547), ktorú viedol cisár Karol V. proti evanjelickým územiám, bola zameraná na porážku kniežat s tým, že ich prinúti odvolať všetky zmeny. Na začiatku bol cisár úspešný: vyhral vojnu (20. júla 1547). Jeho oddiely boli čoskoro vo Wittenbergu, kde však cisár zabránil vojakom exhumovať a spáliť Lutherovo telo.
75. Na ríšskom sneme v Augsburgu (1547-1548) uvalil cisár na evanjelikov takzvaný Augsburský interim [dočasnú náboženskú úpravu], ktorý viedol k nekonečným konfliktom na evanjelických územiach. Tento dokument vysvetľoval ospravedlnenie predovšetkým ako milosť, ktorá podnecuje k láske. Zdôrazňoval podriadenie sa biskupom a pápežovi. Zároveň však povoľoval manželstvo kňazov a prijímanie pod obojím spôsobom.
76. V roku 1552, po sprisahaní kniežat, začala nová vojna proti cisárovi, ktorá ho prinútila k úteku z Rakúska. To viedlo k uzavretiu mierovej zmluvy medzi evanjelickými kniežatami a kráľom Ferdinandom. Snaha vykoreniť »luteránske bludárstvo« použitím vojenskej sily tak v konečnom dôsledku zlyhala.
77. Vojna sa skončila Augsburským mierom v roku 1555. Táto mierová zmluva sa pokúsila nájsť spôsoby, aby ľudia s rozličným náboženským presvedčením mohli žiť spoločne v jednej krajine. Územia a mestá, ktoré sa hlásili k Augsburskému vyznaniu, boli v Nemeckej ríši uznané rovnako ako katolícke územia, ale nie ľudia iných vierovyznaní, ako boli reformovaní a anabaptisti. Kniežatá a členovia mestských rád mali právo určovať náboženstvo svojich poddaných. Ak knieža zmenilo svoje náboženstvo, ľudia, ktorí žili na danom území, ho museli zmeniť tiež, okrem oblastí, kde boli kniežatami biskupi (*geistliche Fürstentümer*)*. Poddaní mali právo sa vysťahovať, ak sa nezhodovali s náboženstvom kniežat'a.

TRIDENTSKÝ KONCIL

78. Tridentský koncil (1545-1563), zvolaný o generáciu neskôr po Lutherovej reforme, sa začal pred Šmalkaldskou vojnou (1546-1547) a skončil po Augsburskom mieri (1555). Jeho zvolávacia bula *Laetare Jerusalem* (19. novembra 1544) určila tri hlavné úlohy koncilu: uzdravenie konfesijného rozdelenia, reformu Cirkvi a nastolenie mieru medzi kniežatami,

* V oblastiach, kde boli svetskými panovníkmi biskupi, sa náboženstvo nesmel zmeniť.

aby bolo možné viesť defenzívu voči Osmanom.

79. Koncil rozhodol, že každé zasadnutie vydá dogmatický dekrét potvrdzujúci vieru Cirkvi a disciplinárny dekrét, ktorý mal pomôcť reformovať Cirkev. Vo väčšine prípadov dogmatické dekréty nepredstavovali vyčerpávajúce teologické vysvetlenie viery. Skôr sa sústreďovali na doktríny spochybňované reformátormi, a to tak, že zdôrazňovali body, v ktorých sa líšia.

Písmo a Tradícia

80. Koncil 8. apríla 1546 schválil dekrét o prameňoch Zjavenia s cieľom »vykoreniť bludy a zachovať v Cirkvi čistotu evanjelia«. Odmietol princíp *sola Scriptura* bez toho, že by ho výslovne pomenoval, a to argumentovaním proti oddeľovaniu Písma od Tradície. Koncil sa uzniesol, že evanjelium, »prameň každej spasiteľnej pravdy a mravného poriadku« sa zachovalo »v napísaných knihách a v nenapísaných tradíciách«, neobjasnil však vzťah medzi Písmom a Tradíciou. Navyše učil, že apoštolské tradície týkajúce sa viery a mravov sa »v Katolíckej cirkvi zachovávajú v neporušenej následnosti.« Písmo a Tradícia sa majú prijímať »s tou istou zbožnosťou a úctou«.²⁰
81. K tomuto dekrétu bol pripojený zoznam kánonických kníh Starého a Nového zákona.²¹ Koncil trval na tom, že posvätné Písma nemožno vysvetľovať v protiklade k učeniu Cirkvi ani proti »jednomyselnému súhlasu otcov«²² Cirkvi. Nakoniec koncil vyhlásil staré vydanie Vulgáty – latinského prekladu Biblie – za »autentické« na používanie v Cirkvi.²³

Ospravedlnenie

82. V súvislosti s ospravedlnením koncil výslovne odmietol tak pelagiánske učenie o spravodlivosti zo skutkov, ako aj učenie o ospravedlnení samotnou vierou (*sola fide*). Vieru pritom chápal primárne ako súhlas so zjaveným učením. Koncil potvrdil kristologický základ ospravedlnenia tým, že poukázal na to, že ľudia sú zaštepení do Krista a že Kristova milosť je nevyhnutná pre celkový proces ospravedlnenia, hoci tento proces nevyklučuje ľudské dispozície na prijatie milosti alebo spoluprácu slobodnej vôle. Vyhlásil, že ospravedlnenie »nie je iba odpustením hriechov, ale aj posvätením a obnovením vnútorného človeka« nadprirodzenou láskou.²⁴ Formálnou príčinou ospravedlnenia je »spravodlivosť Boha, nie

²⁰ Tridentský koncil, 4. zasadnutie, 8. apríl 1546, Dekrét o kánonických spisoch. Citované podľa Josef Neuner a Heinrich Roos (editori), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria* (Trnava: Dobrá kniha, 1995), 87-88, s. 63-64; DH 1501. Preklad do slovenčiny upravený podľa latinského originálu.

²¹ Tamže, Viera Cirkvi, 89-90, s. 64-65; DH 1501-1503.

²² Tamže, Dekrét o vydávaní a užívaní posvätných kníh, Viera Cirkvi, 93, s. 65; DH 1507.

²³ Tamže, 92, DH 1506.

²⁴ Tridentský koncil, 6. zasadnutie, 13. január 1547, 7. hlava, Dekrét o ospravedlivení, Viera Cirkvi, 798, s. 406; DH

spravodlivosť, ktorou je on sám spravodlivý, ale ktorou nás robí spravodlivými,« a finálnou príčinou ospravedlnenia je »sláva Boha a Krista, ako aj večný život.«²⁵ Viera, tak potvrdil koncil, je »pre človeka začiatkom spásy, základom a koreňom ospravedlnenia.«²⁶ Milosť ospravedlnenia možno stratiť smrteľným hriechom a nielen stratou viery, no je možné ju opätovne získať prostredníctvom sviatosti pokánia.²⁷ Koncil potvrdil, že večný život je milosťou, nielen odmenou.²⁸

Sviatosti

83. Koncil na svojom 7. zasadnutí predstavil sviatosti ako riadne prostriedky, »ktorými sa každá spravodlivosť buď začína, alebo začatá rastie, alebo sa po jej strate znovu napravuje.«²⁹ Koncil vyhlásil, že Kristus ustanovil sedem sviatostí, a definoval ich ako účinné znaky, ktoré udeľujú milosť samotnou silou vykonaného obradu* (*ex opere operato*), a nielen na základe viery prijímajúceho.
84. V rozprave o prijímaní pod oboma spôsobmi [koncil] vyjadril učenie, že pod každým spôsobom je prijímaný celý a nerozdelený Kristus.³⁰ Pápež po ukončení koncilu (16. apríla 1565) povolil za určitých podmienok kalich pre laikov v niekoľkých nemeckých cirkevných provinciách a dedičných územiach Habsburgovcov.
85. Koncil v reakcii na kritiku reformátorov ohľadom obetného charakteru omše potvrdil, že omša je »skutočnou zmiernou obetou«, ktorá sprítomňuje obeť kríža. Učil, že počas omše Kristus – kňaz obetuje tie isté obetné dary ako na kríži, ale odlišným spôsobom, pretože omša nie je opakovaním raz a navždy dokonanej obety na Kalvárii. Koncil stanovil, že omša môže byť obetovaná na počesť svätých a za veriacich, živých i zomrelých.³¹
86. Dekrét o sviatosti posvätného stavu definoval sviatostný charakter ordinácie a existenciu cirkevnej hierarchie založenej na Božom nariadení.³²

1528.

²⁵ Tamže, 799, DH 1529.

²⁶ Tamže, 8. hlava; 803, DH 1532.

²⁷ Tamže, 14.-15. hlava, Viera Cirkvi, 812-814, s. 411-412; DH 1542-1544.

²⁸ Tamže, 16. hlava, Viera Cirkvi, 815, s. 413; DH 1545.

²⁹ Tridentský koncil, 7. zasadnutie, 3. marec 1547, Dekrét o sviatostiach, Viera Cirkvi, 505, s. 287; DH 1600.

* Viera Cirkvi, 513, s. 288, bod 8; DH 1608.

³⁰ Tridentský koncil, 21. zasadnutie, 16. júl 1562, Učenie o prijímaní pod obidvoma podobami a prijímaní batoliat, 3. hlava a Kánony o prijímaní pod obidvoma podobami a o prijímaní batoliat, 2. kánon, porov. Viera Cirkvi, 590 a 593, s. 315 a 316; DH 1729 a 1732.

³¹ Tridentský koncil, 22. zasadnutie, 17. september 1562, Učenie o obete svätej omše, 2.-3. hlava a Kánony o najsvätejšej obete omše, 3. kánon, Viera Cirkvi, 599-600 a 608, s. 318-319 a 322; DH 1743-1744 a 1753.

³² Tridentský koncil, 23. zasadnutie, 15. júl 1563, Učenie o sviatosti **posvätného stavu**, 3. a 4. hlava, Viera Cirkvi, 708-712, s. 363-364; DH 1766-1770.

Pastorálne reformy

87. Koncil otvoril tiež pastoračné reformy. Jeho reformné dekréty podporili účinnejšie hlásanie Božieho slova prostredníctvom založenia seminárov na lepšiu prípravu kňazov a vyžadovaním kázania v nedele a náboženské sviatky. Biskupom a kňazom uložil povinnosť bývať vo svojich diecézach a farnostiach. Koncil odstránil niektoré zneužívania v otázkach jurisdikcie, vysviacky, cirkevného patronátu, benefícií, odpustkov a súčasne rozšíril biskupské právomoci. Biskupi boli splnomocnení vykonávať vizitácie vyčlenených farských benefícií a dohliadať na pastoračnú prácu vyňatých reholí a kapitúl. To umožnilo ustanoviť provinčné a diecézne synody. Aby bolo možné vieru lepšie komunikovať, koncil podporil začínajúcu prax písania katechizmov, akými boli tie od Petra Kanízia, a zaistil prípravu *Rímskeho katechizmu*.

Dôsledky

88. Napriek tomu, že Tridentský koncil bol do značnej miery odpoveďou na protestantskú reformáciu, predsa neodsúdil jednotlivcov alebo spoločenstvá, ale konkrétne doktrínalne pozície. Keďže dogmatické dekréty koncilu boli z veľkej časti odpoveďou na to, čo [koncil] považoval za protestantské omyly, prehĺbil polemické prostredie medzi protestantmi a katolíkmi, ktoré malo tendenciu definovať katolicizmus v protiklade k protestantizmu. Týmto prístupom [koncil] odzrkadľoval mnohé evanjelické vierovyznávačské spisy, ktoré tiež definovali evanjelické pozície prostredníctvom protikladu. Uznesenia Tridentského koncilu položili základ pre utváranie katolíckej identity až do Druhého vatikánskeho koncilu.
89. Na konci tretej etapy Tridentského koncilu bolo nutné trpezlivo uznať, že jednota Cirkvi v západnom svete bola rozbitá. Na evanjelických územiach sa vyvinuli nové cirkevné štruktúry. Augsburský náboženský mier z roku 1555 na začiatku zabezpečil stabilné politické vzťahy, no nemohol zabrániť veľkému európskemu konfliktu sedemnásteho storočia: tridsaťročnej vojne (1618-1648). Zriadenie sekulárnych národných štátov so silným konfesijným ohraničením zostalo bremenom zdedeným z obdobia reformácie.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL

90. Kým Tridentský koncil po niekoľko storočí značne určoval katolícke vzťahy s evanjelikmi, na jeho odkaz sa dnes musíme pozeriť vo svetle rozhodnutí Druhého vatikánskeho koncilu (1962-1965). Tento koncil umožnil Katolíckej cirkvi vstúpiť do ekumenického hnutia a zanechať za sebou polemicky nabitú atmosféru poreformačnej éry. Dogmatická konštitúcia

o Cirkvi (*Lumen gentium*), Dekrét o ekumenizme (*Unitatis redintegratio*), Deklarácia o náboženskej slobode (*Dignitate humanae*) a Dogmatická konštitúcia o Božom zjavení (*Dei verbum*) sú základné dokumenty katolíckeho ekumenizmu. Hoci Druhý vatikánsky koncil potvrdil, že Kristova Cirkev jestvuje* v Katolíckej cirkvi, uznal tiež, že »aj mimo jej organizmu jestvujú mnohé prvky posväcovania a pravdy, ktoré – ako dary vlastné Kristovej Cirkvi – pobádajú do katolíckej jednoty« (*LG 8*). Pozitívne zhodnotil to, čo katolíci zdieľajú s inými kresťanskými cirkvami, ako krédo, krst a Písmo. Teológia cirkevného spoločenstva potvrdila, že katolíci sú v skutočnom, hoci nedokonalom spoločenstve so všetkými, ktorí vyznávajú Ježiša Krista a sú pokrstení (*UR 2*).

* Lat. *subsistit in*.

KAPITOLA IV

**ZÁKLADNÉ TÉMY TEOLÓGIE MARTINA LUTHERA
VO SVETLE EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKYCH DIALÓGOV**

91. Základné presvedčenie Martina Luthera a evanjelickej teológie bolo medzi katolíkmi a evanjelikmi predmetom sporu už od 16. storočia. Ekumenické dialógy a akademický výskum analyzovali tieto spory. Aby ich bolo možné prekonať, identifikovali odlišnosti v terminológii, v myšlienkových štruktúrach a v záujmoch. Ukázalo sa, že sa vzájomne nemusia nevyhnutne vylučovať.
92. V tejto kapitole katolíci a evanjelici spoločne predstavujú niektoré z hlavných teologických tvrdení, ktoré rozvinul Martin Luther. Tento spoločný popis, ako je tu predstavený, neznamená, že katolíci súhlasia so všetkým, čo Martin Luther povedal. Nadalej pretrváva potreba ekumenického dialógu a vzájomného porozumenia. Napriek tomu sme na našej ekumenickej ceste dosiahli bod, ktorý nám umožňuje predložiť tento spoločný opis.
93. Je dôležité rozlišovať medzi Lutherovou teológiou a luteránskou (evanjelickou) teológiou a predovšetkým medzi Lutherovou teológiou a učením luteránskych (evanjelických) cirkví, ako je vyjadrené v ich vieroučných spisoch. Toto učenie je primárnym referenčným bodom pre ekumenické dialógy. Napriek tomu je na tomto mieste s ohľadom na pamiatku storočnice reformácie z 31. októbra 1517 vhodné zamerať sa na Lutherovu teológiu.

ŠTRUKTÚRA TEJTO KAPITOLY

94. Táto kapitola sa zameriava výhradne na štyri témy v rámci Lutherovej teológie: ospravedlnenie, Eucharistia, duchovný úrad, Písmo a tradíciu. Vzhľadom na ich dôležitosť v živote Cirkvi a s ohľadom na spory, ktoré už stáročia spôsobujú, boli v katolícko-evanjelických dialógoch obsiahlo riešené. Nasledovné predstavenie »žne úrodu« týchto dialógov.
95. Diskusia o každej téme sa skladá z troch krokov. Ako prvá je predstavená Lutherova perspektíva ku každej zo štyroch teologických tém, ďalej nasleduje krátky opis katolíckeho postoja s ohľadom na danú tému. Zhrnutie ukazuje, ako bola Lutherova teológia vnesená do ekumenického dialógu s katolíckym učením. Táto časť vyzdvihuje, čo bolo spoločne

potvrdené a identifikuje pretrvávajúce odlišnosti.

96. Dôležitou témou pre ďalšiu diskusiu je spôsob, akým môžeme prehliť naše zblížovanie v témach, v ktorých máme stále rozličné dôrazy, najmä pokiaľ ide o učenie o cirkvi.
97. Je dôležité poznamenať, že nie všetky vyhlásenia pochádzajúce z dialógov medzi evanjelikmi a katolíkmi prinášajú rovnakú mieru zhody, a ani neboli katolíkmi a evanjelikmi rovnako prijaté. Najvyššiu mieru autority má *Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení*, podpísané predstaviteľmi Svetového luteránskeho zväzu a Rímskokatolíckej cirkvi v nemeckom Augsburgu 31. októbra 1999 a prijaté aj Svetovou metodistickou radou v roku 2006.* Zúčastnené strany prijali aj ďalšie správy medzinárodných a národných ekumenických komisií, no tieto sa líšia v ich vplyve na teológiu a život evanjelických a katolíckych spoločenstiev. Cirkevní predstavitelia teraz spoločne nesú trvalú zodpovednosť za uznanie a prijatie výsledkov ekumenických dialógov.

STREDOVEKÉ DEDIČSTVO MARTINA LUTHERA

98. Martin Luther bol hlboko zakorenený v neskorom stredoveku. Stredoveké teológie mohol zároveň prijímať, kriticky sa od nich dištancovať alebo sa postupne posúvať za ich hranice. V roku 1505 vstúpil do rádu Augustiniánskych pustovníkov v Erfurte, v roku 1512 sa stal profesorom posvätnéj teológie vo Wittenbergu. V tejto pozícii zameral svoju teologickú prácu hlavne na interpretáciu biblických spisov. Dôraz na Písmo sväté bol plne v zhode s tým, čo sa podľa pravidiel rádu Augustiniánskych pustovníkov od rehoľného brata očakávalo, aby robil. Menovite, aby študoval a rozjímal nad Bibliou, nielen pre vlastný úžitok, ale rovnako pre duchovný úžitok ostatných. Cirkevní otcovia, zvlášť Augustín, zohrávali rozhodujúcu úlohu v rozvoji a pri konečnom formovaní Lutherovej teológie. »Naša teológia a sv. Augustín robia pokroky,«³³ napísal v roku 1517. V »Heidelbergskej dišpute« (1518) sa odvoláva na sv. Augustína, ktorého nazýva »najvernejším vykladačom«³⁴ apoštola Pavla. Luther bol teda veľmi hlboko zakorenený v patristickej tradícii.

MONASTICKÁ A MYSTICKÁ TEOLÓGIA

99. Zatiaľ čo k scholastickým teológom mal Luther prevažne kritický postoj, ako člen

* Pozn. prekl.: V roku 2017 sa k *SV* pridalo aj Anglikánske spoločenstvo a Svetové spoločenstvo reformovaných cirkví.

³³ WA Br 1: 99.8; LW 48: 44 (List Jánovi Langovi, Wittenberg, 18. máj 1517).

³⁴ WA 1: 353.14; LW 31: 39.

augustiniánskeho rádu dvadsať rokov žil, myslel a vytváral teológiu v tradícii mníšskej teológie. Jeden z najvplyvnejších mníšskych teológov, ktorých si Luther vážil, bol Bernard z Clairvaux. Lutherov spôsob výkladu Písma ako miesta stretnutia Boha a ľudí vykazuje jasné paralely s Bernardovou interpretáciou Písma.

100. Luther bol tiež hlboko zakorenený v mystickej tradícii neskorého stredoveku. V nemeckých kázňach Jána Taulera (+1361) Luther našiel pomoc a cítil sa ním byť pochopený. Luther okrem toho vydal mystický text *Theologia deutsch* (»Nemecká teológia«, 1518), ktorý napísal neznámy autor. Vďaka Lutherovmu zverejneniu sa tento text rozšíril a stal sa dobre známym.
101. Luther bol počas celého svojho života veľmi vďačný predstavenému svojho rádu Jánovi Staupitzovi a jeho kristocentrickej teológii, ktorá utešovala Luthera v jeho duchovných zápasoch. Staupitz bol reprezentantom mystiky zasnúbenia sa s Kristom. Luther opakovane oceňoval jeho nápomocný vplyv slovami: »Staupitz začal toto učenie«³⁵ a chválil ho: »bol mojím otcom v tomto učení, ktorý mi dal zrodiť sa v Kristovi.«³⁶ V neskorom stredoveku vznikla teológia pre laikov. Táto teológia (*Frömmigkeitstheologie*) uvažovala o kresťanskom živote v praktických pojmoch a zameriavala sa na zbožné konanie. Povzbudila tiež Luthera k napísaniu spisov pre laikov. Prevzal z nej mnoho tém, ale spracoval ich svojim vlastným spôsobom.

OSPRAVEDLNENIE

LUTHEROVO CHÁPANIE OSPRAVEDLNENIA

102. Pri uvažovaní o sviatosti pokánia dospel Luther k jednému zo základných reformačných náhľadov, zvlášť v súvislosti s Matúšovým evanjeliom 16,19. V jeho neskoro-stredovekom vzdelávaní ho naučili, že Boh odpúšťa tomu človeku, ktorý ľutuje svoj hriech tým, že miluje Boha nadovšetko. Na takýto akt by Boh odpovedal tak, že človeku nanovo daruje svoju milosť a odpustenie podľa Božej zmluvy (*pactum*). Obsah tejto zmluvy znel: »Tomu, kto koná, čo je v jeho silách, Boh svoju milosť neodoprie.«³⁷ Kňaz potom môže len vyhlásiť, že Boh už hriech kajúcnikovi odpustil. Luther však usúdil, že Matúš 16 hovorí presný opak, totiž že kňaz vyhlási kajúcnika za spravodlivého, a že týmto aktom v Božom mene sa hriešnik skutočne stáva spravodlivým.

³⁵ WA TR 1: 245.12 (jar 1533).

³⁶ WA Br 11: 67.7 nasl. (List kurfirstovi Jánovi Fridrichovi, 27. marec 1545).

³⁷ »Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam.«

Božie slovo ako zaslúbenie

103. Luther chápal Božie slová ako slová, ktoré tvoria to, čo Boh hovorí a majú charakter zaslúbenia (*promissio*). Toto slovo zaslúbenia je povedané na konkrétnom mieste a čase, konkrétnou osobou a určené pre konkrétnu osobu. Božie zaslúbenie sa orientuje na vieru daného človeka. Viera uchopuje to, čo je zaslúbené, ako osobné zaslúbenie pre veriaceho. Luther trval na tom, že takáto viera je jediná vhodná odpoveď na slovo Božieho zaslúbenia. Človek je povolaný, aby odvrátil pohľad od seba a pozeral iba na slovo Božieho zaslúbenia a úplne mu dôveroval. Pretože viera má svoj základ v Kristovom zaslúbení, veriacemu udeľuje úplnú istotu spásy. Nedôverovať tomuto slovu by znamenalo urobiť z Boha klamára alebo toho, na ktorého slovo sa nemožno s konečnou platnosťou spoľahnúť. Teda v Lutherovom chápaní je nevieru najväčším hriechom proti Bohu.
104. Vzťah medzi zaslúbením a dôverou formuje nielen dynamiku medzi Bohom a kajúcnikom vo sviatosti pokánia, ale aj vzťah medzi Bohom a človekom vôbec vo zvesti Slova. Boh nechce mať vzťah s ľuďmi nijako inak ako skrze slová zaslúbenia – aj sviatosti sú takéto slová zaslúbenia – ktoré ukazujú Božiu zachraňujúcu vôľu voči ľuďom. Na druhej strane, ľudia by mali dôverovať iba Božiemu zaslúbeniu. Viera je úplne závislá od Božích zaslúbení, nemôže však vytvoriť predmet, v ktorý ľudia vkladajú svoju dôveru.
105. A predsa, dôvera v Božie zaslúbenie nie je záležitosťou ľudského rozhodnutia. Naopak, Duch Svätý zjavuje zaslúbenie ako dôveryhodné, a takto tvorí v človeku vieru. Božie zaslúbenie a dôvera človeka v toto zaslúbenie patria k sebe. Je potrebné zdôrazňovať oba aspekty, »objektivitu« zaslúbenia a »subjektivitu« viery. Podľa Luthera, Boh nezjavuje Božie skutočnosti len ako informáciu, s ktorou musí intelekt súhlasiť. Božie zjavenie má vždy aj soteriologický cieľ, ktorý je zameraný na vieru a spásu veriacich, ktorí prijímajú zaslúbenia dané Bohom »pre teba« ako Božie slová »pre mňa« (*pro me*) alebo »pre nás« (*pro nobis*).
106. Vlastná Božia iniciatíva vytvára zachraňujúci vzťah k človeku; preto sa spása deje z milosti. Dar milosti môže byť iba prijímaný. Keďže tento dar je sprostredkovaný cez Božie zaslúbenie, nemôže byť prijatý inak než vierou, a nie cez skutky. Spasenie je *iba z milosti*. Napriek tomu Luther neustále zdôrazňoval, že ospravedlnený človek bude konať v Duchu dobré skutky.

Jedine skrze Krista

107. Božia láska k človeku má svoje centrum, koreň a stelesnenie v Ježišovi Kristovi. »Jedine z milosti« tak má byť vysvetľované vždy spolu s výrazom »jedine skrze Krista«. Luther

používa obraz duchovného manželstva na opis vzťahu medzi človekom a Kristom. Duša je nevesta, Kristus je ženich, viera je snubný prsteň. Podľa manželského práva sa ženichov majetok (spravodlivosť) stáva majetkom nevesty a nevestin majetok (hriech) sa stáva majetkom ženicha. Touto »radostnou výmenou« je odpustenie hriechov a spása.

108. Tento obraz ukazuje, že niečo vonkajšie, a to Kristova spravodlivosť, sa stane niečím vnútorným. Stane sa majetkom duše, ale iba v spoločenstve s Kristom skrze dôveru v jeho zaslúbenia, a nie nezávisle od Krista. Luther zdôrazňuje, že naša spravodlivosť je úplne vonkajšia, pretože je to Kristova spravodlivosť. Vierou v Krista sa ona musí stať úplne vnútornou. Skutočnosť spasenia je správne pochopená iba vtedy, keď sú rovnako zdôraznené oba aspekty. Luther vysvetľuje: »Práve vo viere je Kristus prítomný.«³⁸ Kristus je »pre nás« (*pro nobis*) a v nás (*in nobis*), a my sme v Kristu (*in Christo*).

Význam zákona

109. Luther tiež vnímal ľudskú realitu vo vzťahu k zákonu v jeho teologickom alebo duchovnom zmysle, teda z perspektívy toho, čo od nás vyžaduje Boh. Ježiš vyjadruje Božiu vôľu, keď hovorí: »Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom a celou svojou dušou a celou svojou myslou.« (*Mt 22,37*). To znamená, že Božie prikázania sú naplnené len vtedy, keď sa celkom odovzdáme Bohu. Nezahŕňa to len vôľu a zodpovedajúce vonkajšie skutky, ale aj všetky aspekty ľudskej duše a srdca, ako sú emócie, túžby, úsilie. Teda aj také sféry a hnutia duše, ktoré nie sú pod kontrolou vôle, alebo len nepriamo a čiastočne cez praktizovanie čností.
110. V práve a morálke existuje staré pravidlo, ktoré je intuitívne zrejmé, že od nikoho nemožno vyžadovať viac, ako je schopný urobiť (*ultra posse nemo obligatur*). V stredoveku boli mnohí teológovia presvedčení, že prikázanie lásky k Bohu sa týka výlučne vôle. Podľa tohto chápania prikázanie milovať Boha nepožaduje, aby všetky hnutia duše boli nasmerované a určené Bohu. Lepšie povedané, bolo by postačujúce, keby vôľa nadovšetko milovala (to znamená: chcela/volila si) Boha (*diligere Deum super omnia*).
111. Luther naproti tomu tvrdil, že je rozdiel medzi právnym a morálnym pochopením zákona na jednej strane a teologickým pochopením zákona na strane druhej. Boh neprispôbil svoje prikázania podmienkam padlého človeka. Prikázanie lásky, pochopené teologicky, skôr poukazuje na situáciu a biedu človeka. Ako Luther napísal v »Dišpute proti scholastickej teológii«: »V duchovnom zmysle človek [len vtedy] nezabíja, necudzoloží a nekradne, keď sa

³⁸ WA 40.I: 229.15 (Prednáška k *Listu Galaťanom*, 1535): »in ipsa fide Christus adest«.

nehnevá a nie je plný žiadostivosti.«³⁹ V tomto ohľade Boží zákon nie je primárne naplnený vonkajším konaním, skutkami vôle, ale úprimným odovzdaním sa celej osoby Božej vôli.

Účasť na Kristovej spravodlivosti

112. Lutherov postoj, že Boh očakáva úplné odovzdanie sa pri plnení jeho zákona, vysvetľuje, prečo Luther kládol taký veľký dôraz na našu úplnú závislosť od Kristovej spravodlivosti. Kristus je jediný, ktorý úplne naplnil Božiu vôľu. V striktnom, t. z. teologickom zmysle, sa všetci ostatní ľudia môžu stať spravodlivými, len ak majú podiel na Kristovej spravodlivosti. Preto je naša spravodlivosť vonkajšia, nakoľko je *Kristovou* spravodlivosťou. Musí sa však stať *našou* spravodlivosťou, to znamená niečím vnútorným, a to skrze vieru v Kristovo zaslúbenie. Jediné účasťou na Kristovom najúprimnejšom odovzdaní sa Bohu sa môžeme stať úplne spravodlivými.
113. Keďže evanjelium nám zaslúbuje: »Tu je Kristus a jeho Duch«, účasť na Kristovej spravodlivosti sa nikdy neuskutočňuje bez toho, aby sme boli pod mocou Ducha Svätého, ktorý nás obnovuje. Stávanie sa spravodlivými a obnovenými je teda bytostne a nerozlučne prepojené. Luther nekritizuje súdobých teológov, ako bol napr. Gabriel Biel, pre príliš silný dôraz na premieňajúcu silu milosti. Práve naopak, namietal, že oni ju nezdôrazňovali dostatočne výrazne ako základ pre každú skutočnú zmenu vo veriacom.

Zákon a evanjelium

114. Podľa Luthera k tejto zmene v našom živote nikdy nedôjde v plnosti. Stal sa pre neho preto dôležitý iný model, ktorý vysvetľuje spásu človeka. Pochádza od apoštola Pavla. V *Liste Rimanom* 4,3 sa Pavol odvoláva na Abraháma, o ktorom sa hovorí v *Genezis* 15,6: »Abrám uveril Hospodinovi a on mu to počítal za spravodlivosť.« Tým dospieva Pavol k záveru: »Ale tomu, kto nekoná skutky, no verí v toho, kto ospravedľňuje bezbožného, tomu sa jeho viera ráta za spravodlivosť« (*Rim* 4,5).
115. Tento text z *Listu Rimanom* zahŕňa obraz súdu, ako keď je niekto v súdnej sieni vyhlásený za spravodlivého. Ak Boh vyhlasuje niekoho za spravodlivého, mení sa jeho alebo jej situácia a vytvára sa nová realita. Boží súd nezostáva »mimo« človeka. Luther často používal tento Pavlov model, aby zdôraznil, že celý človek je Bohom prijatý a spasený, hoci sa proces vnútornej obnovy ospravedlneného človeka na osobu celkom odovzdanú do Božej vôle v tomto pozemskom živote úplne nekončí.

³⁹ WA 1: 227.17-18; LW 31: 13 (Dišputa proti scholastickej teológii, 1517).

116. Ako veriaci, ktorí sme v procese obnovovania Duchom Svätým, ešte stále neplníme dostatočne Božie prikázanie milovať Boha celým srdcom, a preto nenapĺňame to, čo Boh od nás požaduje. Teda zákon nás obviňuje a rozpoznáva ako hriešnikov. Vzhľadom na teologické chápanie zákona veríme, že sme stále hriešnici. Avšak vzhľadom na evanjelium, ktoré nám zaslúbuje: »Tu je Kristova spravodlivosť«, sme spravodliví a ospravedlnení, pretože veríme v prisľúbenie, ktoré nám dáva evanjelium. Toto je Lutherovo chápanie veriaceho kresťana, ktorý je zároveň ospravedlnený a súčasne hriešnik (*simul iustus et peccator*).
117. Toto si neprotirečí, pretože musíme rozlišovať dva vzťahy veriaceho k Božiemu slovu: vzťah k Božiemu slovu ako Božiemu zákonu, keďže ono súdi hriešnika, a vzťah k Božiemu slovu ako Božiemu evanjeliu, nakoľko nás Kristus vykupuje. S ohľadom na prvý vzťah sme hriešnici a s ohľadom na druhý vzťah sme spravodliví a ospravedlnení. Tento druhý vzťah prevažuje. Znamená to, že nás Kristus zapája do nepretržitého procesu obnovovania, kým veríme v jeho zaslúbenie, že sme naveky spasení.
118. Toto je dôvod, prečo Luther kládol veľký dôraz na slobodu kresťana: sloboda byť prijatý Bohom jedine z milosti a jedine skrze vieru v Kristove zaslúbenia, sloboda od obvinenia zákonom skrze odpustenie hriechov, a sloboda slúžiť bližnému spontánne, bez hľadania zásluh. Ospravedlnený človek je samozrejme povinný plniť Božie prikázania. A bude to konať na podnet Ducha Svätého. Ako Luther vyhlásil v *Malom katechizme*: »Máme sa Pána Boha báť a ho milovať, aby sme ...« a potom nasledujú vysvetlenia Desiatich Božích prikázaní.⁴⁰

NA ČOM KATOLÍKOM ZÁLEŽÍ PRI UČENÍ O OSPRAVEDLNENÍ

119. Dokonca už v 16. storočí existovala značná konvergencia medzi evanjelickými a katolíckymi pozíciami ohľadne nutnosti Božej milosti a ľudskej neschopnosti získať spásu vlastným úsilím. Tridentský koncil jasne učil, že hriešnik nemôže byť ospravedlnený prostredníctvom Zákona alebo ľudským snažením a odsúdil každého, kto by povedal, že »človek sa môže pred Bohom ospravedlniť svojimi skutkami, ktoré sa konajú silami ľudskej prirodzenosti alebo podľa učenia Zákona bez Božej milosti, ktorá je daná skrze Ježiša Krista.«⁴¹
120. Katolíci však považovali niektoré z Lutherových pozícií za problematické. Niektoré z Lutherových spôsobov vyjadrovania priviedli katolíkov k obavám, či nepopieral osobnú zodpovednosť človeka za vlastné skutky. Toto vysvetľuje, prečo Tridentský koncil zdôrazňoval osobnú zodpovednosť každého jednotlivca a jeho schopnosť spolupracovať s Božou milosťou. Katolíci zdôrazňovali, že ospravedlnení ľudia by mali byť vtiahnutí do

⁴⁰ SK, *Malý katechizmus* 1: 187.1-188.22; BSLK 507,34-510,24; BC 351-354.

⁴¹ Tridentský koncil, 6. zasadnutie, 13. január 1547, 1. kánon, Viera Cirkvi, 819, s. 414; DH 1551.

rozvíjajúcej sa milosti v ich živote. Teda, v prípade ospravedlnených ľudí, prispieva ľudské úsilie k intenzívnejšiemu rastu v milosti a v spoločenstve s Bohom.

121. Okrem toho, katolíkom sa zdalo, že Lutherovo učenie o »forenznom* pripočítaní spravodlivosti« popiera stvoriteľskú moc Božej milosti na zničenie hriechu a premenu ospravedlneného. Katolíci si želali, aby bolo zdôraznené nielen odpustenie hriechov, ale aj posvätenie hriešnika. Teda v posvätení dostáva kresťan tú »Božiu spravodlivosť«, ktorou nás Boh robí spravodlivými.

EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKY DIALÓG O OSPRAVEDLNEŇÍ

122. Luther a ostatní reformátori chápali učenie o ospravedlnení hriešnikov ako »prvý a hlavný článok«,⁴² ktorý je »pravidlom a sudcom vo všetkých častiach kresťanskej náuky«. ⁴³ To je dôvod, prečo rozdelenie v tejto otázke bolo také vážne a práca na prekonaní tohto rozdelenia dostala najväčšiu prioritu pre katolícko-evanjelické vzťahy. V druhej polovici 20. storočia sa tento spor stal predmetom rozsiahlych úvah jednotlivých teológov a celého radu národných a medzinárodných dialógov.
123. Výsledky týchto bádání a dialógov sú zhrnuté v *Spoločnom vyhlásení k učeniu o ospravedlnení* a v roku 1999 boli oficiálne prijaté Rímskokatolíckou cirkvou a Svetovým luteránskym zväzom. Nasledujúci popis je založený na tomto vyhlásení, ktoré ponúka diferencujúci konsenzus. V ňom sú zahrnuté spoločné stanoviská spolu s rôznymi dôrazmi na každej strane, s tvrdením, že tieto rozdiely nerušia to, čo je spoločné. Takže tu ide o konsenzus, ktorý nevylučuje rozdiely, ale explicitne ich zahŕňa.

Jedine milosťou

124. Katolíci a evanjelici spoločne vyznávajú: »Jedine milosťou vo viere v Kristovo spasiteľné dielo a nie pre naše zásluhy nás Boh prijíma a dostávame Ducha Svätého, ktorý obnovuje naše srdcia, keď nám dáva schopnosť a vyzýva nás konať dobré skutky« (*SV* 15). Výraz »jedine milosťou« sa ďalej vysvetľuje takýmto spôsobom: »posolstvo o ospravedlnení ... nám hovorí, že ako hriešnici máme nový život jedine vďaka odpúšťajúcemu a obnovujúcemu milosrdenstvu, ktoré Boh udeľuje ako dar a my ho prijímame vo viere, pričom si ho nijakým spôsobom nemôžeme zaslúžiť« (*SV* 17).⁴⁴

* V katolíckom teologickom slovníku: „vonkajšom“.

⁴² SK, Šmalkaldské články 2.I: 158; BSLK 415,6; BC 301.

⁴³ WA 39.I: 205.2-3 (Doktorská dišputa Palladia a Tilemana, 1537).

⁴⁴ *SV*, viď poznámka pod čiarou č. 4.

125. V tomto rámci je možno určiť limity a dôstojnosť ľudskej slobody. Výraz »jedine milosťou« s ohľadom na pohyb ľudskej bytosti smerom k spásu sa vykladá týmto spôsobom: »Spoločne vyznávame, že pokiaľ ide o spásu, človek je úplne odkázaný na zachraňujúcu Božiu milosť. Sloboda, ktorú má vo vzťahu k iným ľuďom a veciam tohto sveta, nie je slobodou vzhľadom na spásu« (SV 19).
126. Keď evanjelici zdôrazňujú, že človek ospravedlnenie môže len prijať, myslia tým, že »vyučujú ... akúkoľvek možnosť prispieť k vlastnému ospravedlneniu. Nepopierajú však, že veriaci sa v plnej miere osobne podieľajú na svojej viere, ktorú spôsobuje Božie slovo« (SV 21).
127. Keď katolíci hovoria o príprave na prijatie milosti a používajú pojem »spolupráca«, týmto myslia »osobný súhlas« človeka, ktorý je účinkom milosti, a nie konaním človeka z vlastných síl (SV 20). Tým nespochybňujú spoločné vyznanie, že »ako hriešnik podlieha Božiemu súdu a nie je schopný sám sa obrátiť k Bohu a hľadať spásu ani si zaslúžiť ospravedlnenie pred Bohom, ani svojimi vlastnými schopnosťami dosiahnuť spásu. Ospravedlnenie nastáva jedine z Božej milosti« (SV 19).
128. Keďže sa viera chápe nielen ako afirmatívne poznanie, ale aj ako dôvera srdca, ktorá spočíva na slove Božom, môžeme na základe toho spoločne povedať: »Ospravedlnenie sa deje »jedine milosťou« (SV 15 a 16); len skrze vieru človek je ospravedľňovaný »bez skutkov« (*Rimanom* 3,28; porov. SV 25)« (SV, Dodatok 2C).⁴⁵
129. To, čo sa často od seba oddeľovalo a pripisovalo sa buď jednému, alebo druhému vierovyznaniu, ale nie obom, teraz chápeme ako vnútorný súlad: »Ak má človek vierou účasť na Kristovi, Boh mu už nepočíta jeho hriech a Duchom Svätým v ňom spôsobuje čínorodú lásku. Tieto dva aspekty milostivého Božieho konania neslobodno oddeľovať« (SV 22).

Viera a dobré skutky

130. Je dôležité, aby evanjelici a katolíci mali spoločné pochopenie súvisu viery a skutkov: veriaci »dôveruje v milostivé Božie zaslúbenie ospravedľňujúcou vierou, v ktorej je obsiahnutá nádej v Boha a láska k nemu. Táto viera je činná v láske, a preto kresťan nemôže a nesmie zostať bez skutkov« (SV 25). Preto aj evanjelici vyznávajú stvoriteľskú silu Božej milosti, ktorá »zasahuje všetky dimenzie osoby a vedie k životu v nádeji a v láske« (SV 26). »Ospravedlnenie jedine vierou« a »obnovu« musíme rozlišovať, ale nie oddeľovať.
131. Súčasne »nič z toho, čo v ospravedlnenom človeku predchádza slobodný dar viery alebo

⁴⁵ Tamže, s. 44.

nasleduje za ním, nie je ani dôvodom ospravedlnenia, ani zásluhou, ktorá by k nemu viedla« (SV 25). Preto stvoriteľské pôsobenie, ktoré katolíci pripisujú ospravedlňujúcej milosti nie je považované za kvalitu mimo vzťahu s Bohom, alebo vlastníctvo, »na ktoré by sa človek mohol odvolávať voči Bohu« (SV 27). Omnoho viac chce tento pohľad zohľadniť to, že v novom vzťahu s Bohom sú spravodliví premieňaní a stávajú sa deťmi Božími, ktoré žijú v novom spoločenstve s Kristom: »Tento nový, osobný vzťah k Bohu sa úplne zakladá na Božej milosti a stále ostáva závislým od spásotvorného konania milostivého Boha, ktorý zostáva verný samému sebe, takže človek sa môže na neho spoľahnúť« (SV 27).

132. Čo sa týka otázky o dobrých skutkoch, katolíci a evanjelici spoločne vyhlasujú: »Súčasne vyznávame, že Božie prikázania zostávajú pre ospravedlneného v platnosti« (SV 31). »Ježiš i apoštolské spisy kresťanov napomínajú, aby konali skutky lásky«, ktoré »prichádzajú z ospravedlnenia a sú jeho ovocím« (SV 37). Aby nedošlo k nepochopeniu zaväzujúceho nároku prikázaní, hovorí sa: »Ak katolíci zdôrazňujú, že ospravedlnený je povinný zachovávať Božie prikázania, nepopierajú tým, že Boh vo svojom milosrdenstve skrze Ježiša Krista prisľúbil svojim deťom milosť večného života« (SV 33).
133. Tak evanjelici, ako aj katolíci rozoznávajú hodnotu dobrých skutkov s ohľadom na prehlbovanie spoločenstva s Kristom (porov. SV 38 nasl.), aj keď evanjelici zdôrazňujú, že spravodlivosť - ako prijatie Bohom a podiel na spravodlivosti Kristovej - je vždy úplná. Kontroverzný pojem zásluhy sa vysvetľuje nasledovným spôsobom: »Keď sa katolíci pridriavajú »záslužnosti« dobrých skutkov, chcú povedať, že podľa biblického svedectva je za tieto skutky prisľúbená odmena v nebi. Takto chcú zdôrazniť zodpovednosť človeka za svoje konanie. Tým však nechcú spochybniť, že dobré skutky majú charakter daru, a už vôbec nemienia popierať, že ospravedlnenie samo vždy zostáva nezaslúženým darom milosti« (SV 38).
134. Čo sa týka mnoho diskutovanej otázky spolupráce človeka, v Dodatku k *Spoločnému vyhláseniu k učeniu o ospravedlnení* sa uvádza citát z evanjelických vierovyznaní ako mimoriadne výstižné vyjadrenie spoločnej pozície evanjelikov a katolíkov: »Pôsobenie Božej milosti nevyklučuje konanie človeka: Boh pôsobí všetko, chcenie aj konanie, preto sme vyzvaní namáhať sa (porov. *Filipanom* 2,12 nasl.). ›... len čo Duch Svätý, ako sme povedali, započne v nás slovom a sviatosťami svoje dielo znovuzrodenia a obnovenia, je isté, že z moci Ducha Svätého môžeme i máme spoluúčinkovať...«⁴⁶

⁴⁶ SV, Dodatok 2C, ktorý cituje SK, Formula svornosti 2.II: 292.65 nasl.; BSLK 897,37 nasl.; BC 556.

Simul iustus et peccator

135. V diskusii o odlišnom porozumení výroku, že kresťan je »súčasne ospravedlnený a hriešnik«, sa poukázalo na to, že obe strany majú rozdielne chápanie pojmov: »hriech«, »žiadostivosť« a »spravodlivosť«. Aby sa dospelo ku konsenzu, je dôležité sústrediť pozornosť nielen na znenie výroku, ale aj na jeho obsah. Katolíci a evanjelici vychádzajú z *Listu Rimanom* 6,12 a *Druhého listu Korint'anom* 5,17 a hovoria, že hriech nemusí a nemal by vládnuť nad kresťanmi. Ďalej na základe *Prvého Jánovho listu* 1,8-10 tvrdia, že kresťania nie sú bez hriechu. Hovoria o tom, že aj ospravedlnený »nie je zbavený celožitného zápasu proti odporu sebeckých žiadostí starého Adama voči Bohu« (SV 28).
136. Ako hovoria katolíci, »táto náklonnosť nezodpovedá pôvodnému Božiemu plánu s človekom« a »je objektívne protivením sa Bohu« (SV 30). Nehovoria tu o hriechu, pretože pre nich má hriech charakter skutku, zatiaľ čo evanjelici to nazývajú hriechom, lebo v tejto protibožskej náklonnosti vidia odmietnutie celkom sa odovzdať Bohu. Spoločne však zdôrazňujú, že táto protibožská náklonnosť neoddeľuje ospravedlnených od Boha.

Istota spasenia

137. Kardinál Kajetán na základe predpokladov vlastného teologického systému a po preštudovaní Lutherových spisov usúdil, že z Lutherovho chápania istoty viery vyplývalo zriadenie novej cirkvi. Katolícko-evanjelický dialóg rozpoznal odlišné spôsoby uvažovania Kajetána a Luthera, ktoré viedli k ich vzájomnému nepochopeniu. Dnes môžeme povedať: »Katolíci môžu akceptovať dôraz reformátorov na to, aby sa viera zakladala na objektívnej skutočnosti Kristovho zaslúbenia, aby odhliadala od vlastnej skúsenosti a dôverovala jedine Kristovmu slovu zaslúbenia (porov. *Matúš* 16,19; 18,18)« (SV 36).

Zhrnutie

138. Evanjelici a katolíci vzájomne zavrhlí učenie vierovyznania toho druhého. Preto diferencujúci konsenzus, ako ho predstavuje *Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení*, obsahuje dva aspekty. Na jednej strane Vyhlásenie tvrdí, že vzájomné zavrhnutia v katolíckom a evanjelickom učení ako sú obsiahnuté vo Vyhlásení, sa [viac] nevzťahujú na to druhé vyznanie. Na druhej strane, Vyhlásenie pozitívne potvrdzuje konsenzus v základných pravdách učenia o ospravedlnení: »Ponímanie učenia o ospravedlnení predložené v tomto *Spoločnom vyhlásení* ukazuje, že medzi evanjelikmi a katolíkmi jestvuje konsenzus v základných pravdách učenia o ospravedlnení« (SV 40).

139. »Vo svetle tohto konsenzu sú zostávajúce rozdiely v jazyku, v teologickom rozpracovaní a v kladení dôrazov pri ponímaní ospravedlnenia, ktoré sa uvádzajú v odsekoch 19-39, prijateľné. Preto evanjelické a rímskokatolícke vysvetlenia viery v ospravedlnenie sú vo svojej rozdielnosti navzájom otvorené a nerušia konsenzus v základných pravdách« (SV 40). »V dôsledku toho sa aj odsúdenia učenia zo 16. storočia, pokiaľ sa týkajú učenia o ospravedlnení, javia v novom svetle: Učenie evanjelických cirkví predložené v tomto *Vyhlásení* nespadá pod odsúdenie Tridentského koncilu. Odsúdenia v evanjelických *Symbolických knihách* sa nevzťahujú na učenie Rímskokatolíckej cirkvi predložené v tomto *Vyhlásení*« (SV 41). Toto je veľmi významná odpoveď na konflikty ohľadom tohto učenia, ktoré trvali skoro pol milénia.

EUCHARISTIA

140. Pre evanjelikov rovnako, ako aj pre katolíkov je Večera Pánova vzácnym darom. Kresťania v nej nachádzajú pre seba pokrm a útechu. Cirkev sa tu vždy znovu a znovu zhromažďuje a buduje. Preto sú rozpory ohľadom tejto sviatosti také bolestivé.

LUTHEROVO CHÁPANIE VEČERE PÁNOVEJ

141. Luther chápal sviatosť Večere Pánovej ako *testamentum*, teda prísľub niekoho, kto umiera, ako to vyplýva z latinského znenia slov ustanovenia. Luther vnímal Ježišovo zasľúbenie (*testamentum*) najprv ako zasľubujúcu milosť a odpustenie hriechov, ale v debata s Ulrichom Zwinglim zdôraznil svoje presvedčenie, že Kristus dáva seba samého, svoje telo a krv, ktoré sú skutočne prítomné. Viera nerobí Krista prítomným, je to Kristus, ktorý dáva sám seba, svoje telo a krv prijímajúcim, či tomu veria, alebo nie. Lutherova námietka voči vtedajšiemu učeniu preto nespočívala v popieraní reálnej prítomnosti Ježiša Krista, ale sa skôr týkala toho, ako chápať »premenu« vo Večeri Pánovej.

Reálna prítomnosť Krista

142. Štvrtý lateránsky koncil (1215) použil slovo *transsubstantiare*, z ktorého vyplýva rozlišovanie medzi substanciou a akcidentmi.⁴⁷ Hoci pre Luthera bolo toto možné vysvetlenie toho, čo sa deje vo Večeri Pánovej, nevedel si predstaviť, ako by mohlo byť toto filozofické vysvetlenie záväzné pre všetkých kresťanov. V každom prípade Luther sám veľmi zdôrazňoval reálnu prítomnosť Krista vo sviatosti.

⁴⁷ Štvrtý lateránsky koncil, *Symbolum Lateranum* (1215), DH 802.

143. Luther chápal, že Kristovo telo a krv sú prítomné »v, s a pod« spôsobom chleba a vína. Dochádza tu k zdieľaniu vlastností (*communicatio idiomatum*) medzi Kristovým telom a krvou a medzi chlebom a vínom. Toto vytvára sviatostnú jednotu medzi chlebom a Kristovým telom a medzi vínom a Kristovou krvou. Tento nový druh jednoty, ktorý vzniká zdieľaním vlastností, je analogický k jednote božskej a ľudskej prirodzenosti v Kristovi. Luther túto sviatostnú jednotu prirovnáva tiež k jednote železa a ohňa v rozžeravenom železe.
144. Dôsledkom Lutherovho chápania slov ustanovenia (»Pite z neho všetci« *Mt 26,27*) bolo, že kritizoval prax, ktorá odopierala laikom prijímanie sviatosti pod obidvoma spôsobmi, teda chleba i vína. Netvrdil, že laici tak prijímajú iba polovicu Krista, naopak, pevne zastával postoj, že v skutočnosti prijímajú celého alebo úplného Krista v oboch viditeľných znakoch. Luther však poprel, že by Cirkev bola oprávnená odoprieť laikom prijímanie pod podobou vína, pretože slová ustanovenia to veľmi jasne hovoria. Katolíci pripomínajú evanjelikom, že to boli pastorálne dôvody, ktoré boli hlavným motívom pre zavedenie praktizovania prijímania pod jedným spôsobom*.
145. Luther chápal Večeru Pánovu tiež ako udalosť spoločenstva, skutočný pokrm, kde sa majú posvätené elementy* skonzumovať a nie uchovávať po slávení. Naliehal, aby sa požili všetky elementy, čím by sa úplne predišlo otázke o dĺžke pretrvávania Kristovej prítomnosti.⁴⁸

Eucharistická obeta

146. Lutherova hlavná námietka ohľadom katolíckeho učenia o Eucharistii bola namierená proti chápaniu omše ako obety. V neskorom stredoveku sa teológia Eucharistie už celkom nechápala ako skutočné pripomínanie si (*anamnesis, Realgedächtnis*) jedinečnej a raz a navždy dostatočnej Kristovej obete (*Hebr 9,1-10,18*), ktorá sa sprítomňuje pre veriacich. Mnohí preto chápali slávenie omše ako ďalšiu obetu, ktorá je dodatkom k jedinej Kristovej obete. Podľa teórie, ktorá mala pôvod u Dunsca Scota, sa myslelo, že násobenie omší spôsobuje znásobovanie milosti, ktorá mohla byť následne poskytnutá jednotlivým osobám. Z tohto dôvodu sa v Lutherovej dobe každoročne v zámockom kostole vo Wittenbergu konali tisícky súkromných omší.
147. Luther trval na tom, že podľa slov ustanovenia sa Kristus vo Večeri Pánovej dáva tým, ktorí ho prijímajú, a že Kristus ako dar môže byť iba prijatý vo viere, no nie obetovaný. Ak by bol

* Len v latinskom obrade. Toto sa netýka východných katolíckych cirkví.

* Posvätený chlieb a posvätené víno.

⁴⁸ Luther poučoval evanjelického farára Simona Wolferina, aby nemiešal posvätené eucharistické elementy, ktoré zvýšili, s neposvätenými. V liste zo 4. júla 1543 mu napísal: »Môžeš robiť to, čo robíme my tu [t. z. vo Wittenbergu], totiž, dojesť a dopiť zvyšky Sviatosti s prijímajúcimi, takže to nevybudí zbytočné pohoršenie a nevyvolá nebezpečné otázky o tom, kedy končí účinnosť Sviatosti.« (WA Br 10: 573.25-30).

Kristus obetovaný Bohu, vnútorná štruktúra a smer Eucharistie by boli obrátené naruby. V očiach Luthera by chápanie Eucharistie ako obety znamenalo, že ide o dobrý skutok, ktorý my konáme a ponúkame Bohu. Luther však argumentoval tým, že tak ako nemôžeme byť pokrstení namiesto niekoho iného, tak sa nemôžeme zúčastniť Eucharistie namiesto niekoho iného ani v prospech niekoho iného. Namiesto toho, aby sme prijali najvzácnejší dar, ktorým je sám Kristus a ktorý nám ponúka, by sme sa my snažili ponúknuť niečo Bohu, a tým premeniť Boží dar na dobrý skutok.

148. Luther napriek tomu videl v omši obetný prvok: obetu vd'aky a chvály. Je to skutočne obeta v tom, že vzdávaním vd'aky si človek uvedomuje, že potrebuje dar, a že sa jeho situácia zmení len prijatím tohto daru. Právě prijímanie vo viere preto obsahuje aktívny rozmer, ktorý sa nesmie podceňovať.

NA ČOM KATOLÍKOM ZÁLEŽÍ PRI EUCHARISTII

149. Lutherovo odmietnutie konceptu »transsubstanciácie« prinieslo z pohľadu katolíkov pochybnosti, či bolo učenie o reálnej prítomnosti Krista v jeho teológii úplne zachované. Hoci Tridentský koncil pripustil, že len ťažko môžeme slovami vyjadriť spôsob Kristovej prítomnosti a odlíšil učenie o premenení podôb od jeho pojmového vysvetlenia, vyhlásil, že »túto zmenu [svätá] Katolícka cirkev vhodne a vo vlastnom zmysle nazvala premenením podstát (transsubstanciáciou).«⁴⁹ Tento pojmový koncept sa z katolíckeho pohľadu javil ako najlepšia garancia pre zachovanie skutočnej prítomnosti Ježiša Krista v spôsobe chleba a vína a zaručoval, že plná realita Ježiša Krista je prítomná v každom zo spôsobov. Keď katolíci trvajú na transformácii samotných stvorených elementov, chcú zdôrazniť Božiu stvoriteľskú moc, ktorá vytvára nové stvorenie uprostred starého.
150. Aj keď Tridentský koncil obhajoval prax adorácie Najsvätejšej sviatosti, vychádzal z toho, že primárnym účelom Eucharistie je prijímanie veriacich. Eucharistia bola ustanovená Kristom na požívanie ako duchovný pokrm.⁵⁰
151. V dôsledku straty integrujúceho pojmu pripomínania si (*anamnesis*) chýbal katolíkom vhodný pojmový aparát, ktorý by správnym spôsobom vyjadril obetný charakter Eucharistie. Verní tradícii siahajúcej až do obdobia patristiky nechceli opustiť identifikáciu Eucharistie ako reálnej obety, hoci sa veľmi usilovali potvrdiť totožnosť eucharistickej obety s jedinou obetou Krista. Až obnova sakramentálnej a liturgickej teológie, vyjadrená Druhým vatikánskym

⁴⁹ Tridentský koncil, 13. zasadnutie, 11. október 1551, 4. hlava, Dekrét o najsvätejšej sviatosti, Viera Cirkvi, 572, s. 311; DH 1642.

⁵⁰ Tamže, 2. hlava, Viera Cirkvi, 570, s. 310; DH 1638.

koncilom, umožnila oživenie pojmu pripomínania si (*anamnesis*) (SC 47; LG 3).

152. V ekumenickom dialógu môžu evanjelici i katolíci získať z podnetov liturgického hnutia a z nových teologických poznatkov. Cez prinavrátanie pojmu *anamnesis* sú obidve strany vedené k lepšiemu porozumeniu, akým spôsobom sviatosť Eucharistie ako pamiatka účinne sprítomňuje udalosti spásy a konkrétne Kristovu obeť. Katolíci vedia oceniť mnohé formy prítomnosti Krista v liturgii Eucharistie, ako napríklad jeho prítomnosť v slove a v zhromaždení veriacich (SC 7). Vo svetle nevýslovného tajomstva Eucharistie sa katolíci naučili nanovo oceniť rozličné vyjadrenia viery v reálnu prítomnosť Ježiša Krista vo sviatosti. Evanjelici získali nové povedomie o dôvodoch pre úctivé zaobchádzanie s požehnanými elementami po slávení.

EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKY DIALÓG O EUCHARISTII

153. Otázka reálnej prítomnosti Ježiša Krista vo Večeri Pánovej nie je medzi katolíkmi a evanjelikmi vecou rozporu. Evanjelicko-rímskokatolícky dialóg o Eucharistii mohol prikočiť k vyhláseniu: »Evanjelická tradícia potvrdzuje katolícku tradíciu v tom, že posvätené spôsoby* nezostávajú jednoducho chlebom a vínom, ale sú mocou tvoriaceho slova darované ako telo a krv Krista. V tomto zmysle môžu evanjelici tiež príležitostne hovoriť, rovnako ako grécka tradícia, o »premene« (Eucharistia 51).⁵¹ Katolíci aj evanjelici »spoločne odmietajú priestorový alebo fyzický charakter tejto prítomnosti a chápanie sviatosti výlučne ako pripomienky či metafory« (Eucharistia 16).⁵²

Spoločné chápanie reálnej prítomnosti Krista

154. Evanjelici a katolíci môžu spoločne potvrdiť reálnu prítomnosť Ježiša Krista vo Večeri Pánovej: »V sviatosti Večere Pánovej je Ježiš Kristus, pravý Boh a pravý človek, prítomný celkom a úplne, v jeho tele a krvi pod znakmi chleba a vína« (Eucharistia 16). Toto spoločné stanovisko potvrdzuje všetky podstatné prvky viery v eucharistickú prítomnosť Ježiša Krista bez prevzatia konceptuálnej terminológie transsubstanciácie. Katolíci a evanjelici preto zdieľajú toto chápanie: »povýšený Pán je prítomný vo Večeri Pánovej v tele a krvi, ktoré obetoval so svojou božskosťou a so svojou ľudskosťou, prostredníctvom slova zaslúbenia, v daroch chleba a vína skrze moc Ducha Svätého, aby ho zhromaždenie prijalo.«⁵³

* Myslia sa tým posvätené elementy, teda posvätený chlieb a posvätené víno.

⁵¹ Porov. SK, Obrana Augsburgského vierovyznania 10: 103.2; BSLK 247,45-248,45; BC 184-185.

⁵² Growth in Agreement I [Rast v zhode I], s. 190-214.

⁵³ *Condemnations of the Reformation Era* [Odsúdenia reformačnej doby], s. 115. Vid' poznámka pod čiarou č. 3.

155. S otázkou reálnej prítomnosti Ježiša Krista a jej teologického porozumenia je spojená otázka trvania tejto prítomnosti a s tým tiež otázka adorácie Krista prítomného vo sviatosti aj po slávení. »Rozdiely týkajúce sa trvania eucharistickej prítomnosti sa objavujú aj v liturgickej praxi. Katolícki a evanjelickí kresťania spoločne vyznávajú, že eucharistická prítomnosť Pána Ježiša Krista smeruje k prijímaniu s vierou. Nie je však obmedzená len na moment prijatia a nezávisí na viere prijímajúceho, akokoľvek úzko s ňou môže súvisieť.« (*Eucharistia* 52).
156. Dokument *Eucharistia* žiadal evanjelikov, aby zaobchádzali s úctou s eucharistickými elementami, ktoré zostanú po slávení Večere Pánovej. Zároveň nabádal katolíkov k opatrnosti, aby prax eucharistickej adorácie »neprotirečila spoločnému presvedčeniu o Eucharistii ako hostine« (*Eucharistia* 55).

Zbližovanie v chápaní eucharistickej obety

157. S ohľadom na problematiku eucharistickej obety, ktorá bola pre reformátorov najdôležitejšia, katolícko-evanjelický dialóg vyjadril základný princíp: »Katolícki a evanjelickí kresťania spoločne vyznávajú, že Ježiš Kristus vo Večeri Pánovej »je prítomný ako Ukrižovaný, ktorý zomrel za naše hriechy, a bol vzkriesený pre naše ospravedlnenie, ako obeta, ktorá bola prinesená raz a navždy za hriechy sveta«. V tejto obete sa nedá pokračovať, nemožno ju zopakovať ani nahradiť, ani dopĺňať, o to viac sa však môže a má stávať vždy znovu a znovu účinnou uprostred zhromaždenia. Čo sa týka povahy a rozsahu tejto účinnosti, existujú medzi nami rozličné interpretácie« (*Eucharistia* 56).
158. Koncept *anamnesis* pomohol rozriešiť kontroverznú otázku, ako dať do správneho vzťahu raz a navždy dostatočnú obetu Ježiša Krista s Večerou Pánovou: »Cez rozpomínanie sa v bohoslužbe na spásonosné Božie skutky sa tieto samotné skutky stávajú prítomné v moci Ducha a sláviace zhromaždenie je spojené s mužmi a ženami, ktorí sami tieto spásonosné skutky už zakúsili. V tomto zmysle je aj mienený Kristov príkaz pri Večeri Pánovej: vo zvestovaní jeho spásnej smrti jeho vlastnými slovami a pri opakovaní jeho vlastných skutkov konaných pri Večeri sa »pamiatka« stáva skutočnosťou, v ktorej sa Ježišovo slovo a jeho spásonosné dielo samy stávajú prítomnými«.⁵⁴
159. Rozhodujúcim pokrokom bolo prekonanie oddelenia *sacrificium* (obeta Ježiša Krista) od *sacramentum* (sviatosť). Ak je Ježiš Kristus skutočne prítomný vo Večeri Pánovej, potom jeho život, utrpenie, smrť a vzkriesenie sú tiež skutočne prítomné spolu s jeho telom, takže Večera Pánova je »skutočné sprítomnenie udalosti na kríži.«⁵⁵ Nielen účinok udalosti na kríži,

⁵⁴ Tamže, 3.II.1.2, s. 86.

⁵⁵ Tamže, 3.II.1.4, s. 88.

ale tiež udalosť samotná je prítomná vo Večeri Pánovej bez toho, že by táto večera bola opakovaním alebo dopĺňaním udalosti kríža. Táto udalosť je prítomná sviatostným spôsobom. Liturgická forma posvätného pokrmu musí ale vylúčiť všetko, čo by mohlo vyvolávať dojem opakovania či dopĺňania obety na kríži. Ak sa bude Večera Pánova vždy dôsledne chápať ako skutočná pamiatka, tak rozdiely v porozumení eucharistickej obety sú prijateľné pre katolíkov aj evanjelikov.

Prijímanie pod oboma spôsobmi a úrad eucharistickej služby

160. Prijímanie kalicha laikmi bolo charakteristickou praxou evanjelických bohoslužieb už od čias reformácie. Táto prax preto dlhý čas viditeľne odlišovala evanjelickú Večeru Pánovu od katolíckej praxe, v ktorej sa prijímanie podávalo laikom iba pod spôsobom chleba*. Dnes môže byť princíp naformulovaný takto: »Katolíci a evanjelici sú jednotní v tom, že chlieb a víno patria k plnej forme Eucharistie« (*Eucharistia* 64). Rozdiely však zostávajú v praktizovaní Večere Pánovej.
161. Pretože otázka, kto je oprávnený predsedieť eucharistickému sláveniu, je z ekumenického hľadiska veľmi dôležitá, nevyhnutnosť cirkvou ustanoveného služobníka je významným spoločným bodom, ktorý dialóg identifikoval: »Katolícki a evanjelickí kresťania sú presvedčení, že slávenie Eucharistie vyžaduje vedenie služobníkom, ktorý bol ustanovený cirkvou« (*Eucharistia* 65). Katolíci a evanjelici však stále chápu kňazský úrad rozdielne.

ORDINOVANÝ ÚRAD

LUTHEROVO CHÁPANIE VŠEOBECNÉHO KŇAZSTVA POKRSTENÝCH A ORDINOVANÉHO ÚRADU

162. V Novej zmluve slovo *hiereus* (kňaz; latinsky *sacerdos*) neoznačuje úrad v kresťanskom zbore, aj keď Pavol opisuje svoju apoštolskú službu ako službu kňaza (*Rim* 15,16). Kristus je veľkňazom. Luther chápe vzťah veriacich a Krista ako »radostnú výmenu«, v ktorej sa veriaci podieľa na vlastnostiach Krista, a tým aj na jeho kňazstve. »Kristus teraz ako prvorodený má tieto dve hodnosti [kňazstvo a kráľovstvo], tieto hodnosti rozdáva všetkým svojim veriacim a to na základe už spomenutého manželského zákona, podľa ktorého neveste patrí všetko to, čo patrí ženichovi. Preto sú všetci, ktorí v Krista veria, v Kristovi kňazmi a kráľmi, ako hovorí Peter v *Prvom Petrovom liste* 2,9: »Vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, jeho vlastný

* Len v latinskom obrade. Toto sa netýka východných katolíckych cirkví.

svätý národ.«⁵⁶ »V dôsledku toho sme všetci skrze krst vysvätenými kňazmi.«⁵⁷

163. Aj napriek tomu, že v Lutherovom chápaní sú všetci kresťania kňazmi, nepovažuje ich všetkých za ordinovaných služobníkov*. »Je pravda, že všetci kresťania sú kňazmi, no nie všetci sú farármi. Aby mohol byť niekto farárom, nestačí, aby bol iba kresťanom a kňazom, ale musí mať úrad a jemu zverené cirkevné spoločenstvo. Povolanie a poverenie robia farárov a kazateľov.«⁵⁸
164. Lutherova teologická predstava, že všetci kresťania sú kňazmi, bola v protiklade s usporiadaním stredovekej spoločnosti. Podľa Graciána existovali dva typy kresťanov, klerici a laici.⁵⁹ Svojím učením o všeobecnom kňazstve chcel Luther odstrániť základ tohto rozlišovania. To, kým je kresťan ako kňaz, vyplýva z účasti na Kristovom kňazstve. On alebo ona prináša Bohu v modlitbe to, čo majú ľudia na srdci, a prostredníctvom šírenia evanjelia prináša ľuďom to, čo má na srdci Boh.
165. Luther vnímal úrad ordinovaného ako verejnú službu pre celú cirkev. Farári sú *ministri* (služobníci). Tento úrad nie je konkurenciou všeobecnému kňazstvu všetkých pokrstených, ale skôr im slúži tak, aby si mohli byť všetci kresťania vzájomne kňazmi.

Božie ustanovenie úradu

166. Už viac ako 150 rokov sa v evanjelickej teológii vedie diskusia o tom, či ordinovaný úrad spočíva na Božom ustanovení alebo na ľudskom poverení. Luther však hovorí o »Bohom ustanovenom úrade farára, ktorý musí spravovať zbor kázňami a sviatosťami«⁶⁰. Tento úrad je podľa Luthera zakorenený v Kristovom utrpení a smrti: »Vskutku sa nádejam, že veriaci, tí, ktorí sa chcú nazývať kresťanmi, dobre vedia, že duchovný stav bol založený a ustanovený Bohom, nie zlatom ani striebrom, ale drahou krvou a trpkou smrťou jeho jediného Syna, nášho Pána Ježiša Krista [1Pt 1,18-19]. Z jeho rán skutočne vyvierajú sviatosti [...] Veľmi drahú zaplatil za to, aby ľudia na celom svete mohli mať tento úrad: kázať, krstiť, rozväzovať, zväzovať, udeľovať sviatosti, utešovať, vystríhať, napomínať Božím slovom a čokoľvek iné, čo patrí k pastorálnemu úradu [...] Nemyslím tým duchovný stav v kláštore alebo v seminári [...] Myslím skôr na stav, ktorý má kazateľský úrad a službu slova a sviatostí, a ktorý udeľuje

⁵⁶ WA 7: 56.35-57.1; LW 31: 354. Martin Luther, »O slobode kresťana«, in Ján Michalko a Rudolf Košťial (editori), *Dr. Martin Luther: Výber zo spisov* (Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1990), s. 25.

⁵⁷ WA 6: 407.22 nasl.; LW 44: 127 (Kresťanskej šľachte nemeckého národa, 1520).

* Myslí sa tým farárov.

⁵⁸ WA 31.I: 211.17-20; LW 13: 65 (Výklady k Žalmom 1529/32, 82. žalm).

⁵⁹ *Decretum Gratiani* 2.12.1.7, in E. Friedberg (ed.), *Corpus Iuris Canonici*, zv. 1 (Graz, 1955), s. 678.

⁶⁰ WA 6: 441.24 nasl.; LW 44 (Kresťanskej šľachte nemeckého národa, 1520).

Ducha a blaženosť.«⁶¹ Pre Luthera je teda jasné, že úrad ordinovaných služobníkov ustanovil Boh.

167. Nikto, podľa Lutherovho presvedčenia, sa do úradu nemôže menovať sám, človek musí byť doň povolaný. Od roku 1535 sa vo Wittenbergu konali ordinácie. Prebehli po posúdení vierouky a života kandidátov a to pod podmienkou, že určitý cirkevný zbor povolával kandidáta do svojej služby. Ordinácia sa však nekonala v povolávajúcom zbore, ale centrálné vo Wittenbergu, pretože bola chápaná ako ordinácia do služby celej cirkvi.
168. Ordinácie sa konali modlitbou a kladením rúk. Ako úvodná modlitba – aby Boh vyslal robotníkov na svoju žatvu (*Mt 9,38*) – tak i modlitba o Ducha Svätého, jasne ukazovali, že je to Boh, ktorý v skutočnosti koná v ordinácii. Pri ordinácii Božie povolanie zahŕňa celú osobu. S dôverou, že Boh modlitbu vyslyší, sa vyslanie uskutočňovalo slovami *Prvého Petrovho listu 5,2-4*.⁶² V jednej z ordinačných formuliek sa hovorí: »Cirkevný úrad je pre všetky cirkvi veľmi veľkou a nevyhnutnou vecou, pričom Boh sám ho dáva a zachováva.«⁶³
169. Keďže Lutherova definícia sviatosti bola užšia, ako bolo bežné v období stredoveku, a keďže podľa jeho chápania katolícka sviatosť posvätného stavu slúžila predovšetkým praxi omšovej obety, nepovažoval už ordináciu za sviatosť. Melanchthon však napriek tomu v *Obrane Augsburského vyznania* konštatuje: »Ak by sa však pod kňazským stavom rozumel úrad slova, radi nazveme stav kňazský sviatosťou. Lebo úrad slova má Božie ustanovenie a jedinečné zasľúbenie: ›Lebo mocou Božou je evanjelium na spasenie každému veriacemu‹ (*Rim 1,16*). Tiež Izaiáš: ›Tak bude moje slovo, ktoré mi vyjde z úst, nevráti sa ku mne bez výsledku, ale vykoná, čo som chcel a uskutoční, na čo som ho poslal‹ (*55,11*). Keby sa kňazský stav takto chápal ani skladanie rúk nebudeme sa zdráhať nazvať sviatosťou. Veď cirkvi je nariadené ustanovovať úrady [duchovných služobníkov], ktoré si máme veľmi vážiť, pretože vieme, že Boh taký úrad schvaľuje a je v ňom prítomný.«⁶⁴

Úrad biskupa

170. Keďže biskupi odmietali ordinovať kandidátov, ktorí sympatizovali s reformáciou, reformátori praktizovali ordináciu presbytermi* (farármi). Augsburské vyznanie sa v 28.

⁶¹ WA 30.II: 526.34; 527.14-21; 528.18 nasl., 25-27; LW 46: 219-20 (Kázeň o tom, že deti by mali chodiť do školy, 1530).

⁶² Vid' Wittenberské osvedčenia o ordinácii vo WA Br 12:447-485.

⁶³ WA 38: 423.21-25 (Wittenberský ordinačný formulár, 1538).

⁶⁴ SK, Obrana Augsburského vierovyznania 13: 119.11 nasl.; BSLK 293,42-294,8; BC 220. Preklad upravený.

* V katolíckej terminológii sa presbyterom myslí kňaz: »Pojmy kňaz a presbyter sú v slovenčine v hovorovej reči i odbornej literatúre významovo totožné. Všeobecne zaužívanější je pojem kňaz a jeho odvodeniny (kňazstvo, kňazský stav, kňazský seminár, kňazská vysviacka). V určitých kontextoch sa používa aj pojem presbyter a odvodeniny (presbyterium – zhromaždenie kňazov diecézy, presbyterát – kňazský stav)«. PO.

článku sťažuje na to, že biskupi týchto kandidátov odmietajú ordinovať. To prinútilo reformátorov vybrať si medzi zachovaním ordinácie biskupmi a vernosťou tomu, čo chápali ako pravdu evanjelia.

171. Reformátori sa cítili oprávnení vykonávať presbyterskú ordináciu (ordináciu vykonanú farármi), keďže sa zo *Sentencií* Petra Lombardského naučili, že cirkevné kánony medzi vyššími sviateniami poznali iba dva sviatostné stupne sviatenia, diakonát a presbyterát, a že podľa rozšíreného stredovekého chápania sviatenie za biskupa neudeľovalo žiaden vlastný sviatostný charakter.⁶⁵ Reformátori sa vyslovene odvolávali na list Hieronyma, ktorý bol presvedčený, že podľa Novej zmluvy boli úrady presbytera a biskupa totožné s tou výnimkou, že biskup mal právo ordinovať. Ako reformátori poznamenali, tento list Evangelovi bol prijatý do *Decretum Gratiani*.⁶⁶
172. Luther a reformátori zdôrazňovali, že existuje len jeden ordinovaný úrad, úrad verejného zvestovania evanjelia a prisluhovania* sviatostí, čo sú zo svojej podstaty verejné udalosti. Napriek tomu od začiatku existovala diferenciácia úradu. Od prvých vizitácií sa vyvinul úrad superintendenta, ktorý mal špecifickú úlohu dohľadu nad farármi. Filip Melanchthon v roku 1535 napísal: »Vládcovia v cirkvi sú nevyhnutní, keďže skúšajú a ordinujú tých, ktorí sú povolani do cirkevného úradu, zachovávajú cirkevné právo a vykonávajú úrad dohľadu nad učením kňazov. A keby nebolo biskupov, niekto by ich aj tak musel vytvoriť.«⁶⁷

NA ČOM KATOLÍKOM ZÁLEŽÍ OHEADOM VŠEOBECNÉHO KŇAZSTVA A ORDINÁCIE

173. Dôstojnosť všetkých pokrstených v cirkvi a ich zodpovednosť za ňu neboli v neskorom stredoveku primerane zdôraznené. Až na Druhom vatikánskom koncile predstavilo magistérium teológiu Cirkvi ako Božieho ľudu a potvrdilo, že »je medzi všetkými ozajstná rovnosť z hľadiska dôstojnosti a spoločnej činnosti všetkých veriacich na budovaní Kristovho tela« (LG 32).
174. Koncil v tomto rámci rozvinul chápanie kňazstva pokrstených a objasnil jeho vzťah

⁶⁵ Peter Lombardský, *Sent.* IV, dist. 24, cap. 12.

⁶⁶ Filip Melanchthon citoval Hieronymov list vo svojom spise *Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve* in SK 179.62-63 a 180.73; BSLK 489,43-490,45; BC 340. Viď tiež WA 2: 230.17-19; Hieronymus, »List 146 Evangelovi,« in J.-P. Migne (ed.), *Patrologia Latina* XXII (Paris, 1845), s. 1192-1195; *Decretum Gratiani* 1.93.24 nasl., in E. Friedberg (ed.), *Corpus Iuris Canonici*, zv. 1 (Graz, 1955), s. 327-329(330).

* Záväzný anglický text používa v súvislosti so sviatosťami pojem »administration/administer«, nemecký preklad, ktorý sme pri práci často konzultovali, a ktorého sme sa tiež do veľkej miery snažili držať, používa termín »Verwaltung/verwalten«. Rímskokatolícka cirkev na Slovensku používa pojem »vysluhovanie«, ECAV pojem »prisluhovanie«. V celom dokumente používame tri pojmy »vysluhovanie/vysluhovať«, »prisluhovanie/prisluhovať«, a »slávenie/sláviť«.

⁶⁷ Melanchthon, »Consilium de moderandis controversiis religionis,« in K. G. Bretschneider (ed.), *Corpus Reformatorum*, zv. 2 (Halle: C. A. Schwetschke, 1895), s. 745 nasl.; 1535.

k služobnému kňazstvu. V katolíckej teológii je vysvätený služobník sviatostne splnomocnený, aby konal v Kristovom mene a v mene Cirkvi.

175. Katolícka teológia zastáva presvedčenie, že úrad biskupa nenahraditeľným spôsobom prispieva k jednote cirkvi. Katolíci sa pýtajú, ako je bez úradu biskupa možné zachovať jednotu cirkvi v čase konfliktov. Obávali sa tiež, že Lutherovo špecifické učenie o všeobecnom kňazstve nedostatočne zachovalo cirkevné hierarchické štruktúry, ktoré pokladajú za Bohom ustanovené.

EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKY DIALÓG O KŇAZSKOM ÚRADE

176. V rámci katolícko-evanjelického dialógu sa objavili mnohé zhody ako aj rozdiely v teológii a v inštitucionálnej forme úradov, do ktorých sa uvádza ordináciou. Medzi tieto rozdiely patrí ordinácia žien, ktorú v súčasnosti praktizujú mnohé evanjelické cirkvi. Jednou zo zostávajúcich otázok je, či Katolícka cirkev môže uznať kňazský úrad evanjelických cirkví. Evanjelici a katolíci môžu spoločne hľadať vyjadrenie vzťahu medzi zodpovednosťou za zvesť slova a za slávenie sviatostí, a úradom tých, ktorí sú na to ordinovaní. Spoločne môžu prehlbovať chápanie rozdielností medzi úlohami *episkopé* a miestnymi* či regionálnymi* úradmi.

Spoločné chápanie kňazského úradu

Kňazstvo pokrstených

177. Vynára sa otázka, ako dať do správneho vzťahu špecifické úlohy ordinovaného so všeobecným kňazstvom všetkých pokrstených veriacich. V študijnom dokumente *Apoštolskosť Cirkvi* sa píše: »Katolíci a evanjelici sa zhodujú na tom, že všetci pokrstení, ktorí veria v Krista, majú podiel na Kristovom kňazstve a sú tak poverení, aby »zvestovali veľké skutky toho, čo [ich] povolal z temnoty do svojho predivného svetla« (1 Pt 2,9). Preto žiadnemu údu nechýba úloha v poslaní celého tela« (ApC 273).

Božský pôvod úradu

178. V chápaní úradu ordinovaného existuje spoločné presvedčenie o jeho božskom pôvode: »Katolíci a evanjelici spoločne tvrdia, že úrad ustanovil Boh a že je pre existenciu Cirkvi nevyhnutný. Božie slovo a jeho verejné zvestovanie v slove a v sviatosti je totiž nevyhnutné, aby sa zrodila a bola zachovaná viera v Ježiša Krista a spolu s týmto sa zrodila a bola

* Farár.

* *Dekan/senior.

zachovaná Cirkev ako zhromaždenie veriacich, ktorí v jednote viery tvoria Kristovo telo« (ApC 276).

Úrad slova a sviatosti

179. Dokument *Apoštolskosť Cirkvi* považuje za základnú úlohu ordinovaných služobníkov ako u evanjelikov tak i u katolíkov ohlasovanie evanjelia: »Ordinovaní služobníci majú osobitnú úlohu v rámci poslania cirkvi ako celku« (ApC 274). Pre katolíkov a evanjelikov je »základnou povinnosťou a zámerom úradu ordinovaného verejná služba Božieho slova, evanjelia Ježiša Krista, ktorou trojjediný Boh poveril cirkev, aby ho zvestovala celému svetu. Každý úrad a každý držiteľ úradu musia byť posudzovaní na základe tejto povinnosti« (ApC 274).
180. Tento dôraz na úlohu služobníkov zvestovať evanjelium je pre katolíkov a evanjelikov spoločný (porov. ApC 247, 255, 257, 274). Katolíci vidia pôvod kňazskej služby v zvestovaní evanjelia. Dekrét o účinkovaní a živote kňazov (*Presbyterorum ordinis*) uvádza: »Boží ľud sa zhromažďuje predovšetkým slovom živého Boha, ktoré všetci právom žiadajú z úst kňazov. Keďže nik nemôže byť spasený, ak prv neuveril, prvou povinnosťou kňazov ako biskupových spolupracovníkov je všetkým hlásať Božie evanjelium« (PO 4, citované v ApC 247). »Katolíci tiež tvrdia, že osobitnou úlohou ordinovaných služobníkov je zhromažďovať Boží ľud skrze slovo Božie a zvestovať ho všetkým, aby uverili« (ApC 274). Evanjelický pohľad je podobný: »duchovný úrad má základ a kritérium v zvestovaní evanjelia celému spoločenstvu veriacich takým presvedčivým spôsobom, aby sa vzbudila a bola možná istota viery« (ApC 255).
181. Evanjelici a katolíci sa tiež zhodujú na tom, že zodpovednosť za vysluhovanie sviatostí nesú ordinovaní. Evanjelici tvrdia, že »evanjelium dáva [osobám] postaveným na čelo cirkvi poverenie učiť evanjelium, odpúšťať hriechy, prisluhovať sviatosti« (ApC 274).⁶⁸ Katolíci tiež vyhlasujú, že kňazi sú poverení vysluhovaním sviatostí, ktoré podľa nich »úzko súvisia so svätou Eucharistiou a sú na ňu zamerané« ako na »prameň a vrchol všetkého hlásania evanjelia« (PO 5, citované v ApC 274).
182. Dokument *Apoštolskosť Cirkvi* ďalej pripomína, že »za zmienku stojí podobnosť medzi popisom funkcií úradu presbyterov* a biskupov. Úrad biskupa a kňaza má rovnakú štruktúru trojakej služby – kázanie, liturgia a vedenie. V konkrétnom živote cirkvi práve kňazi plnia

⁶⁸ ApC 274 cituje Melanchthona, SK, Pojednanie o pápežovej moci a prvenstve 179.60, porov. 177.31; BSLK 489,30-35; BC 340.

* V katolíckom ponímaní, vid' vysvetlenie vyššie.

každodenné úlohy, ktorými sa buduje Cirkev, zatiaľ čo biskupi majú dohľad nad učením a starajú sa o spoločenstvo medzi miestnymi farnosťami. Presbyteri však vykonávajú svoju službu v podriadenosti k biskupom a v spoločenstve s nimi« (ApC 248).

Obrad ordinácie

183. Pokiaľ ide o uvedenie do tohto osobitného úradu, existujú spoločné body: »Uvedenie do tohto úradu sa deje ordináciou, v ktorej je kresťan modlitbou a kladením rúk povolaný a poverený k službe verejného zvestovania evanjelia v slove a sviatosti. Táto modlitba, vyslovená s istotou, že bude vypočutá, je úpenlivou prosbou o Ducha Svätého a o jeho dary« (ApC 277).

Miestny a regionálny úrad

184. Evanjelici a katolíci môžu spoločne povedať, že rozlišovanie úradu »na miestny a regionálny vyplýva z nutnosti zámeru a úlohy úradu, ktorý má byť úradom jednoty vo viere« (ApC 279). Úloha *episkopé* sa v evanjelických cirkvách chápe v rôznych formách. Tí, čo vykonávajú regionálnu službu, sú označovaní v niektorých cirkvách iným titulom než »biskup«, ako napríklad: eforus, prezident cirkvi, superintendent alebo synodálny senior. Evanjelici zastávajú názor, že úrad *episkopé* nevykonávajú len jednotlivci, ale zahŕňa tiež službu v iných formách, ako napríklad synody, ktoré tvoria spoločne ordinovaní a neordinovaní.⁶⁹

Apoštolosť

185. Hoci katolíci a evanjelici odlišne vnímajú štruktúry duchovného úradu, ktoré odovzdávajú apoštolosť Cirkvi, zhodujú sa v tom, »že vernosť apoštolskému evanjeliu má prednosť v rámci spoločnej súhry *traditio, succesio* a *communio*« (ApC 291). Súhlasia, »že Cirkev je apoštolská na základe vernosti apoštolskému evanjeliu« (ApC 292). Táto zhoda umožňuje uznanie z rímskokatolíckej strany, že jednotlivci, »ktorí vykonávajú úrad dohľadu, ktorý v Rímskokatolíckej cirkvi pripadá biskupom«, tiež »nesú osobitnú zodpovednosť za apoštolosť učenia v ich cirkvách«, a preto ich nemožno vylúčiť z »kruhu tých, ktorých konsenzus je podľa katolíckeho pohľadu znakom apoštolskosti učenia« (ApC 291).

⁶⁹ V roku 2007 prijala Rada Svetového luteránskeho zväzu dokument »Biskupská služba v rámci apoštolskosti Cirkvi: Lundské vyhlásenie Svetového luteránskeho zväzu – spoločenstva cirkví.« Hoci tento »dokument nechce byť dokumentom na úrovni magistéria,« snaží sa objasniť evanjelickému spoločenstvu rad otázok týkajúcich sa *episkopé* s ohľadom na evanjelickú tradíciu, ako i na plody ekumenických dialógov. Pozri www.lutheranworld.org/lwf/index.php/affirms-historic-statement-on-episcopal-ministry.html [anglicky], www.lutheranworld.org/Ratstagung/2007/20070327-Rat.html [nemecky].

Služba pre všeobecnú Cirkev

186. Evanjelici a katolíci sa zhodujú, že úrad slúži všeobecnej Cirkvi. Evanjelici »vychádzajú z predpokladu, že cirkevný zbor zhromaždený k bohoslužbe je v bytostnom vzťahu k všeobecnej Cirkvi,« a že tento vzťah je zhromaždenému spoločenstvu vlastný, a nie je len niečím dodatočne pridaným (*ApC* 285). Aj keď rímskokatolícki biskupi »vykonávajú svoju pastiersku správu nad tou čiastkou Božieho ľudu, ktorá im je zverená, a nie nad inými cirkvami ani nad všeobecnou Cirkvou,« každý biskup je »povinný starať sa o celú Cirkev« (*LG* 23). Rímsky biskup je mocou svojho úradu »pastierom celej Cirkvi« (*LG* 22).

Rozdiely v chápaní úradu

Úrad biskupa

187. V chápaní úradu duchovného v cirkvi zostávajú značné rozdiely. Dokument *Apoštolskosť Cirkvi* uznáva, že pre katolíkov je úrad biskupa plnou* formou ordinovaného úradu, a preto je východiskovým bodom pre teologickú interpretáciu cirkevného úradu. Dokument cituje konštitúciu *Lumen gentium* 21: »Tento posvätný koncil učí, že biskupskou vysviackou sa udeľuje plnosť sviatosti posvätného stavu (...) Biskupská vysviacka s poslaním posväcovať udeľuje aj poslanie učiť a spravovať; tie sa však vzhľadom na svoju povahu môžu vykonávať iba v hierarchickom spoločenstve s hlavou a členmi biskupského kolégia« (citované v *ApC* 243).
188. Druhý vatikánsky koncil znovu potvrdil svoje chápanie, »že biskupi z Božieho ustanovenia nastúpili na miesto apoštolov ako pastieri Cirkvi a že kto ich počúva, počúva Krista, a kto nimi pohľadá, pohľadá Kristom, ako aj tým, ktorý Krista poslal« (*LG* 20). Zároveň však podľa katolíckej náuky »jednotlivý biskup *nestojí* v apoštolskej postupnosti len tým, že je súčasťou historicky overiteľnej a neprerušenej reťaze kladená rúk cez jeho predchodcov k jednému z apoštolov,« ale omnoho viac tým, »že je v spoločenstve s celým zborom biskupov (*ordo episcoporum*), ktorý je ako celok nástupcom apoštolského kolégia a jeho poslania« (*ApC* 291)*.
189. Takýto pohľad na úrad, ktorý začína od úradu biskupa, predstavuje posun oproti zameraniu Tridentského koncilu na kňazstvo a zdôrazňuje význam témy apoštolskej postupnosti. *Lumen gentium* zdôrazňuje teologický aspekt úradu tejto postupnosti bez toho, že by popieral význam jej doktrínálnych, misijných a existenciálnych dimenzií (*ApC* 240). Z toho dôvodu katolíci

* Plnosťou sa myslí plnosť sviatosti posvätného stavu, viď ďalej *LG* 21.

* Pozri *LG* 20n., slovenský preklad: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium>.

rozumejú pod lokálnou (miestnou) cirkvou diécézu, pričom považujú za základné elementy cirkvi slovo, sviatosť a apoštolský úrad v osobe biskupa (*ApC* 284).

Kňazstvo

190. Katolíci sa líšia od evanjelikov vo svojej interpretácii sviatostnej identity kňaza a vzťahu sviatostného kňazstva ku Kristovmu kňazstvu. Tvrdia, že »kňazov vysviaca Boh prostredníctvom biskupa, aby sa stali osobitným spôsobom účastnými na Kristovom kňazstve a konali pri posvätných úkonoch ako služobníci toho, ktorý skrze svojho Ducha neustále pre nás vykonáva svoju kňazskú službu v liturgii« (*PO* 5).

Plnosť sviatostného znaku

191. Podľa katolíkov evanjelickým ordináciám chýba plnosť sviatostného znaku. V katolíckom učení »je prax a učenie o apoštolskej postupnosti v episkopáte, spolu s trojitým úradom, keďže biskupi sú pribraní do kolégia katolíckych biskupov a tým majú moc ordinovať. Preto je tiež súčasťou katolíckej doktríny, že v evanjelických cirkvách nie je sviatostný znak ordinácie prítomný v plnosti, pretože tí, ktorí vykonávajú ordináciu, nekonajú v spoločenstve kolégia biskupov Katolíckej cirkvi. Preto Druhý vatikánsky koncil hovorí o *defectus sacramenti ordinis* (*UR* 22) v týchto cirkvách« (*ApC* 283).⁷⁰ *

Univerzálny úrad

192. Nakoniec, katolíci a evanjelici sa líšia v úradoch a autorite služby, ako aj pastorálnom vedení nad regionálnou úrovňou. Pre katolíkov má biskup Ríma »plnú, najvyššiu a všeobecnú moc nad celou Cirkvou« (*LG* 22). Kolégium biskupov má tiež najvyššiu a plnú moc nad všeobecnou Cirkvou »spolu so svojou hlavou, rímskym veľkňazom – a nikdy nie bez neho« (*LG* 22). Dokument *Apoštolskosť Cirkvi* hovorí o rôznych pohľadoch evanjelikov na »kompetencie riadiacich orgánov nad úrovňou jednotlivých cirkví a [na] záväznosť ich rozhodnutí« (*ApC* 287).

⁷⁰ Vid' Randall Lee a Jeffrey Gros, FSC (editori), *The Church as Koinonia of Salvation: Its Structures and Ministries* [Cirkvev ako koinonia spásy: Jej štruktúra a úrady] (Washington, D.C.: United States Conference of Catholic Bishops, 2005), s. 49-50, §§107-109.

* Katolíci učia, že apoštolská postupnosť sa realizuje nielen kolegiálnym spôsobom, čiže prijatím do *communio episcoporum*, ale aj sviatostným spôsobom, t. z. prijatím sviatosti biskupskej ordinácie, ktorá kvalifikuje člena biskupského zboru. Sviatostná identita biskupa mu dáva moc ordinovať.

Reflexia

193. Počas dialógu bolo často skonštatované, že vzťah medzi biskupmi a kňazmi na začiatku 16. storočia nebol chápaný tak, ako neskôr na Druhom vatikánskom koncile. Na ordináciu vykonávanú kňazmi v časoch reformácie by sa malo nazerat' so zreteľom na podmienky danej doby. Je tiež dôležité poznamenať, že úlohy katolíckych a evanjelických nositeľov úradu boli vo veľkej miere totožné.
194. V priebehu dejín bol duchovný úrad evanjelikov schopný plniť svoju úlohu zachovať cirkev v pravde tak, že po skoro 500 rokoch od začiatku reformácie bolo možné vyhlásiť katolícko-evanjelický konsenzus týkajúci sa základných právd učenia o ospravedlnení. Ak podľa úsudku Druhého vatikánskeho koncilu Duch Svätý používa »cirkevné spoločenstvá« ako prostriedky spásy, tak môžeme predpokladať, že spomenuté dielo Duchu Svätého má dôsledky pre určité vzájomné uznanie úradov. Otázka cirkevného úradu teda predstavuje na jednej strane značné prekážky týkajúce sa vzájomného porozumenia, ale zároveň aj nádejné perspektívy zblíženia.⁷¹

PÍSMO A TRADÍCIA

LUTHEROVO CHÁPANIE PÍSMO, JEHO VÝKLADU A EUDSKÝCH TRADÍCIÍ

195. Polemika, ktorá vypukla v spojitosti so šírením Lutherových 95 výpovedí ohľadom odpustkov, viedla veľmi rýchlo k otázke, na ktoré authority sa môže človek v čase zápasu odvolávať. Pápežský dvorný teológ Sylvester Prierias argumentoval vo svojej prvej odpovedi na Lutherove výpovede ohľadom odpustkov: »Kto sa nepridíža učenia Rímskej cirkvi a rímskeho biskupa ako neomylného pravidla viery, z ktorého aj Sväté písmo získava svoju moc a autoritu, je heretik.«⁷² A Ján Eck odpovedal Lutherovi: »Písmo nie je hodnoverné bez autority Cirkvi.«⁷³ Konflikt sa veľmi rýchlo vyvinul z polemiky o otázkach učenia (správne chápanie odpustkov, pokánia a rozhrešenia) k otázke ohľadom autority v Cirkvi. V prípadoch konfliktu medzi rôznymi autoritami mohol Luther za konečného sudcu považovať jedine Písmo, pretože sa samo prejavilo ako účinná a mocná autorita, zatiaľ čo ostatné authority z neho len odvodzovali svoju moc.

⁷¹ Tieto otázky skúmala aj Ekumenická pracovná skupina evanjelických a katolíckych teológov (Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen); výsledky ich práce sa nachádzajú v *Das kirchliche Amt in apostolischer Nachfolge* [Cirkevný úrad v apoštolskej postupnosti], 3 zväzky (Freiburg: Herder a Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2004, 2006, 2008).

⁷² Sylvester Prierias, »Dialogus de potestate papae,« in P. Fabisch a E. Iserloh (editori), *Dokumente zur Causa Lutheri* (1517-1521) [Dokumenty k Lutherovej kauze], zv. 1, *Corpus Catholicorum* 41 (Münster: Aschendorff, 1988), s. 55.

⁷³ Ján Eck, »Enchiridion locorum communium adversus Lutherum et alios hostes ecclesiae (1525-1543),« in P. Fraenkel (ed.), *Corpus Catholicorum* 34 (Münster: Aschendorff, 1979), s. 27.

196. Luther považoval Písmo za prvý princíp (*primum principium*)⁷⁴, na ktorom musia byť priamo alebo nepriamo založené všetky teologické výpovede. Ako profesor, kazateľ, duchovný pastier a partner v diskusii praktizoval teológiu ako koherentnú a komplexnú interpretáciu Písma. Bol presvedčený, že kresťania a teológovia by nemali Písmo len dodržiavať, ale v ňom žiť a zotrvať. Evanjelium nazval »Božím lonom, v ktorom nás Boh plodí, nosí, a v ktorom sa rodíme.«⁷⁵
197. Správny spôsob, ako podľa Luthera študovať teológiu, je proces troch krokov: *oratio* [modlitba], *meditatio* [meditácia], *tentatio* [pochybnosti viery].⁷⁶ Človek by mal čítať Písmo v prítomnosti Boha, v modlitbe a s prosbou o Ducha Svätého ako Učiteľa. Počas meditácie nad slovami Biblie je potrebné si všímať situácie v živote, ktoré, ako sa často zdá, protirečia tomu, čo sa v nej nachádza. Písmo v tomto procese dokazuje svoju autoritu tak, že prekonáva tieto pochybnosti viery (*Anfechtung*). Ako tvrdí Luther: »Uvedom si, že sila Písma je v tom, že sa nezmení v toho, kto ho študuje, ale že premieňa toho, kto ho miluje, na seba a svoju silu.«⁷⁷ V tomto kontexte založenom na skúsenosti sa stáva zrejším, že nielen človek vysvetľuje Písmo, ale taktiež Písmo vysvetľuje človeka, a toto potvrdzuje moc a autoritu Písma.
198. Písmo je svedectvom Božieho zjavenia. Teológ by mal preto pozorne sledovať, akým spôsobom je Božie zjavenie vyjadrené v biblických knihách (*modus loquendi Scripturae*). Inak by nebolo Božie zjavenie brané do úvahy v plnosti. Rozmanité hlasy Písma sú skrze ich odkaz na Ježiša Krista integrované v jeden celok: »Odstráň Krista z Písma a čo [iné] v ňom nájdeš?«⁷⁸ Preto sa normou pri riešení otázky kánonickosti a hraníc kánonu stáva to, »čo napomáha Kristovmu dielu« (*was Christum treibet*). Táto norma sa vyvinula zo samotného Písma a v niektorých prípadoch bola kriticky použitá na určité knihy, ako je napríklad *Jakubov list*.
199. Sám Luther len zriedkakedy používal slovné spojenie »*sola Scriptura*«. Jeho hlavným zámerom bolo, aby si nič nemohlo nárokovať väčšiu autoritu ako Písmo. Vystupoval s najväčšou prísnosťou proti každému a všetkému, čo prekrúcalo alebo vytrhávalo výpovede z kontextu Písma. Aj vtedy, keď zdôrazňoval, že autoritu má jedine Písmo, neostal iba pri Písme, ale čítal ho v rámci určitého kontextu a vo vzťahu ku kristologickým a trojičným vyznaniam ranej Cirkvi, ktoré podľa neho vyjadrovali zámer a význam Písma. Naďalej sa

⁷⁴ Vid' WA 7: 97.16-98.16 (*Assertio omnium articulorum*, 1520).

⁷⁵ WA 10.I.1: 232.13-14 (*Cirkevná postila*, 1522).

⁷⁶ WA 50: 595.5-660.16; LW 34: 285 (*Predslov k wittenberskému vydaniu Lutherových nemeckých spisov*, 1539).

⁷⁷ WA 3: 397.9-11; LW 10:332 (*Prednášky k Žalmom*, 1513-1515).

⁷⁸ WA 18: 606.29; LW 33: 26. Martin Luther, »O neslobodnej vôli« (*De servo arbitrio*, 1525), preklad Michaela Pogányová (Kežmarok: ViViT, 2011), s. 15.

učieval Písmu prostredníctvom Malého a Veľkého katechizmu, ktoré pokladal za jeho krátke zhrnutia. Pri jeho výklade sa odvolával na cirkevných otcov, najmä na Augustína. Intenzívne používal aj iné skoršie výklady a čerpal zo všetkých dostupných nástrojov humanistickej filológie. Písmo interpretoval v priamej diskusii s teologickými koncepciami svojej doby a predchádzajúcich generácií. Jeho spôsob čítania Biblie bol založený na skúsenosti a vykonával ho dôsledne v rámci spoločenstva veriacich.

200. Podľa Luthera Sväté písmo nestojí proti každej tradícii, ale len proti takzvaným ľudským tradíciami. O nich hovorí: »Zavrhneme ľudské nauky, nie preto, že ich povedali ľudia, ale preto, že sú klamstvami a rúhaním sa proti Písmu. A Písmo, hoci ho tiež napísali ľudia, nie je ani z ľudí, ani od ľudí, ale od Boha.«⁷⁹ Keď Luther hodnotil inú autoritu, rozhodujúcou otázkou preňho bolo, či táto autorita zahmlieva Písmo, alebo objasňuje jeho poslanstvo a robí ho zmysluplným v určitom kontexte. Vďaka jeho vonkajšej zrozumiteľnosti je možné určiť zmysel Písma, vďaka moci Ducha Svätého môže Písmo presvedčiť ľudské srdce o svojej pravde (vnútorná jasnosť Písma). V tomto zmysle je Písmo svojim vlastným interpretom.

NA ČOM KATOLÍKOM ZÁLEŽÍ PRI UČENÍ O PÍSME, TRADÍCII A AUTORITE

201. V čase, keď sa objavili nové otázky ohľadom rozlišovania tradícií a autority pri výklade Písma, sa Tridentský koncil, ako aj súdobí teológovia pokúsili dať vyváženú odpoveď. Katolícka skúsenosť bola, že cirkevný život je obohacovaný a určovaný rozličnými faktormi, ktoré sa nedajú zredukovať len na samotné Písmo.* Tridentský koncil sa uzniesol, že Písmo a nepísané apoštolské tradície sú dva prostriedky odovzdávania evanjelia. V dôsledku toho je potrebné odlišovať apoštolské tradície od cirkevných tradícií, ktoré sú cenné, no druhotné a zmeniteľné. Katolíci sa tiež obávali možného nebezpečenstva doktrinálnych záverov vyplývajúcich zo súkromných výkladov Písma. V tomto svetle Tridentský koncil zdôraznil, že výklad Písma by mal byť vedený učiteľskou autoritou Cirkvi.
202. Katolícki učitelia ako Melchior Kano dospeli k tomu, že autoritu cirkevného učenia je potrebné zvažovať komplexne. Kano vyvinul systém desiatich *loci* – prameňov teológie. Posudzoval postupne autoritu Písma, ústnej apoštolskej tradície, Katolíckej cirkvi, koncilov, rímskej cirkvi*, cirkevných otcov, scholastických teológov, prirodzeného rozumu (ktorý sa prejavuje vo vedách), autoritu filozofov a autoritu dejín. Nakoniec preskúmal použitie

⁷⁹ WA 10.II: 92.4-7 (Von Menschenlehre zu meiden, 1522).

* V zmysle »*sola Scriptura*« – pozn. prekl.

* *Quintus auctoritas Ecclesiae Romanae, quae diuino priuilegio et est et uocatur Apostolica* – Piate je autorita rímskej cirkvi, ktorá má Božie privilégium a je nazývaná apoštolská. Pozn. prekl.

a aplikáciu týchto *loci* alebo prameňov v scholastickej debate a teologickej polemike.⁸⁰

203. V nasledujúcich storočiach však došlo k tendencii izolovať magistérium ako záväznú vysvetľujúcu autoritu od ostatných teologických *loci*. Cirkevné tradície sa občas zamieňali s apoštolskými tradíciami a došlo tak k tomu, že sa k nim pristupovalo ako k rovnocenným materiálnym prameňom pre kresťanskú vieru. Možnosť kritiky cirkevných tradícií bola prijímaná s odporom. Teológia Druhého vatikánskeho koncilu má vo všeobecnosti vyváženejší pohľad na rozličné autority v cirkvi a na vzťah medzi Písmom a Tradíciou. V *DV* 10 text magistéria po prvýkrát potvrdzuje, že učiteľský úrad Cirkvi »nie je nad Božím slovom, ale mu slúži«.
204. Úloha Písma svätého v živote Cirkvi je silne zdôraznená, keď Druhý vatikánsky koncil hovorí: »V Božom slove je taká sila a účinnosť, že ono je pre Cirkev oporou a životnou silou a pre deti Cirkvi posilou vo viere, pokrmom duše, čistým a nevysychajúcim prameňom duchovného života« (*DV* 21).⁸¹ Preto sú veriaci vyzvaní k tomu, aby čítali Písmo, v ktorom sa im prihovára Boh, a aby toto čítanie sprevádzala modlitba (*DV* 25).
205. Ekumenický dialóg pomáha evanjelikom a katolíkom dospieť k diferencovanejšiemu pohľadu na relevantné východiská a autority, ktoré zohrávajú úlohu v procese uvedomenia si, čo znamená kresťanská viera a ako by mala formovať život cirkvi.

KATOLÍCKO-EVANJELICKÝ DIALÓG O PÍSME A TRADÍCII

206. V dôsledku biblickej obnovy, ktorá inšpirovala dogmatickú konštitúciu *Dei verbum* Druhého vatikánskeho koncilu, sa stalo možným nové ekumenické pochopenie úlohy a významu Svätého písma. Ako konštatuje ekumenický dokument *Apoštolskosť Cirkvi*: »Katolícka doktrína teda nezastáva to, čoho sa reformačná teológia obáva a čomu sa chce za každú cenu vyhnúť, totiž odvodu autority Písma ako autority kánonickej a záväznej od autority cirkevnej hierarchie, ktorá kánon zverejňuje « (*ApC* 400).
207. Katolíci v dialógu zdôrazňovali presvedčenia spoločné s reformáciou ako napr. účinnosť biblického textu inšpirovaného Duchom Svätým »v sprostredkovaní zjavenej pravdy, ktorá formuje mysle i srdcia, ako to potvrdzuje *2 Tim* 3,16 a ako to vyhlasuje Druhý vatikánsky koncil (*DV* 21-25)« (*ApC* 409). Katolíci dodávajú: »táto účinnosť sa prejavovala v Cirkvi v priebehu času nielen pri jednotlivých veriacich, ale aj v cirkevnej tradícii, jednak pri

⁸⁰ Melchior Cano, *De locis theologicis*, Kniha 1, kap. 3 (J.-P. Migne, *Theologiae cursus completus* 1 [Paris, 1837]), stĺpec 62.

⁸¹ www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651118_dei-verbum_en.html; slovenský preklad: <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/dei-verbum>.

doktrinálnych vyjadreniach na vysokej úrovni, ako napr. pravidlo viery, vierovyznania, učenia koncilov, ale tiež v základných štruktúrach verejnej bohoslužby (...). Písmo sa sprítomnilo v tradícii a tá je preto schopná zohrávať základnú hermeneutickú úlohu. Druhý vatikánsky koncil nehovorí, že Tradícia dáva vznik novým pravdám za hranicami Písma, ale že vyjadruje istotu o zjavených pravdách dosvedčených Písmom« (*ApC* 410).

208. Ovocím ekumenického dialógu pre evanjelickú teológiu je otvorenosť voči katolíckemu presvedčeniu, že účinnosť Písma sa neprejavuje len na jednotlivcoch, ale tiež v Cirkvi ako celku. Dôkazom toho je úloha evanjelických vierovyznaní v evanjelických cirkvách.

Písmo a Tradícia

209. V Rímskokatolíckej cirkvi sa teda dnes vníma úloha a význam Svätého písma a tradície inak ako ich vnímali Lutherovi teologickí oponenti. Katolíci ohľadom otázky autentickej interpretácie Písma vysvetľujú: »keď katolícka doktrína zastáva, že »rozhodnutie Cirkvi« zohráva úlohu pri autentickej interpretácii Písma, neprisudzuje cirkevnému magistériu monopol na interpretáciu – skutočnosť, ktorej sa prívrženci reformácie oprávnenne obávajú a ktorú odmietajú. Významné osobnosti poukazovali na pluralitu cirkevných interpretátorov už pred reformáciou (...). Keď Druhý vatikánsky koncil hovorí, že interpretácia »nakoniec podlieha rozhodnutiu Cirkvi« (*DV* 12), jasne sa vyhýba nároku na monopol, kde by magistérium bolo jediným orgánom pre výklad*. Toto potvrdzuje storočia trvajúca oficiálna podpora katolíckych biblických štúdií ako i uznanie úlohy exegézy v *DV* 12 pri dozrievaní učenia magistéria« (*ApC* 407).
210. Evanjelici a katolíci môžu teda spoločne vysloviť záver: »Preto, čo sa týka Písma a tradície, evanjelici a katolíci sú v takej rozsiahlej zhode, že ich rozličné dôrazy same osebe nevyžadujú, aby zotrvali v súčasnom rozdelení cirkví. V tejto oblasti existuje jednota v zmierenej rôznosti« (*ApC* 448).⁸²

POHĽAD VPRED: EVANJELIUM A CIRKEV

211. Okrem toho, že ekumenický dialóg spolu s historickým a teologickým výskumom umožňuje katolíkom lepšie porozumieť teológii Martina Luthera, poskytuje rovnako evanjelikom ako

* Katolíci učia, že magistérium Cirkvi nie je jediné, ktoré interpretuje Písmo, ale magistérium Cirkvi je jediné, ktoré autenticky interpretuje Písmo. Pozri *DV* 10 a *Katechizmus Katolíckej cirkvi* 85, 86, 88.

⁸² Tieto otázky takisto skúmala v Nemecku Ekumenická pracovná skupina evanjelických a katolíckych teológov (Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen); ich práca je dostupná in W. Pannenberg a Th. Schneider (editori), *Verbindliches Zeugnis* [Záväzné svedectvo], 3 zväzky (Freiburg: Herder a Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, 1995, 1998).

katolíkom lepšie vzájomné porozumenie učeniu toho druhého, odhaľuje hlavné body ich vzájomnej zhody, a otázky, kde je stále potrebné pokračovať v rozhovore. Dôležitou témou týchto diskusií bola a zostáva cirkev.

212. Podstata Cirkvi bola v čase reformácie kontroverznou témou. Prvoradou otázkou bol vzťah medzi Božím spásonosným konaním a Cirkvou, ktorá prijíma a zároveň ďalej odovzdáva Božiu milosť v slove a sviatosti. Vzťah evanjelia a Cirkvi bol témou prvej fázy medzinárodného evanjelicko-rímskokatolíckeho dialógu. Vďaka Správe z Malty, ako tiež mnohým nasledujúcim ekumenickým dokumentom, môžeme dnes lepšie chápať evanjelické a katolícke pozície a rozpoznať spoločné postoje, ako aj otázky, ktoré vyžadujú, aby sme sa nimi ďalej zaoberali.

Cirkev v evanjelickej tradícii

213. V evanjelickej tradícii sa pod cirkvou rozumie »zhromaždenie všetkých veriacich, kde sa evanjelium čistotne káže a velebné sviatosti sa prislúhujú podľa evanjelia«* (AV VII).* To znamená, že duchovný život sa sústreďuje v miestnom cirkevnom zbore, ktorý sa zhromažďuje okolo kazateľne a oltára. Tu je obsiahnutý rozmer všeobecnej cirkvi, keďže každý jednotlivý cirkevný zbor je spojený s ďalšími čistým kázaním a správnym slávením sviatostí. Pre toto je ustanovený ordinovaný úrad v cirkvi. Mali by sme pamätať na to, že Luther vo svojom *Velkom katechizme* nazval Cirkev »matkou, ktorá každého kresťana rodí a chová slovom Božím, ktoré on [Duch Svätý] zjavuje a zvestuje (...) Duch Svätý však zostáva pri svätom zbore [*Gemeine*]*, čiže kresťanstve, až do posledného dňa, ním nás vedie a ho používa na to, aby sa slovo Božie zvestovalo a kázalo.«⁸³

Cirkev v katolíckej tradícii

214. Pre katolícke chápanie Cirkvi je zásadné učenie Druhého vatikánskeho koncilu v konštitúcii *Lumen gentium*. Konciloví otcovia vysvetľujú úlohu Cirkvi v dejinách spásy pomocou pojmu sviatostnosť: »Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a nástrojom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudstva« (LG 1).
215. Základný pojem, ktorý vysvetľuje sviatostné chápanie Cirkvi, je pojem mystérium. Tento

* Anglický, nemecký, aj taliansky text prekladajú takto: »zhromaždenie všetkých svätých, kde sa evanjelium čistotne káže/vyučuje a sviatosti sa správne prislúhujú«. Prekladatelia sa držali verzie slovenského prekladu Augsburgského vyznania v Symbolických knihách.

* SK, Augsburgské vyznanie 7: 46.1.

* Text rozlišuje nemecké Gemeine a Gemeinde. Tu sa svätým zborom myslí »spoločenstvo svätých«.

⁸³ SK, *Velký katechismus* 2: 227.42 a 228.53; BSLK 655,3-6; 657,42-46; BC 436-438.

pojem potvrdzuje neoddeliteľný vzťah medzi viditeľným a neviditeľným aspektom Cirkvi. Konciloví otcovia učia: »Jediný Prostredník, Kristus, ustanovil a ustavične udržiava svoju svätú Cirkev ako viditeľný organizmus viery, nádeje a lásky na tejto zemi a prostredníctvom nej rozširuje medzi všetkých svoju milosť a pravdu. Netreba však pokladať za dve rozličné skutočnosti spoločnosť vybavenú hierarchickými ustanovizňami a Kristovo tajomné telo; viditeľné zhromaždenie a duchovné spoločenstvo, Cirkev pozemskú a Cirkev oplývajúcu nebeskými darmi, lebo tvoria jedinou komplexnú skutočnosť, ktorá sa skladá z ľudského a božského prvku« (LG 8).

NA CESTE KU KONSENZU

216. V diskusiách medzi evanjelikmi a katolíkmi došlo k jasnému konsenzu, že učenie o ospravedlnení a učenie o Cirkvi patria k sebe. Toto spoločné chápanie vyjadrili v dokumente *Cirkev a ospravedlnenie*: »Katolíci a evanjelici jednotne svedčia o spasení darovanom jedine v Kristovi a jedine z milosti a prijímanom vierou. V kréde spoločne vyznávajú »jednu, svätú, katolícku/všeobecnú a apoštolskú Cirkev.« Ospravedlnenie hriešnikov i Cirkev sú základnými článkami viery« (*Cirkev a ospravedlnenie* 4).
217. Dokument *Cirkev a ospravedlnenie* takisto konštatuje: »V prísnom a vlastnom zmysle slova neveríme v ospravedlnenie a v Cirkev, ale v Otca, ktorý sa nad nami zmilúva a ktorý nás zhromažďuje v Cirkvi ako svoj ľud; a v Krista, ktorý nás ospravedľuje a ktorého telom je Cirkev; a v Ducha Svätého, ktorý nás posväcuje a prebýva v Cirkvi. Naša viera zahŕňa ospravedlnenie a Cirkev ako diela trojjediného Boha, ktoré môžeme správne prijať len vo viere v neho« (*Cirkev a ospravedlnenie* 5).
218. Hoci dokumenty *Cirkev a ospravedlnenie* a *Apoštolskosť Cirkvi* významne prispeli k mnohým nerozriešeným otázkam medzi katolíkmi a evanjelikmi, je potrebné ďalej pokračovať v ekumenickom dialógu na tieto témy: vzťah medzi viditeľným a neviditeľným aspektom Cirkvi, vzťah medzi Cirkvou všeobecnou a miestnou cirkvou, Cirkev ako sviatosť, nevyhnutnosť sviatosťnej ordinácie v živote Cirkvi, a sviatosťný charakter biskupského svätenia. Ďalšie diskusie musia zohľadňovať významný kus práce, ktorá už bola odvedená v týchto a ďalších dôležitých dokumentoch. Táto úloha je preto taká naliehavá, lebo katolíci a evanjelici nikdy neprestali spoločne vyznávať vieru v »jednu, svätú, katolícku, a apoštolskú Cirkev.«

POVOLANÍ K SPOLOČNEJ SPOMIENKE**KRST: ZÁKLAD JEDNOTY A SPOLOČNEJ SPOMIENKY**

219. Cirkev je telo Kristovo. Keďže je iba jeden Kristus, má iba jedno telo. Prostredníctvom krstu sú ľudia začlenení do tohto tela.
220. Druhý vatikánsky koncil učí, že tí, čo sú pokrstení a veria v Krista, no nepatria do Rímskokatolíckej cirkvi, sú »v krste ospravedlnení skrze vieru a tým privtelení ku Kristovi, a preto právom majú česť nazývať sa kresťanmi a synovia [a dcéry] Katolíckej cirkvi ich oprávnené uznávajú za bratov [a sestry] v Pánovi« (UR 3).⁸⁴ Evanjelici hovoria to isté o svojich spolubratoch a spolusestrách katolíckych kresťanoch.
221. Keďže sú katolíci a evanjelici navzájom spojení v Kristovom tele ako jeho údy, platí o nich to, čo hovorí Pavol v *I Kor* 12,26: »ak trpí jeden úd, spolu s ním trpia všetky údy; ak sa dostáva cti jednému údu, radujú sa s ním všetky údy.« Čo sa týka jednej časti tela, týka sa aj všetkých ostatných. Keď si preto evanjelickí kresťania pripomínajú udalosti, ktoré viedli k špecifickému sformovaniu ich cirkví, nechcú tak robiť bez svojich spolusestier a spolubratov katolíckych kresťanov. Spoločným pripomínaním si začiatku reformácie berú svoj krst vážne.
222. Keďže evanjelici veria, že patria do jedného Kristovho tela, zdôrazňujú, že ich cirkev nevznikla reformáciou a nezačala existovať len pred 500 rokmi. Naopak, sú presvedčení, že evanjelické cirkvi majú svoj počiatok v udalosti zoslania Ducha Svätého a v zvestovaní apoštolov. Ich cirkvi ale nadobudli svoju konkrétnu formu prostredníctvom učenia a snáh reformátorov. Reformátori nechceli založiť novú cirkev, a podľa ich vlastného chápania tak ani neučinili. Chceli reformovať cirkev a urobili tak v rámci svojho poľa pôsobnosti, hoci s omylmi a chybnými krokmi.

⁸⁴ www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19641121_unitatis-redintegratio_en.html; slovenský preklad: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>.

PRÍPRAVA NA SPOMIENKU

223. Katolíci a evanjelici si ako údy jedného tela spoločne pripomínajú udalosti reformácie, ktoré viedli k tomu, že odvtedy žijú v oddelených spoločenstvách, hoci stále patria do jedného tela. Toto je nemožnou možnosťou a zdrojom veľkej bolesti. Keďže sú súčasťou jedného tela, zápasia katolíci a evanjelici zoči-voči vzájomnému rozdeleniu o dosiahnutie plnej katolicity Cirkvi. Tento zápas má dve stránky: uznanie toho, čo majú spoločné a čo ich spája na jednej strane, a toho, čo ich rozdeľuje, na strane druhej. Prvá je dôvodom k vďačnosti a radosti, druhá je príčinou bolesti a náreku.
224. V roku 2017, keď evanjelickí kresťania oslávia výročie začiatku reformácie, nebudú tým oslavovať rozdelenie západnej Cirkvi. Nikto, kto je teologicky zodpovedný, nemôže oslavovať vzájomné rozdelenie kresťanov.

SPOLOČNÁ RADOSŤ V EVANJELIU

225. Evanjelici sú zo srdca vďační za to, čo im Luther a iní reformátori sprístupnili: chápanie evanjelia Ježiša Krista a vieru v neho; náhľad do tajomstva trojjediného Boha, ktorý sa nám ľuďom dáva z milosti a ktorého môžeme prijať iba v úplnej dôvere v Božie zaslúbenie; slobodu a istotu, ktorú vytvára evanjelium; pochopenie lásky, ktorá vychádza z viery a je ňou prebudená, a nádeje v živote i v smrti, ktorú viera so sebou prináša; živý kontakt so Svätým písmom, katechizmami a piesňami, ktoré vťahujú vieru do života. Naše pripomínanie si a súčasná spomienka pridajú k tomuto zoznamu ďalšie dôvody, za čo byť vďační. Táto vďačnosť je dôvodom, prečo chcú evanjelickí kresťania v roku 2017 oslavovať.
226. Evanjelici si tiež uvedomujú, že to, za čo ďakujú Bohu, nie je dar, ktorý si môžu nárokovať iba pre seba. Chcú sa podeliť o tento dar so všetkými ostatnými kresťanmi. Preto pozývajú všetkých kresťanov, aby s nimi oslavovali spoločne. Ako ukázala predchádzajúca kapitola, katolíci a evanjelici majú toho vo viere toľko spoločného, že môžu – a dokonca by mali – byť spoločne vďační, zvlášť v deň Pamiatky reformácie.
227. Toto nadväzuje na podnet Druhého vatikánskeho koncilu: »je potrebné, aby katolíci s radosťou uznávali a vážili si ozajstné kresťanské hodnoty, prameniace v spoločnom dedičstve, ktoré sa nachádzajú u našich oddelených bratov [a sestier]. Je správne a spasiteľné uznávať Kristove bohatstvá a čnostné skutky v živote iných, ktorí vydávajú svedectvo o Kristovi, niekedy až po vyliatie krvi: Boh je totiž vždy obdivuhodný a nevyspytateľný vo

svojich dielach« (UR 4).

DÔVODY K LÚTOSTI A ŽIAĽU

228. Tak ako spoločná pripomienka v roku 2017 vyjadruje radosť a vďačnosť, musí tiež pre evanjelikov aj pre katolíkov vytvoriť priestor, aby precítili bolesť nad zlyhaniami a priestupkami, nad vinou a hriechom osôb a udalostí, ktoré si pripomínajú.
229. Pri tejto príležitosti si evanjelici tiež pripomenú nenávistné a ponižujúce vyjadrenia, ktoré povedal Martin Luther proti Židom. Hanbia sa za ne a veľmi ich odsudzujú. Evanjelici si s hlbokou ľútosťou uvedomili, že evanjelické authority prenasledovali anabaptistov a Martin Luther a Filip Melanchthon teologicky toto prenasledovanie podporovali. Ľutujú tiež Lutherove ostré útoky proti sedliakom počas sedliackej vojny. Povedomie o temných stránkach Luthera a reformácie podnietilo evanjelických teológov ku kritickému a sebakritickému postoju voči Lutherovi a wittenberskej reformácii. Napriek tomu, že evanjelici do istej miery súhlasia s Lutherovou kritikou pápežstva, odmietajú dnes jeho stotožňovanie pápeža s antikristom.

MODLITBA ZA JEDNOTU

230. Keďže Ježiš Kristus sa pred svojou smrťou modlil k Otcovi, »aby všetci boli jedno«, niet pochýb, že rozdelenie tela Kristovho je v protiklade k Pánovej vôli a vzdoruje výslovnému apoštolskému napomenutiu, ktoré nachádzame v *Efezanom* 4,3-6: »Usilujte sa zachovávať jednotu ducha vo zväzku pokoja. Jedno je telo a jeden Duch, ako ste aj boli povolani k jednej nádeji svojho povolania. Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst, jeden Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, skrze všetkých a vo všetkých.« Rozdelenie Kristovho tela je v rozpore s Božou vôľou.

ZHODNOTENIE MINULOSTI

231. Keď si katolíci a evanjelici z tohto pohľadu spoločne spomínajú na teologické spory a udalosti 16. storočia, musia brať do úvahy historické okolnosti. Evanjelici a katolíci zo 16. storočia nemôžu byť obviňovaní za všetko, čo sa udialo v rámci náboženského konfliktu, pretože veľa situácií nebolo pod ich kontrolou. V 16. storočí boli teologické názory a mocensko-politické záujmy často navzájom popreplietané. Mnohí politici hojne využívali vyložene teologické idey nato, aby dosiahli svoje ciele. Zároveň veľa teológov presadzovalo svoje vlastné teologické presvedčenie pomocou politických prostriedkov. Pri tak

komplikovaných okolnostiach s mnohými faktormi je ťažké pripísať zodpovednosť za dôsledky spomínaných skutkov jednotlivcom a nazývať ich vinnými.

232. Rozdelenia 16. storočia vzišli z odlišného chápania pravdy kresťanskej viery. Spory boli prudko svárivé, pretože ich aktéri boli presvedčení, že v stávke je spasenie. Osoby na obidvoch stranách zastávali teologické presvedčenia, ktorých sa nemohli vzdať. Nesmieme nikomu vyčítať, že počúva hlas svojho svedomia, ak bolo formované Božím slovom a ak k svojim názorom dospel po dôslednom uvažovaní s inými.
233. Úplne inou vecou je však spôsob, akým teológovia predstavovali svoje presvedčenia v zápase o verejnú mienku. V 16. storočí katolíci a evanjelici nielenže často svojich protivníkov nepochopili, ale predstavovali ich názory prehnaným spôsobom a robili z nich karikatúry, aby ich zosmiešnili. Neustále porušovali ôsme prikázanie, ktoré zakazuje vydávať krivé svedectvo proti svojmu blížnemu. Dokonca, aj keď miestami boli protivníci voči sebe intelektuálne poctiví, ich ochota počúvať sa navzájom a brať vážne argumenty druhých bola nedostačujúca. Sporiaci sa chceli vyvrátiť a prekonať svojich protivníkov pričom často zámerne vyostrovali konflikty namiesto toho, aby hľadali riešenia upriamením pozornosti na to, čo majú spoločné. Predsudky a nepochopenia zohrávali veľkú úlohu pri charakterizovaní druhej strany. Vykonštruovali sa protiklady, ktoré sa následne odovzdávali ďalším generáciám. Obidve strany majú vážny dôvod k hlbkej ľútosťi nad spôsobom, akým viedli svoje dišputy. Ako evanjelici, tak aj katolíci nesú za to vinu. Je nevyhnutné, aby ju pri spoločnom pripomínaní si udalostí pred 500 rokmi otvorene vyznali.

KATOLÍCKE VYZNANIE HRIECHOV PROTI JEDNOTE

234. Už vo svojom posolstve ríšskemu snemu v Norimbergu z 25. novembra 1522 pápež Hadrián VI. vyjadril rozhorčenie nad zneužitiami a priestupkami, hriechmi a chybami páchanými cirkevnými autoritami. Oveľa neskôr – v minulom storočí – počas otváracieho prejavu druhého zasadnutia Druhého vatikánskeho koncilu pápež Pavol VI. prosil Boha a oddelených východných bratov o odpustenie. Toto pápežovo gesto našlo svoju odozvu na koncile, predovšetkým v Dekréte o ekumenizme⁸⁵ a v Deklarácii o postoji Cirkvi k nekresťanským náboženstvám (*Nostra aetate*).⁸⁶
235. Vo svojej pôstnej kázni na »Deň odpustenia« pápež Ján Pavol II. v rámci slávenia Svätého

⁸⁵ »Preto v pokornej modlitbe prosíme o odpustenie Boha i oddelených bratov, ako i my odpúšťame svojim vinnikom« (UR 7).

⁸⁶ »Okrem toho Cirkev, ktorá odsudzuje každé prenasledovanie proti komukoľvek, vedomá si svojho spoločného dedičstva so Židmi, podnecovaná náboženskou láskou evanjelia, a nie politickými pohnútkami, vyslovuje poľutovanie nad nenávisťou voči Židom, prenasledovaniami a prejavmi antisemitizmu, kedykoľvek a z ktorejkoľvek strany sa vyskytli« (NA 4).

roku 2000 podobným spôsobom priznal vinu kresťanov a modlil sa o odpustenie.⁸⁷ On nielen zopakoval ľútosť nad bolestivými spomienkami, ako učinil jeho predchodca Pavol VI. a konciloví otcovia, ale ako prvý s tým aj niečo urobil. Svoju prosbu o odpustenie vzťahoval aj na úrad biskupa Ríma. Vo svojej encyklike *Ut unum sint* pripomenul svoju návštevu Svetovej rady cirkví v Ženeve z 12. júna 1984, pričom priznal »presvedčenie Katolíckej cirkvi, že vo vernosti apoštolskej tradícii a viere otcov zachovala úradom rímskeho biskupa viditeľný znak a garanta jednoty, no aj veľkú prekážku pre väčšinu ostatných kresťanov, ktorých pamäť je poznačená určitými bolestnými spomienkami.« Potom dodal: »Pokiaľ sme za to zodpovední, prosíme s mojím predchodcom Pavlom VI. o odpustenie.«⁸⁸

EVANJELICKÉ VYZNANIE HRIECHOV PROTI JEDNOTE

236. Počas 5. valného zhromaždenia v Eviane v roku 1970 Svetový luteránsky zväz ako odpoveď na hlboko dojímavý príhovor kardinála Jana Willebrandsa⁸⁹ vyhlásil: »My evanjelickí kresťania a cirkevné zbory, sme pripravení uznať, že názor reformátorov na Rímskokatolícku cirkev a jej teológiu nebol úplne oslobodený od polemických skreslení, ktoré sčasti pretrvávajú dodnes. Úprimne ľutujeme urážku a nepochopenie, ktoré tieto polemické vyjadrenia spôsobili našim rímskokatolíckym bratom [a sestrám]. S vďačnosťou spomíname na vyhlásenie pápeža Pavla VI. na Druhom vatikánskom koncile, v ktorom vyjadril prosbu o odpustenie za všetky urážky, ktoré spôsobila Rímskokatolícka cirkev. V modlitbe, ktorú nás naučil náš Pán, prosíme spolu so všetkými kresťanmi o odpustenie. Usilujme sa preto vo všetkých našich rozhovoroch o jasný, úprimný a láskavý jazyk.«⁹⁰
237. Evanjelici tiež vyznali svoje previnenia voči iným kresťanským tradíciám. Počas 11. valného zhromaždenia v Stuttgarte v roku 2010 Svetový luteránsky zväz vyhlásil, že evanjelici »cítia hlboký žiaľ a bolesť z dôvodu prenasledovania anabaptistov evanjelickou vrchnosťou, a predovšetkým preto, že evanjelickí reformátori teologicky podporovali toto prenasledovanie. Svetový luteránsky zväz chce preto verejne vyjadriť svoju hlbokú ľútosť a zármutok. Skladajúc dôveru v Boha, ktorý v Ježišovi Kristovi zmieril svet so sebou, prosíme Boha ako aj naše mennonitské sestry a bratov o odpustenie za utrpenia, ktoré

⁸⁷ Ján Pavol II., »Day of Pardon [Deň odpustenia],« 12. marec 2000, www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/homilies/2000/documents/hf_jp-ii_hom_20000312_pardon_en.html.

⁸⁸ Ján Pavol II, *Ut unum sint* 88, 25. máj 1995.

⁸⁹ Jan Willebrands, »Lecture to the 5th Assembly of the Lutheran World Federation, on 15 July 1970 [Prednáška na 5. valnom zhromaždení Svetového luteránskeho zväzu, 15. júla 1970]« in *La Documentation Catholique* (6. september 1970), s. 766.

⁹⁰ Statement on the Visit of Cardinal Willebrands [Vyhlásenie pri príležitosti návštevy kardinála Willebrandsa], in Grosz, LaVern K. (ed.), *Sent into the World: The Proceedings of the Fifth Assembly of the Lutheran World Federation* [Vyslaní do sveta: Rokovanie 5. valného zhromaždenia Svetového luteránskeho zväzu] (Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, 1971), s. 156-157.

spôsobili naši predkovia anabaptistom v 16. storočí, za zabudnutie alebo ignorovanie týchto prenasledovaní v nasledujúcich storočiach, a za všetky nevhodné, zavádzajúce a zraňujúce zobrazenia anabaptistov a mennonitov, ktoré evanjelickí autori vytvorili a dodnes rozširujú vo vedeckej i populárnej podobe.«⁹¹

⁹¹ »Action on the Legacy of Lutheran Persecution of ›Anabaptists‹ [Uznesenie ohľadom dedičstva prenasledovania ›anabaptistov‹ evanjelikmi]«, dostupné na:
http://assembly2010.lutheranworld.org/uploads/media/Mennonite_Statement-EN_04.pdf.

PÄŤ EKUMENICKÝCH IMPERATÍVOV

238. Katolíci a evanjelici si uvedomujú, že oni a spoločenstvá, v ktorých žijú svoju vieru, patria do jedného tela Kristovho. Rastie medzi nimi povedomie, že konflikt zo 16. storočia sa skončil. Príčiny pre vzájomné odsúdenie viery jedných druhými sú dnes minulosťou. Z toho pramení pre evanjelikov a katolíkov päť imperatívov pre spoločnú spomienku v roku 2017.
239. Evanjelici a katolíci sú pozvaní, aby premýšľali z perspektívy jednoty Kristovho tela a snažili sa hľadať to, čo túto jednotu zviditeľní a vyjadrí a bude slúžiť spoločenstvu jedného tela Kristovho. Skrze krst sa vzájomne uznávajú ako kresťania. Toto nasmerovanie vyžaduje neprestajné obrátenie srdca.

Prvý imperatív: Katolíci a evanjelici by mali vždy vychádzať z perspektívy jednoty, a nie z pohľadu rozdelenia, aby tak posilnili to, čo majú spoločné, aj keď je omnoho jednoduchšie vnímať a prežívať rozdiely.

240. Katolícke a evanjelické vyznania sa v priebehu dejín proti sebe navzájom vymedzovali a trpeli jednostrannosťou, ktorá pretrváva dodnes, keď zápasia s určitými problémami, ako je napríklad otázka autority. Keďže tieto problémy majú korene vo vzájomnom konflikte, možno ich vyriešiť alebo im aspoň čeliť len spoločným úsilím, ktoré prehĺbi a posilní vzájomné spoločenstvo. Katolíci a evanjelici potrebujú skúsenosť toho druhého, jeho povzbudenie i kritiku.

Druhý imperatív: Evanjelici a katolíci sa musia nechať neprestajne premieňať cez vzájomné stretnutia a vzájomným svedectvom viery.

241. Katolíci a evanjelici sa prostredníctvom dialógu veľa naučili a uvedomili si, že spoločenstvo medzi nimi môže mať rôzne formy a stupne. S ohľadom na rok 2017 by mali obnoviť svoje úsilie – s vďačnosťou za to, čo sa už podarilo dosiahnuť; s trpezlivosťou a vytrvalosťou, keďže cesta môže byť dlhšia ako očakávali; s horlivosťou, ktorá nedovolí uspokojiť sa so súčasnou situáciou; so vzájomnou láskou aj v časoch nesúhlasu a konfliktu; s vierou v Ducha Svätého; s nádejou, že Duch naplní Ježišovu modlitbu k Otcovi; a s vrúcnou modlitbou, aby sa tak stalo.

Tretí imperatív: Katolíci a evanjelici by sa mali nanovo zaviazat' k snahe o viditeľnú

jednotu, mali by spoločne rozpracovať, čo to znamená v konkrétnych krokoch, a stále znovu sa naliehavo usilovať o dosiahnutie tohto cieľa.

242. Katolíci a evanjelici majú úlohu nanovo odhaliť svojim sestrám a bratom vo viere chápanie evanjelia a kresťanskej viery, ako aj predošlých cirkevných tradícií. Výzvou je zabrániť tomu, aby toto opätovné zaoberanie sa tradíciou spôsobilo upadnutie jedných i druhých do starých konfesiónálnych protikladov.

Štvrtý imperatív: Evanjelici a katolíci by mali spoločne nanovo objaviť silu evanjelia Ježiša Krista pre našu dobu.

243. Ekumenická angažovanosť za jednotu Cirkvi neslúži len Cirkvi samotnej, ale aj svetu, aby svet uveril. Misijná úloha ekumenizmu bude tým väčšia, čím nábožensky pluralistickejšia bude naša spoločnosť. Aj to si vyžaduje prehodnocovanie a obnovu zmýšľania (metanoia).

Piaty imperatív: Katolíci a evanjelici by mali spoločne svedčiť o Božej milosti zvestovaním evanjelia a službou svetu.

244. Ekumenická cesta umožňuje evanjelikom a katolíkom spoločne pochopiť a oceniť duchovnú skúsenosť Martina Luthera a jeho preniknutie do evanjelia o Božej spravodlivosti, ktorá je tiež Božou milosťou. V predslove k svojim latinským dielam (1545) poznamenal, že »premýšľajúc ustavične dňom i nocou vďaka Božej milosti« dospel k novému pochopeniu *Rimanom* 1,17: »Vtedy som pocítil, že som bol celkom znovuzrodený a vstúpil som do samého raja cez otvorené brány. Vtom sa mi ukázala úplne iná tvár celého Písma. Neskôr som čítal Augustínov spis *Duch a litera*, kde som napriek očakávaniu objavil, že aj on interpretoval Božiu spravodlivosť podobným spôsobom, ako spravodlivosť, ktorou nás Boh zaodievá, keď nás ospravedľňuje.«⁹²

245. Začiatky reformácie si správne pripomenieme, keď budú evanjelici a katolíci spoločne načúvať evanjeliu Ježiša Krista a nechajú sa vždy nanovo povolávať do spoločenstva s Pánom. Potom budú zjednotení v misii, ktorú opisuje *Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení* takto: »Evanjelici a katolíci majú spoločný cieľ vo všetkom vyznávať Krista, ktorému treba nadovšetko dôverovať ako jedinému prostredníkovi (porov. *1. Timotejovi* 2,5n), skrze ktorého Boh v Duchu Svätom dáva samého seba a vylieva svoje obnovujúce dary« (*SV* 18).

⁹² WA 54: 186.3.8-10.16-18; LW 34: 337 (Predslov k prvému zväzku wittenberského vydania Lutherových latinských spisov, 1545).

ZOZNAM SKRATIEK

- ApC* Apoštolskosť Cirkvi: Študijný dokument Evanjelicko-rímskokatolíckej komisie pre jednotu (2006) [The Apostolicity of the Church: Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity]
- AV* Augsburské vyznanie (1530)
- BC* The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church (Minneapolis, MN, 2000)
- BSLK* Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche (Göttingen, 2010)
- Cirkev a ospravedlnenie* Cirkev a ospravedlnenie. Chápanie Cirkvi vo svetle učenia o ospravedlnení. Správa Spoločnej rímskokatolícko-evanjelickej komisie (1993) [Kirche und Rechtfertigung. Das Verständnis der Kirche im Licht der Rechtfertigungslehre. Bericht der Gemeinsamen Römisch-katholischen/Evangelisch-lutherischen Kommission]
- DH* H. Denzinger a P. Hünermann (eds), Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum (Freiburg, 2005)
- DV* Druhý vatikánsky koncil: Dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei verbum*
- Eucharistia* Eucharistia: Záverečná správa Spoločnej rímskokatolícko-evanjelickej komisie (1978) [The Eucharist: Final Report of the Joint Roman Catholic-Lutheran Commission]
- LG* Druhý vatikánsky koncil: Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*
- LW* Luther's Works, americké vydanie, 54 zväzkov (Philadelphia a St. Louis, 1955-1986)
- NA* Druhý vatikánsky koncil: Deklarácia o postoji cirkvi k nekresťanským náboženstvám *Nostra aetate*
- PO* Druhý vatikánsky koncil: Dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*
- SC* Druhý vatikánsky koncil: Konštitúcia o posvätnjej liturgii *Sacrosanctum concilium*
- SK* Symbolické knihy (Liptovský Mikuláš, 1992)

SLZ	Svetový luteránsky zväz
SRC	Svetová rada cirkví
SV	Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení (1999)
UR	Druhý vatikánsky koncil: Dekrét o ekumenizme <i>Unitatis redintegratio</i>
Viera Cirkvi	Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria (Trnava, 1995)
WA	D. Martin Luthers Werke (Weimar, 1883 nasl.) (Weimarer Ausgabe)
WA Br	D. Martin Luthers Werke-Briefwechsel (Weimar, 1930 nasl.)
WA TR	D. Martin Luthers Werke-Tischreden (Weimar, 1912-1921)

SPOLOČNÉ DOKUMENTY EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKEJ KOMISIE PRE JEDNOTU

FÁZA I (1967-1972)

Evanjelium a Cirkev (Správa z Malty – 1972) [*The Gospel and the Church (Malta Report)*]

FÁZA II (1973-1984)

Eucharistia (1978) [*The Eucharist*]

Všetci pod jedným Kristom (1980) [*All Under One Christ*]

Cesty k spoločenstvu (1980) [*Ways to Community*]

Úrad v Cirkvi (1981) [*The Ministry in the Church*]

Martin Luther – svedok Ježiša Krista (1983) [*Martin Luther – Witness to Christ*]

Tvárou v tvár jednote – modely, formy a fázy katolícko-evanjelického cirkevného spoločenstva (1984) [*Facing Unity – Models, Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship*]

FÁZA III (1986-1993)

Cirkev a ospravedlnenie (1993) [*Church and Justification*]

FÁZA IV (1995-2006)

Apoštolskosť Cirkvi (2006) [*The Apostolicity of the Church*]

»SPOLOČNÉ VYHLÁSENIE KU ČENIU O OSPRAVEDLNENÍ« [JOINT DECLARATION ON THE DOCTRINE OF JUSTIFICATION] PODPÍSANÉ PREDSTAVITEĽMI KATOLÍCKEJ CIRKVI A SVETOVÉHO LUTERÁNSKEHO ZVÄZU 31. OKTÓBRA 1999.

EVANJELICKO-RÍMSKOKATOLÍCKA KOMISIA PRE JEDNOTU

EVANJELICI

ČLENOVIA

Emeritný biskup Dr. Eero Huovinen (spolupredseda), Fínsko

Rev. Prof. Dr. Wanda Deifelt, Brazília

Dr. Sandra Gintere, Lotyšsko

Prof. Dr. Turid Karlsen Seim, Nórsko

Rev. Dr. Fidon R. Mwombeki, Tanzánia

Prof. Dr. Friederike Nüssel, Nemecko

Prof. Dr. Michael Root, USA (2009)

Rev. Prof. Dr. Hiroshi Augustine Suzuki, Japonsko

Rev. Prof. Dr. Ronald F. Thiemann, USA (2010-2012†)

KONZULTANT

Rev. Prof. Dr. Theodor Dieter, Inštitút pre ekumenický výskum, Štrasburg

PRACOVNÝ ŠTÁB

(Svetový luteránsky zväz)

Prof. Dr. Kathryn L. Johnson, tajomníčka

RÍMSKI KATOLÍCI

ČLENOVIA

Biskup Prof. Dr. Gerhard Ludwig Müller (spolupredseda), Nemecko (2009-2012)

Biskup Prof. Dr. Kurt Koch, Švajčiarsko (2009)

Pomocný biskup Prof. Dr. Karlheinz Diez, Nemecko (2012-)

Rev. Prof. Dr. Michel Fédou, SJ, Francúzsko

Rev. Prof. Dr. Angelo Maffei, Taliansko

Prof. Dr. Thomas Söding, Nemecko

Prof. Dr. Christian D. Washburn, USA

Prof. Dr. Susan K. Wood, SCL, USA

KONZULTANTI

Prof. Dr. Eva-Maria Faber, Švajčiarsko

Prof. Dr. Wolfgang Thönissen, Inštitút Johanna Adama Möhlera pre ekumenizmus, Nemecko

PRACOVNÝ ŠTÁB

(Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov)

Mons. Dr. Matthias Türk, tajomník

V roku 2017 sa katolíci a evanjelici spoločne obzrú na udalosti reformácie, ktoré sa odohrali pred 500 rokmi. Zároveň budú uvažovať o 50 rokoch oficiálneho ekumenického dialógu na celosvetovej úrovni. Počas tejto doby vzájomné spoločenstvo, na ktorom majú opäť účasť, neustále rástlo. Evanjelikov a katolíkov to povzbudzuje, aby navzájom oslávili spoločné svedectvo o evanjeliu Ježiša Krista, ktorý je centrom ich spoločnej viery. Zároveň budú mať uprostred tejto oslavy príležitosť precítiť utrpenie spôsobené rozdelením Cirkvi a kriticky sa pozrieť na seba, nielen prostredníctvom dejín, ale aj cez skutočnosti dnešných dní.

»Od konfliktu k spoločenstvu« ponúka základ pre ekumenickú spomienku, ktorá stojí v kontraste k predchádzajúcim storočniciam. Evanjelicko-rímskokatolícka komisia pre jednotu pozýva všetkých kresťanov, aby študovali jej dokument s otvorenou myslou a súčasne kriticky, a aby kráčali cestou k úplnej viditeľnej jednote Cirkvi.